

Onsdagen den 23 april

Kl. 10.00

§ 1 Justerades protokollet för den 15 innevarande månad.

§ 2 Meddelande om bordlägningsplenium måndagen den 28 april

Herr TALMANNEN:

Bordlägningsplenium måndagen den 28 april, som enligt den preliminära planen skulle börja kl. 11.00, tar sin början kl. 13.00.

§ 3 Föredrogs och hänvisades

Propositioner

Nr 106 till justitiekommittén

Nr 107 till civilutskottet

§ 4 Föredrogs och hänvisades

Redogörelse

Nr 12 till utbildningsutskottet

§ 5 Föredrogs och hänvisades

Motion

Nr 2130 till inrikesutskottet

§ 6 Föredrogs, men bordlades åter skatteutskottets betänkande nr 19, lagutskottets betänkande nr 15, försvarsutskottets betänkande nr 13, socialutskottets betänkande nr 11, trafikutskottets betänkande nr 12, inrikesutskottets betänkande nr 7 samt civilutskottets betänkanden nr 14–17.

§ 7 Föredrogs och bifölls interpellationsframställningen nr 57.

§ 8 Föredrogs

Civilutskottets betänkande

Nr 19 med anledning av propositionen 1975:85 angående utgifter på tilläggsstat III till riksstaten för budgetåret 1974/75 såvitt gäller bostadsdepartementets verksamhetsområde.

Utskottets hemställan bifölls.

Onsdagen den
23 april 1975

*Meddelande om
bordlägningsple-
num måndagen den
28 april*

Onsdagen den
23 april 1975

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete*

- Föredrogs utrikesutskottets betänkanden
nr 3 med anledning av motioner om anslag på tilläggsstat till inter-
nationellt utvecklingssamarbete,
nr 4 med anledning av propositionen 1975:1 i vad avser anslag till
internationellt utvecklingssamarbete, jämte motioner samt
nr 5 med anledning av motion om ökat bistånd till PRR och GRUNK.

(Redovisning av utskottsbetänkandena intages efter anförandena i ärendet.)

Herr TALMANNEN:

Utrikesutskottets betänkanden nr 3, 4 och 5 debatteras i ett sammanhang och yrkanden beträffande samtliga dessa betänkanden får framställas under den gemensamma överläggningen.

Herr ARNE GEIJER i Stockholm (s):

Herr talman! Min avsikt är inte att i detta anförande behandla hela det betänkande nr 4 som avgivits av utrikesutskottet. På vissa punkter kommer olika ledamöter i utskottet att tala, och framför allt kommer i dessa anföranden att behandlas en hel rad av de reservationer som avgivits.

Jag vill nämna att utrikesutskottet icke någon gång tidigare till sitt betänkande har haft så många reservationer som denna gång. Antalet är inte mindre än 39.

Jag vill emellertid börja mitt anförande med att referera några fakta som återgivits i regeringspropositionen rörande den hjälp till utvecklingsländerna som lämnas av inte minst industriländerna.

I propositionen meddelas att det samlade biståndet från medlemmarna i OECD:s biståndskommitté (DAC) år 1973 uppgick till 43 miljarder kronor. Räknat som andel av ländernas samlade produktion innebär detta att biståndet minskade från drygt 0,5 % år 1963 till 0,3 % 1973. Det finns – som framhålls i propositionen – ingen anledning vänta sig att denna utveckling skall vända inom den närmaste framtiden. Många länder har minskat sina utfästelser om bistånd eller utlovar att ge endast oförändrad volym. Denna negativa inställning till hjälpinsatser uppvägs inte av att några av givarländerna, nämligen Canada, Nederländerna, Norge och Sverige, ökar sitt biståndsföde i ganska snabb takt. Flera av de oljeproducerande länderna förefaller dock vara beredda att göra ökade biståndsinatser. Under 1974 beräknas denna ländergrupp ha lämnat utfästelser om offentligt bistånd på totalt ca 44 miljarder kronor.

Om vi antar att DAC-länderna skulle lämna ett offentligt bistånd som motsvarar 0,7 % av bruttonationalprodukten, vilket är den biståndsvolym som FN satt som mål att vara uppfyllt i mitten av 1970-talet, skulle biståndsfödet från dessa länder år 1975 komma i närheten av 130 mil-

garder. Detta skulle innebära att u-länderna nästan helt kompenseras för de beräknade kortsiktiga effekterna av den ekonomiska kris som de befinner sig i f. n. Det är emellertid oralistiskt att tro på en sådan utveckling. Endast de tre nämnda småstaterna Nederländerna, Norge och Sverige – samt möjligen Canada – kan förväntas nå 0,7-procentsmålet år 1975.

De svenska ansträngningarna att förbättra hjälpen till u-länderna har så småningom resulterat i att Sverige under nästkommande budgetår når enprocentsmålet, vilket innebär att man då även har uppnått de 0,7 % i utbetalningar som FN har ställt som önskemål.

Till vad som här anförts kan sägas att i-ländernas behandling av stödet till u-länderna måste bedömas tämligen pessimistiskt. Som redan nämnts har flera i-länder minskat sina bidrag. Andra har beslutat att ge oförändrade anslag. Detta måste bedömas tämligen pessimistiskt mot bakgrund av den situation som råder i världen. Hjälpbehovet är f. n. större än det varit på förmodligen mycket lång tid.

Det samlade svenska anslag som nu föreslås för budgetåret 1975/76 uppgår till drygt 2,8 miljarder, vilket är det största belopp som Sverige någonsin givit till detta ändamål och innebär en ökning från näst föregående år med 760 milj. kr. eller med ca 36 %. Den summa som nu föreslås och som representerar 2 860 miljoner kommer dock automatiskt att öka i fortsättningen varje år.

För att hålla biståndet uppe vid nivån 1 % av den svenska bruttonationalprodukten – motsvarande enprocentsmålet – som nu kommer att uppnås krävs årligen ytterligare anslag på några hundratal miljoner. Då kan biståndet hålla jämna steg med den växande svenska bruttonationalprodukten.

När man ser på resultatet som kommer att vara ett faktum 1977/78 – alltså det tredje budgetåret fr. o. m. 1975/76 – finner man att under dessa tre budgetår kommer Sverige att i anslag till internationellt utvecklingssamarbete ge en summa som uppgår till 8 860 milj. kr. För svensk ekonomi är det en mycket stor summa, men en summa som vi med tillfredsställelse kan notera att vi skall kunna klara. Om inte några överraskningar av speciellt stor omfattning kommer att inträffa i vår ekonomi, räknar vi alla med att det skall vara möjligt att nå detta mål. Det måste kännas tillfredsställande för alla som under årens lopp har sysslat med dessa frågor att vi nu har kommit dithän att vi uppnår enprocentsmålet.

Men alla skall vara medvetna om att inte heller vi i vår ekonomi saknar problem. Det är och det kommer att bli förenat med vissa svårigheter att hålla den volym för u-hjälpen det nu är fråga om och samtidigt realisera en del inhemska reformer som står på vår egen önskelista.

Om vi i fortsättningen kan orka med att flytta fram enprocentsmålet till en högre procentsats behöver vi inte diskutera i dag. Det finns en motion att behandla – som emellertid utskottet har avstyrkt – där det yrkas att vi skall inrikta oss på en biståndsvolym som omfattar 2 %

Onsdagen den
23 april 1975

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete*

av bruttonationalprodukten och att detta bör vara realiserat i början av 1980-talet. Skulle vi då kunna uppfylla ett sådant önskemål? Motionären menar att vi skulle kunna göra det – detta framgår tydligt av motionen – och det är möjligt att vi skulle kunna klara det. Men vi skulle icke kunna realisera det utan att det skulle medföra kännbara påfrestningar inom vårt eget land. Det skulle också innebära att vi icke kunde genomföra en del kostnadskrävande reformer, som vi nu räknar med skall kunna realiseras.

Ett par exempel kan nämnas. Mycket snart kommer fem veckors semester att vara ett faktum i vårt land; jag gissar att det inte är mer än två eller högst tre år dit. Arbetstidsförkortningen är en lika angelägen fråga för många i det svenska näringslivet. Ytterligare liknande exempel skulle kunna ges.

Om vi är beredda – vilket jag inte tror att vi är – att skjuta sådana kostnadskrävande reformer, som vi nu är i färd med att realisera, på en obestämd framtid, då skulle vi också kunna förverkliga en högre volym på vår biståndsgivning till u-länderna.

En annan sak, som kanske är värd att nämna i det här sammanhanget, är att den svenska bytesbalansen, inte minst under dessa vårmånader 1975, har kraftigt försämrats. En förhöjning av enprocentsmålet till 2 % skulle säkert leda till att vår bytesbalans ytterligare skulle försämrats. Det är möjligt att den försämringen kommer att fortsätta även om vi inte gör något ytterligare i fråga om bistånd till u-länderna, ty den närmaste framtiden ter sig tämligen osäker i det här avseendet.

I detta sammanhang vill jag kommentera ytterligare några motionsyrkanden som vi har att ta ställning till i dag och som inte behandlas i utrikesutskottets betänkande nr 4.

Vi har fått motioner av herrar Helén och Fälldin som utmynnar i ett likartat yrkande, nämligen att riksdagen skall besluta att under innevarande budgetår – alltså det budgetår som slutar den sista juni i år – anvisa ytterligare 500 milj. kr. för u-hjälp. Innebörden i detta motionsyrkande är att vi redan innevarande budgetår skall uppnå enprocentsmålet i stället för under det budgetår som börjar den 1 juli i år.

I en motion av herr Hermansson m. fl. från vpk yrkas särskilda anslag på 100 milj. kr. innevarande budgetår till PRR i Sydvietnam och på 50 milj. kr. till befrielsefronten GRUNK i Cambodja. Det är alltså tillhoppa ett anslag på 150 milj. kr. som skulle ställas till förfogande.

Om regeringen vill ge ett fortsatt stöd till Vietnam och Cambodja, vilket jag tror är förhållandet, finns möjligheter att göra det av de medel som ställs till förfogande genom bifall till regeringens proposition. Ett bifall till de nämnda motionerna skulle inte väsentligt förändra detta läge, ty tiden fram till ett nytt budgetår består endast av några få veckor. Man skulle inte hinna använda andra medel än de som står till förfogande efter den 1 juli.

Folkpartiets och centerns motioner har av utskottsmajoriteten avstyrkts. Utskottet har fattat sitt beslut mot bakgrunden av att hjälp kan

beviljas av de nya medel som ställs till förfogande från den 1 juli 1975 och att motionärerna mycket bristfälligt har berört hur ett nytt anslag på 500 miljoner skall finansieras. Motionärerna tycks inte fästa något egentligt avseende vid vår valutasituation och den försämrade bytesbalansen. Dessutom kan nämnas att regeringen knappast detta budgetår skulle ha möjlighet att klara en ökad utgift på 500 miljoner utan att skaffa sig motsvarande inkomster.

I reservationen till utskottets betänkande i detta avseende har anförts att finansieringen av dessa 500 miljoner skulle kunna ske med hänvisning till att såväl centerpartiets som folkpartiets representanter vid behandlingen av motionerna i finansutskottet pekat på uppgörelsen beträffande skatteomläggningen för 1976 – alltså Haga II innebärande en förstärkt finanspolitik. Om reservanterna med detta uttryckssätt vill ge sken av att frågan om ökat anslag till u-hjälpen behandlades i de s. k. Haga-förhandlingarna och att det där skapades ett visst utrymme finansiellt, måste det vara ett stort misstag. Så var inte fallet, och det finns heller icke någon "förstärkt" finanspolitik som skulle möjliggöra att ett sådant anslag beviljades utan att motsvarande inkomster kunde erhållas. Det finns endast en väg att gå, om riksdagen skulle godkänna motionerna, och det är en ökad upplåning. Den upplåningen kan numera inte ske inom landet, utan då måste vi gå ut på den internationella marknaden. Finansministern har redan fått genomföra en mycket kraftig upplåning – den största som har skett någon gång i svensk ekonomi och den omfattar ungefär 12 miljarder. Det framstår knappast som den möjliga utvägen att rekommendera ytterligare upplåning för det här ändamålet.

Finansministern har alltså redan fått låna upp omkring 12 miljarder, vilket ytterligare poängterar de problem som är förenade med dessa motioner. Vi har heller inte i vår budget gjort reservationer för att kunna ekonomiskt klara den uppgörelse som just har träffats för statstjänarna i det här landet. Den uppgörelsen sträcker sig visserligen över två år, men den kostar sammantaget 28 %, varav huvudparten faller på det första året och resten på det senare året – låt mig säga 15 % på innevarande år och 13 % på nästa år. Men är riksdagens ledamöter medvetna om att den sammanlagda kostnaden för statstjänaruppgörelsen rör sig om i stort sett 4,5 miljarder kronor? Såvitt jag vet finns inga reservationer för denna kostnad, som helt naturligt skall betalas.

Utskottet har alltså yrkat avslag på motionerna från folkpartiet och centern.

I vpk-motionen föreslås att riksdagen skall bevilja ett extra bidrag till Vietnam på 100 milj. kr. och till Cambodja på 50 miljoner och att detta skall betraktas såsom katastrofbistånd. Men oavsett vad man kallar det skall ju ändå katastrofbiståndet finansieras. Och tendensen har som bekant under senare år på grund av läget ute i världen varit den att vad vi kallar för katastrofbistånd har måst ökas år efter år. F. n. utgår det med ett belopp som jag tror är större än någon gång tidigare i vår biståndshistoria. Jag kan som exempel nämna att det svenska livsmedels-

biståndet hittills under innevarande år har uppgått till 360 miljoner mot 115 miljoner under föregående budgetår. De pengarna har fått tas ur den reserv som har funnits för katastrofbiståndet. Antalet katastrofer och omfattningen av dem har ju också en tendens att öka undan för undan. Det just nu mest utsatta landet, som vi ger både katastrofbistånd och utvecklingsbistånd i övrigt, är Bangladesh. Det är ett land som långt ifrån har kommit över sina svårigheter. Problemen där kommer att bestå under ganska lång tid.

Tillåt mig sedan att också något beröra ett par andra punkter i utrikesutskottets betänkande. I avsnittet 3 i utskottets betänkande behandlas vårt samarbete med programländerna. Vi har ju ett antal länder som vi kallar så – de är 16 till antalet. Den hjälp som ges till dessa programländer har i allmänhet större biståndsvolym än hjälpen till de flesta andra länder. Beträffande programländerna är läget det, att många av de projekt som där skall genomföras tar flera år att avsluta. Projektens storleksordning är sådan. I och med att vi på detta sätt inleder ett samarbete med dessa länder måste vi redan från början utgå från att hela projektet skall avslutas, oavsett om detta inte kan ske inom det närmaste året utan kommer att ta två, tre, fyra eller fem år. Vi måste ge utfästelser härom.

Riksdagen har behandlat den saken vid olika tillfällen och sagt att vi får vara beredda på detta. Men riksdagen har inte samtidigt krävt att få fatta beslut om varje enskilt projekt som det kan vara fråga om, utan riksdagen har funnit det lämpligt att lägga detta i händerna på regeringen, som har fått ansvara för utvecklingen. Där har det kommit att röra sig om betydande belopp. Denna gång rör det sig om större belopp än tidigare, nämligen drygt 6,9 miljarder, alltså praktiskt taget 7 miljarder. Och nu har situationen i utskottet blivit den att majoriteten, som består av de tre borgerliga partierna, inte har velat acceptera att frågan om biståndsutfästelser skall behandlas på samma sätt som tidigare. Därför har utskottsmajoriteten beslutat att stödja moderata samlingspartiets motion, som innebär att regeringen får komma tillbaka till riksdagen och föreslå ändringar i det hittillsvarande tillvägagångssättet och säga hur man lämpligen bör ha det i fortsättningen. Här har vi en av de viktigare reservationerna; de socialdemokratiska ledamöterna i utskottet har reserverat sig mot den borgerliga majoritetens beslut i denna fråga. Jag vill redan nu yrka bifall till den reservation som här har avgivits.

Tyvärr kan jag inte ta i anspråk så lång tid som jag egentligen skulle behöva för detta anförande. Jag vill ändå beröra ytterligare ett avsnitt i utskottets betänkande och det gäller vissa biståndsinsatser i de olika länder där vi hittills har arbetat och gett bistånd. Dessa frågor behandlas under punkten 6 i betänkandet som har rubriken Insatser i enskilda mottagarländer. Här har utskottet kommit att bli delat i olika uppfattningar då det gäller framför allt ett land. Det framgår också av reservationerna. Vi har under denna punkt fler reservationer än till något annat avsnitt i utskottets betänkande.

Det jag nu vill kommentera litet närmare gäller biståndet till ett av mottagarländerna, nämligen Cuba. Vi har under ett antal år stött utvecklingen på Cuba. I budgetpropositionen föreslås för innevarande år att det svenska biståndet skall utgöra, om jag minns rätt, 60 miljoner. Reservationen i detta avseende innebär att riksdagen skall upphöra med det utvecklingsstöd som har givits Cuba. Reservationens förslag måste innebära en omedelbar försämring av biståndet på kort sikt och ett helt upphörande av stödet till Cuba på litet längre sikt. Om denna reservation av herrar Hernelius och Turesson skulle godkännas av riksdagen skulle det få även vissa ytterligare konsekvenser ty det finns andra länder som vi ger vårt stöd och som befinner sig i ungefär samma situation som Cuba, dvs. de hör inte till de mest utpräglade fattiga länderna. Låt mig nämna några exempel: Zambia, Tunisien, Botswana m. fl. hör till den kategorin. De av utskottets ledamöter som icke omfattar den reservationen menar att om man på detta sätt skall plocka ut ett land och besluta om åtgärder, måste konsekvensen bli att man också behandlar andra likvärdiga länder på ett enhetligt sätt. Vi vill alltså att hjälpen till Cuba skall fortsätta. Det är inte på det sättet – som jag förmodar att reservanterna kommer att säga – att Cuba har en mycket bra ekonomisk situation f. n. Det har Cuba inte alls, utan landet har alltför en handelsblockad på sig från Förenta staterna som vållar Cuba stora bekymmer. Det är alltså här fråga om den likvärdiga behandling som vi anser att man inte kan komma ifrån, om man skall ge sig in på en bedömning av varje land på det sätt som det här är fråga om.

Herr talman! Tyvärr måste jag för att inte ta alltför mycken tid i anspråk stanna här: Jag återkommer senare, framför allt i replikerna. Men jag vill redan på detta stadium yrka bifall till några av reservationerna, nämligen de socialdemokratiska reservationerna 3, 4, 17, 27 och 29 och i övrigt yrka bifall till utrikesutskottets betänkande nr 4, samtidigt som jag också yrkar bifall till utskottets betänkanden nr 3 och 5.

Fru tredje vice talmanen NETTELBRANDT (sp):

Herr talman! Strax före jul upptogs Dagens Nyheters förstasida av en bild på ett barn. Det var inget av de jul- och nyårsbarn, som tidningarna brukar visa upp. Det var inget av de barn som kommer till världen i vårt land, välkomna och välvärda, runda och rosiga.

Det var ett barn som mest bestod av ben och knotor. Med munnen öppen – som väntande på mat. Men där fanns ingen mat.

Inne i tidningen kunde vi se ett annat barn. Litet äldre. Med armar smala som tändstickor, ben tunna som trumpinnar. Det satt på den bara marken. Framför sig hade det en skål. Men skålen var tom.

För de här barnen – och för alla de andra som svalt i den värsta hungerekatastrofen någonsin – värdjade i december en engagerad svensk opinion med de kristna samfundet i spetsen.

”Vi lever i överflöd”, skrev en församling i en av tusentals namnlistor. ”Skall då inte vårt land uppfylla de vackra tankar och beslut som tidigare

är bestämda av riksdagen?"

Svenska ekumeniska nämnden vädjade för hela den svenska kristenheten: "Vi vill återigen hävda vår övertygelse att Sveriges regering och riksdag är förpliktade att tillse att utvecklingsbiståndet över statsbudgeten uppnår enprocentmålet under innevarande budgetår."

Från ungdomsorganisationer, arbetarkommuner, fackliga organisationer och många, många enskilda kom samma slags vädjanden.

Jag tror inte jag tar miste om jag säger att de flesta svenskar julen 1974 sände tankar till dem som inte hade något julbord att frossa på. Men tankar mättar inte. Det behövs mat för att mätta – mat som vi hade i rikt överflöd. När vi själva tagit för oss i Sverige – mer än vi skulle behöva – fanns lika mycket till, och mer än så, i överskott.

Men Sverige sände inte det överskottet och såg heller inte det rekordstora och oväntade överskottet som en maning att ge u-länderna de biståndsanslag vi alla lovat dem. Riksdagsmajoriteten i december valde i stället linjen att "vänta och se".

Svältdöden väntade inte på den svenska riksdagen. Den har skördat sina offer, dag efter dag, vecka efter vecka. Samtidigt som riksdag och regering väntat och tänkt – och ätit.

Folkpartiet krävde att riksdagen redan i december skulle anslå de 500 milj. kr. som krävs för att nå enprocentmålet i rätt tid och använda detta anslag för att göra en extra insats i de hårdast drabbade u-länderna. Det avtog socialdemokraterna, centerpartiet, moderaterna och kommunisterna. "Det svenska veteöverskottets storlek kan med visshet bedömas först i början på april 1975", sade man och avvisade därmed också anslag som hade kunnat ge hungerländer som Indien och Bangladesh möjlighet att köpa spannmål på annat håll under några avgörande månader.

Nu är vi i april 1975. Nu kan vi konstatera tre viktiga saker, av stort intresse inte minst för den stora, engagerade opinion som vände sig till riksdagen i december men blev avspisad:

1. Veteöverskottet fanns. Det blev enligt den definitiva beräkningen av Svensk Spannmålshandel 1 110 000 ton, dvs. 10 000 ton större än vi räknade med i december. Alla påståenden om att det veteöverskott som de kristna samfundet och andra talade om i december inte existerade i sinnevärlden var således felaktiga.

2. Det hade en avgörande betydelse vilket beslut riksdagen tog i december. Under intryck av opinionen försökte man från de andra partierna tona ner skillnaden mellan den egna "vänta-och-se-linjen" och folkpartiets "besluta-nu-linjen".

Genom att folkpartiet blev ensamt i riksdagen i december visar det sig nu

– att u-länderna berövats 500 milj. kr. som skulle betytt mycket för att klara situationen innan de nya skördarna kom

– att Svensk Spannmålshandel, trots försäkringar om motsatsen under riksdagsdebatten, har kunnat sälja en stor del av det återstående veteöverskottet för andra ändamål, bl. a. som djurfoder. Svensk Spann-

Onsdagen den
23 april 1975

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete*

målshandel väntade inte med att sälja för att riksdagen väntade med att besluta.

3. Fortfarande finns 185 000 ton vete som inte behövs för vårt eget bruk och som inte bundits för försäljning. Riksdagsmajoriteten i december sade sig hoppas "att den definitiva beräkningen av 1974 års skördeutfall skall visa att ytterligare kvantiteter senare kan användas för biståndsändamål". De partier som bildade majoritet gjorde under riksdagsdebatten den 12 december fullkomligt klart, att riksdagens beslut skulle tolkas så att hela det överskott som kunde visa sig finnas utöver det som redan bundits för försäljning skulle gå till hungerländerna.

Moderatgruppen anmälde till riksdagsprotokollet sitt instämmande med följande sammanfattning av en talesman för moderata samlingspartiet:

"Detta innebär att utskottets skrivning skall tolkas så att för det första varje kilo veteöverskott som kan finnas i Sverige skall ställas till de svältande folkens förfogande. För det andra skall detta ske utan onödigt dröjsmål genom en snabb inventering av hur mycket som kan finnas och genom alla åtgärder för att snabbt skaffa fram tonnage och annat som behövs för att få i väg veteöverskottet. När vi för det tredje vet hur stort överskottet är och vi kan få i väg det skall det icke komma att fattas pengar. Vi har i dag fått höra att detta är innebörden i utskottets förslag. — — Jag utgår från att Kungl. Maj:t som har att effektuera beslutet betraktar dessa mycket auktoritativa uttalanden som en del av vad utskottet anfört."

Utrikesutskottets ordförande och socialdemokraternas ledande företrädare i debatten konstaterade: "Förhoppningen är således att vi nu skall kunna leverera 100 000 ton. Förhoppningen är också att vi den 1 april skall kunna konstatera att vi har, som det sagts, ytterligare 300 000 ton att leverera."

Låt mig fråga, hur vill ni, mot bakgrund av löftena i december, använda de 185 000 ton vete som fortfarande finns kvar som överskott?

Måste ni inte efter de starkt förpliktande uttalandena i december åtminstone känna ett ansvar att anslå ytterligare pengar för angelägna insatser i våra programländer? Situationen i Indokina ger ett nytt, uppförande exempel på behovet av omfattande och omedelbara katastrofinsatser.

I Cambodja har en orättfärdig regim fallit. I Sydvietnam har en enväldshärskare tvingats avgå. Vi får innerligt hoppas att Indokinas plågade folk nu äntligen kan vinna fred och nationellt oberoende. Kvar står den oerhörda förstörelse kriget åstadkommit, av människor, av det som byggts upp med människohand, av livsmiljön. Sverige måste följa upp sitt konsekventa stöd för ett rättfärdigt slut på kriget i Indokina med både snabba katastrofinsatser och hjälp till långsiktig återuppbyggnad. Då får det inte fattas pengar. Det är ett viktigt skäl för riksdagen att i dag anslå de 500 milj. kr. ytterligare, som också skulle innebära att vi når enprocentsmålet i rätt tid.

Indokina visar på nytt att det inte får ställas upp någon konstruerad motsättning mellan katastrofhjälp och långsiktiga verkningar. Hjälper vi barnen att slippa mentala skador av brist på viktiga näringsämnen, då ger vi dem också kraft att senare delta i den långsiktiga omvandlingen av sina samhällen till frihet och rättvisa. Och bara de som överlever har glädje av en kommande samhällsomvandling. Därför får vi aldrig avstå från att hjälpa i nuet under hänvisning till en vacker plan för framtiden. Vår blick får aldrig skymmas för enskildas lidanden. Då blir systemen viktigare än människorna. Då förlorar vi kontakten med livet självt.

Vi har all anledning att till våra hjärtan ta den dramatiska vädjan som strax före jul kom från nobelpristagaren och förre västtyske förbundskanslern Willy Brandt: "Utvecklingshjälp börjar med kamp mot barnsvälten och vad som nu behövs är en global strategi för att klara katastrofer. Därför vädjar jag till regeringar, organisationer och enskilda människor om stöd; det finns inte någon ursäkt för att inte hjälpa."

Mängder av viktiga frågor har behandlats av utrikesutskottet och är värda att diskuteras här i kammaren. Från folkpartiet har vi i den utförligaste motionen ställt långtgående krav på en samlad u-landspolitik som är mera solidarisk än den nuvarande:

○ Vi begär att de rika ländernas marknader skall öppnas för u-ländernas produkter.

○ Vi kräver att Sverige skall ge ett mer konsekvent stöd till frihetskampen i södra Afrika nu när den går in i ett avgörande skede.

○ Vi föreslår att Sverige skall ge ett större bidrag till beredskapslagringen av livsmedel i världen.

○ Vi vänder oss mot att biståndet binds till köp i det biståndsgivande landet och därmed både fördyrar och försvårar för u-länderna.

Vi begär av u-länderna att de skall ha en långsiktig utvecklingsplanering som vårt bistånd kan utgöra ett stöd till. Då måste vi självfallet från svensk sida kunna garantera att inte biståndet till avtalade insatser plötsligt upphör från ett år till ett annat. Att länderprogrammeringen skall ligga fast, bl. a. med möjligheten att planera samarbetet för flera år framåt, sägs klart ut av utskottsmajoriteten.

Vad majoriteten därutöver säger är två saker:

att riksdagen när anslagsnivån nu nått en större höjd bör få bättre insyn och en starkare ställning än med den nuvarande formen för fullmakt; här skall regeringen få återkomma med förslag,

att riksdagen bör få större möjligheter att pröva ett bredare samarbete, med mindre tonvikt på biståndsinsatser, i u-länder som fått en bestående förbättring av sin utvecklingssituation, såvida inte ett yttre politiskt tryck motiverar ökat stöd.

Självfallet kan det inte vara fråga om att ändra på grundvalarna för den svenska biståndspolitik. Men riksdagen måste ha ett reellt inflytande. Det är en uppgift för biståndspolitiska utredningen att föreslå riktlinjer för utvecklingssamarbetets framtida utformning.

Vi vill satsa på forskning för u-landsarbetet. Den administrativa organisationen för forskningen har sin stora betydelse. Ett beredningsansvar hos SIDA garanterar att alla forskningsförslag passerar SIDA på väg till regeringen, men friheten i forskningen och självständigheten hos forskningsberedningen måste betonas. Biståndspolitiska utredningen bör kunna tillgodose dessa krav och åstadkomma en fungerande organisation.

Vi kräver större insatser för att inte utvecklingen skall försämra kvinnornas ställning i u-länderna. Kvinnorna har en utomordentligt viktig roll i de flesta u-länders samhällsliv och ekonomi. De bär den tyngsta bördan i jordbruket. Risken är att samhällsomvandlingen tar från kvinnorna deras gamla ställning utan att ge dem en chans i det nya samhälle som växer fram. Kvinnorna måste i större utsträckning komma med i bl. a. yrkesutbildning. Här måste Sverige driva på i det arbete som pågår inför FN:s kvinnokonferens i Mexico i sommar.

Vi kräver en större beredskap för att lägga om också vårt eget sätt att producera och konsumera. Inte minst på livsmedelsområdet är det oerhört slösaktigt. Häromveckan presenterades en mycket intressant energistudie av det svenska jordbruket som utförts av en arbetsgrupp på lantbrukshögskolan. Den konstaterar, att vi skulle spara in en odlingsareal motsvarande hela Östergötland om svenska folket sänkte sin köttkonsumtion till hälften och ersatte den med mat från växter. Utan att öka energianvändningen kunde vi på det viset producera mat för ytterligare 600 000 människor. Jag vill tillägga att detta att steg för steg lägga om *sättet* att producera och konsumera inte innebär att ge ens ett lillfinger åt tanken att det är önskvärt att stoppa den samlade *tillväxten* i världen. Om tio år kommer jorden att ha en miljard fler människor än i dag. Få framtidsperspektiv är mer fasansfulla än att det vid det laget inte skulle finnas större resurser att dela på än i dag.

Trots tyngden i dessa och alla andra frågor som vi från främst folkpartiet tagit upp anser jag ändå att det allra viktigaste i dagens debatt är att klara ut om Sveriges riksdag skall hålla eller svika de löften den redan gett.

Vädjanden av det slag Willy Brandt riktade till oss i julas har det kommit många genom åren. Och på mängder av internationella konferenser har de rika länderna lovat mera solidariska insatser till stöd för de fattiga ländernas utveckling. Det är inte deklARATIONER, löften och fina framtidsmål som saknats i arbetet för u-ländernas utveckling och för en rättvisare värld. Det som brustit är omvandlingen av deklARATIONERNA till handfasta program, löfTEN till konkret handling, framtidsmåLEN till praktisk solidaritet.

Det gäller också Sverige.

År 1962 ställde riksdagen upp enprocentsmålet som en utmaning för 1960-talet. Förverkligandet dröjde till andra halvan av 1970-talet.

År 1968 tog riksdagen en konkret plan för att nå enprocentsmålet senast 1974/75. Löftet har upprepats varje år sedan 1968.

Ändå står nu en majoritet av socialdemokrater och moderater i begrepp

att överge löftet vid mållinjen.

Men det är ju bara ett års försening, säger man. Ja, det är ett års försening och 500 milj. kr. mindre till u-länderna – 500 utlovade miljoner som de berövas just det år då deras behov av hjälp är som störst. På vilket annat område skulle ett sådant löftesbrott accepteras? Vad skulle man säga om någon föreslog att utbetalningen av pensionstillskott till våra pensionärer sköts på ett år? Vad skulle man säga om någon kom på tanken att under ett år inte betala utlovade barnbidrag?

Nej, det är sant, människorna i Indien, i Bangladesh, i Tanzania, i Vietnam har inte rösträtt i Sverige. Därför kan de svikas utan att regeringen avsätts i närmaste val.

Men är det den sorts moral vi bör ha? Är det den sorts moral som en engagerad opinion med de kristna samfundet i spetsen förväntar sig av Sveriges riksdag och regering?

Nej, svarar vi från folkpartiet. Riksdagen skall stå fast vid sina löften. Riksdagen måste göra klart att solidaritetstanken inte byter skepnad vid den svenska gränsen. Riksdagen skall i praktisk handling visa att löften till fattiga människor i andra delar av världen är lika mycket värda som löften till svenskar.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationen i utskottets betänkande nr 3. Såvitt gäller utskottets betänkande nr 4 yrkar jag bifall till reservationerna 1, 2, 6, 7, 15, 21, 23, 24, 25, 30, 31, 32, 33, 34, 37, 38 och 39 samt i övrigt till utskottets förslag.

I detta anförande instämde herrar Westberg i Ljusdal, Ångström, Lindahl i Hamburgsund, Jonsson i Alingsås, Petersson i Röstånga, Löfgren och Carlström, fru Swartz och fröken Hörlén, herr Ekinge, fru Anér samt herr Ullsten (samtliga fp).

Herr ARNE GEIJER i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Fru tredje vice talmannen Nettelbrandt började sitt anförande med att ge en skildring av det sociala tillståndet i världen, en skildring som jag inte har anledning att polemisera mot. Jag är övertygad om att ingen kan polemisera mot en skildring som handlar om hur fattigdomen har brett ut sig i olika delar av världen.

Däremot instämmer jag inte i fru Nettelbrandts anförande i övrigt. Hon räknar upp allt vad man kräver – ständigt återkommande ord i hennes anförande var "vi kräver". Den som inte har hört fru Nettelbrandt förut måste väl dra den slutsatsen att hon kräver någonting nytt, någonting som vi tidigare inte har hört talas om.

Men det mesta av vad fru Nettelbrandt kallade "vi kräver" är ju saker som diskuterats i vår u-hjälpspolitik och som vi i flertalet fall är tämligen ense om. Man kan inte skapa en situation där man ger intryck av att komma med någonting nytt bara därför att man använder ett annat och litet hårdare röstläge än man brukar i andra sammanhang. Jag upprepar att mycket av det som kallades "vi kräver" är saker som vi är tämligen

ense om.

Däremot är jag inte riktigt med på noterna när det gäller frågan om vad andra länder skall göra, för en del av vad "vi kräver" handlade också om det. Som bekant har vi inget inflytande över vad andra industriländer vill och kan göra och inte heller över vad u-länderna från sin sida skall göra. Det ligger liksom utanför våra möjligheter. Vi får nog ägna oss åt att tala om det som vi själva bör göra och det vi kan göra.

Hänvisningen till Willy Brandt i Västtyskland var kanske inte riktigt all right. Man kan konstatera att Västtyskland ligger långt, långt efter Sverige i fråga om att ge bistånd till u-länderna.

Fru tredje vice talmannen NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Först vill jag gärna i likhet med herr Arne Geijer i Stockholm beklaga att vi här i kammaren inte kan använda den avspända och trevliga ton som vi har i utskottsbehandlingen, inte minst tack vare herr ordförandens ledning. Som herr Geijer påpekade i sitt inledningsanförande är vi forcerade av tidsskäl. Men när det gäller innehållet kan jag inte förstå herr Geijer.

Herr Geijer säger att slutsatsen av mitt anförande skulle vara att jag vill ge intryck av att jag kräver något nytt. Jag tycker jag använde en större del av tiden för att tala om att det är just på grund av att löftet är så gammalt och så ofta upprepat som jag inte anser att vi från riksdagens sida har rätt att när tiden väl är inne för ett uppfyllande av löftet bara träda åt sidan och säga: Nej, det där står vi inte för.

Sedan är det klart att herr Geijer kan tycka att den där sociala bakgrunden behöver vi inte ägna någon tid åt. Men det är ju just den som vi i folkpartiet har tyckt förpliktigt oss att ta vår ståndpunkt.

Till sist, herr talman, sade herr Geijer att vi kan inte här ha något inflytande på vad andra industriländer gör. Kan vi inte det? Jag har den uppfattningen att vi trots att vi är ett litet land spelar en stor roll i världen just därför att vi inte hör hemma i någon av de politiska blockbildningar som världen rymmer. Och jag har den uppfattningen att regeringen också många gånger vill vara i världen en röst som hörs och som helst följs.

Herr ARNE GEIJER i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Vad andra personer och andra länder gör – jag återkommer till det. Här har vice ordföranden i utskottet hänvisat till vad Västtysklands tidigare förbundskansler har sagt. Låt mig säga att uppgifter som jag just har fått visar att Förbundsrepubliken Västtyskland för 1973 har ett biståndsanslag som uppgår till 0,32 %, mindre än hälften av det som Sverige ger. Det är möjligt att Västtyskland kommer att nå 0,4 % under detta år; när man kommer upp till 0,7 % är en öppen fråga.

Ett avsnitt som jag gärna skulle ha velat kommentera, och som fru Nettelbrandt berörde, är vad jag refererade och kallade för avsnitt 3;

där finns en samlad borgerlig dominans i utskottet, och vi har en reservation. Avsiktligt tog jag inte upp det avsnittet, därför att jag vill kommentera det efter det att moderaternas och centerns talesmän har redogjort för sin uppfattning i den frågan. Jag skall alltså ta upp det i en kommande replik.

Fru tredje vice talmannen NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Vi behöver ingen diskussion kring frågan om hur långt man kommit i Västtyskland när det gäller hjälpen till u-länderna. Jag åberopade det där uttalandet av Willy Brandt därför att jag ville peka på ett progressivt och välgörande uttalande från socialdemokratiskt håll. Jag hoppas att inte herr Arne Geijer i Stockholm har något emot att man berömmar socialdemokrater i andra länder. Jag vill samtidigt lägga till en fråga: Har man någonsin i mänskligt umgänge – umgänge mellan människor eller mellan länder – rätt att åberopa att andra är sämre som stöd för att man själv inte håller sina egna löften?

Herr förste vice talmannen BENGTSO (c):

Herr talman! Anslagen för internationellt utvecklingsarbete föreslås för budgetåret 1975/76 uppgå till 2 860 milj. kr. Det innebär en ökning på 760 milj. kr. eller med ca 36 % i förhållande till innevarande budgetår. Därigenom beräknas det totala biståndsanslaget motsvara 1 % av brutonationalprodukten till marknadspris.

Regeringen höll alltså inte sitt löfte att komma upp till enprocentsmålet under budgetåret 1974/75. Dessutom bör det observeras att regeringen inte följde riksdagens klart uttalade mening att upptrappningen av bidragen borde ske i jämnare takt. I stället har man halkat efter, så att man till skillnad mot en del tidigare år, då man endast höjde bidragen med 25 %, nu måste höja med 36 %. Det innebär att man undanhållit u-länderna bidrag jämfört med vad bidraget skulle ha blivit om upptrappningen varit jämn.

Enprocentsmålet lanserades i FN-sammanhang av Indien första gången. Det togs upp av centern i en motion för många år sedan. Detta krav anslöt sig folkpartiet till det följande året, men det tog lång tid innan t. ex. socialdemokraterna accepterade målet att vi skulle nå upp till 1 %. Centern och folkpartiet ämnar givetvis hålla de löften som getts. Vi har i reservationen till utskottets betänkande nr 3 föreslagit att riksdagen skall anslå ytterligare 500 milj. kr. Därmed kommer vi upp till enprocentsmålet.

Utskottsmajoritetens skrivning är egentligen en enda lång ursäkt för att enprocentsmålet inte har uppnåtts. Och trots alla utskottsmajoritetens förklaringar om hur duktiga vi varit i Sverige kvarstår faktum att Sverige, enligt utskottsmajoritetens skrivning, inte uppnår enprocentsmålet i år.

Jag vill rikta en fråga till utskottets ordförande och till statsrådet Sigurdson. Herr Arne Geijer säger att det finns medel för att täcka hjälpbehovet under innevarande budgetår, men det är mycket svävande ut-

tryckt, för i nästa ögonblick säger han att det bara är några veckor till nästa budgetår. Så säger herr Geijer att regeringen knappast skulle ha möjlighet att klara 500 milj. kr. ytterligare detta budgetår.

Det framgår alltså av herr Geijers anförande att det egentligen inte finns några pengar förrän den 1 juli. Men jag skulle av herr Geijer vilja höra var dessa pengar finns till katastrofhjälp. Såvitt jag vet var de sista 24 milj. kr. förbrukade när regeringen anslog denna summa till hjälpåtgärder i Vietnam. Nej, den enda möjligheten att få några pengar – och det kan också vpk, som föreslagit ytterligare medel, notera – är genom bifall till reservationen från centern och folkpartiet. Då får man 500 milj. kr.

Behovets storlek behöver jag inte närmare gå in på. Vi förstår alla vad som behövs efter krigets slut i de två områden det gäller, och då krävs dessa 500 milj. kr. till hjälpåtgärder.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen vid utrikesutskottets betänkande nr 3.

I fråga om den framtida hjälpen efter enprocentsmålets uppnående sade herr Geijer att det kan vara svårt att upprätthålla den nivå vi nu har uppnått, och det är också möjligt. Men jag vill i alla fall peka på att riksdagen har sagt att den delar uppfattningen att Sveriges insatser i utvecklingssamarbetet även i framtiden bör öka i takt med vårt lands ekonomiska möjligheter, även om det inte alltid kan uttryckas i ett visst procenttal grundat på bruttonationalprodukten. Detta har man uttalat tidigare, och vi gör samma konstaterande i år. Vi skall alltså fortsätta att öka vår u-hjälp i den utsträckning det är möjligt, i överensstämmelse med vårt lands ekonomi.

De första orden i vår regeringsform lyder: "All makt i Sverige utgår från folket." Det betyder att riksdagen så långt det finns praktisk möjlighet skall besluta vad gäller både biståndsutfästelser och andra frågor. Regeringen skall inte gå ut och ge löften och riksdagen sedan bara godkänna vad som har utlovats. Detta betyder inte något slags ettårspolitik i fråga om utfästelser. Riksdagen kan besluta om projekt som kan sträcka sig över åtskilliga år, och hittills har inte Sveriges riksdag svikit i fråga om att fullfölja sådana åtaganden, även om budgeten löper på ett år. Framför allt är det i fråga om nya projekt som riksdagen bör besluta innan utfästelser görs.

Nu står det i den socialdemokratiska reservationen vid punkten 3: "Den treåriga landprogrammeringen av biståndet baseras på riksdagens beslut om totalramar för biståndet under det kommande och de därpå följande två budgetåren. Utrikesutskottet erhåller innan regeringen fattar sitt beslut förtrolig information om planeringen av utvecklingsbiståndet till olika länder."

Ja, just det. Utrikesutskottet men inte riksdagen erhåller dessa informationer. Dessutom är det förtroliga informationer som lämnas. Är det detsamma som att riksdagen vet vad som egentligen företas på detta område? Är det inte i stället att tyda så att regeringen går ut och lovar

Onsdagen den
23 april 1975

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete*

och sedan inför riksdagen konstaterar: Nu har vi lovat detta?

Det framhålls nu att vi skall avvakta biståndspolitiska utredningens arbete. Det hänvisas i många sammanhang till denna. Men skall det bara gälla riksdagen? Gäller det inte regeringen också? Skall inte även regeringen avvakta biståndspolitiska utredningens slutförda arbete innan man gör några utfästelser? Det är därför som vi inte kan anse att de fullmakter på bortåt 7 miljarder som nu är aktuella skall ges, utan att regeringen får komma tillbaka med mera begränsade förslag om fullmakter.

Under punkten Allmänt om biståndets inriktning och utformning framhålls en mycket betydelsefull sak i utskottets skrivning, som bör vara till ledning för regeringens handlande i bistandsfrågor. Utskottet skriver nämligen:

”En bestående förbättring kan vara på väg i fråga om vissa mottagarländerns utvecklingssituation. Regeringen bör då vara beredd att inleda samtal med vederbörande regeringar angående ett bredare samarbete. I fråga om sådana länder bör regeringen inte utan riksdagens hörande utvidga biståndsgivningen till nya samarbetsområden. Utskottet förutsätter att regeringen vid den fleråriga bistandsplaneringen för länder som befinner sig i denna kategori beaktar den allmänna utvecklingen och därvid även önskemålet att i förekommande fall bistå dem vid ekonomiska påfrestningar som föranletts av ett yttre politiskt tryck.”

Ja, det skall väl vara vår innerliga förhoppning att länder som vi hjälper skall komma fram till en bättre situation, så att hjälpen så småningom kan upphöra eller få andra former. Då bör ju också de medel som lösgörs kunna användas till länder som har större behov av hjälp. Det skulle ju vara en tråkig utveckling för vår u-hjälp, om vi aldrig skulle kunna hoppas på att dessa länder någonsin skall kunna klara sig själva.

Vi har alldeles speciellt önskat göra detta uttalande under denna rubrik, eftersom denna anvisning till regeringen gäller generellt. Vilket land som helst kan således, då det har kommit upp till en viss högre standard, få vidkännas minskningar av eller förändrade former för u-hjälpen.

Vilka länder skall då i första hand få del av det svenska biståndet? Givetvis de fattigaste länderna. Innebörden av motionen 729 är ju att Sverige skall koncentrera biståndet till de länder som har de största behoven av hjälp, oberoende av deras styrelseskick. Det framgår också av propositionen att den största delen av hjälpen går till de fattigaste länderna, nämligen 70 %. Med de anslag som nu beviljas kommer andelen att gå upp till 80 %. Detta är givetvis riktigt. Vi bör hjälpa de fattigaste länderna i första hand.

Vår största bidragsmottagare skall enligt regeringen bli Tanzania, som är en socialistisk diktatur. Vi har åtskilliga andra diktaturer på listan – Nordvietnam, Cuba och andra – men vi har från vår sida inte sagt att styrelseskicket skall inverka på bidragsgivningen. Det är helt enkelt fattiga länder som vi skall ge hjälp, och då får vi inte ta hänsyn till deras regim – en tankegång som i varje fall ibland har skyttat fram

i debatter.

Herr Arne Geijer i Stockholm tog upp frågan om enskilda mottagarländer. Jag skall nämna en del av dem; herr Korpås kommer att tala om en del andra.

Rent generellt kan vi från centerpartiet säga att vi inte har anledning att underkänna SIDA:s bedömning. Regeringen har i en del fall – t. ex. i fråga om Tanzania och Nordvietnam – plussat på åtskilliga miljoner. Nordvietnam skall få 15 miljoner mera – en höjning från 210 till 225 miljoner. Tanzania får inte mindre än 50 miljoner mera; SIDA föreslår 200 miljoner, regeringen föreslår 250 miljoner. Den motivering som finns är mycket knapphändig eller ingen alls. Regeringen bara går ifrån SIDA:s förslag. Vi följer däremot SIDA, och på det sättet kommer vi upp i ett visst överskott. Vi anser att de medel som därigenom frigörs bör gå till särskilt nödlidande länder: Indien, Bangladesh, Pakistan och andra.

Cuba, som herr Arne Geijer tog upp, ligger högst i fråga om inkomst per capita av alla de länder vi hjälper, med 450 dollar per år, medan Bangladesh har 70 dollar, Indien 110 och Pakistan 130. Då blir den självfallna slutsatsen att Cubas situation, glädjande nog, har förbättrats. Det finns förutsättningar för att Cuba skall kunna klara sig bättre.

Herr Arne Geijer förväxlade oss kanske här med moderaterna, men centern har inte föreslagit att hjälpen till Cuba skall upphöra. Vi menar att vi skall fullfölja de projekt som vi har på gång i Cuba, men vi har föreslagit en minskning från 60 till 50 miljoner. Regeringen vill gå in på ett nytt projekt, ett industriutvecklingssamarbete som kan få avsevärda konsekvenser. Vår princip är att regeringen icke skall inlåta sig på nya uppgifter utan att fråga riksdagen och inte heller ge sig in på nya områden i sådana fall där man kan tänka sig att landet kommit i en bättre situation. Vi har föreslagit att Cubas bidrag ökas från 45 till 50 miljoner, med tanke på prishöjningar och sådant, men vi har yrkat avslag på de 10 miljoner som regeringen vill satsa på nya områden. Vi tycker att regeringen inte har befogenhet att göra det, och därför skall det inte ske.

Herr talman! I fråga om det internationella samarbetet förefaller det tyvärr som om informationen inte alltid går fram som den borde göra. I det här sammanhanget har också Världsbankens verksamhet behandlats. Man har ofta hört kritik på den punkten, och vid årets riksdag finns det också en motion där Världsbanken attackeras för sin långivningspolitik gentemot Sydvietnam och Chile. Det är skada att inte informationen går fram så att man verkligen vet vad som förekommer. Det har inte lånats ut ett enda öre till Sydvietnam, och det finns heller inga planer på att låna ut pengar. Det har gjorts vissa undersökningar, men det har inte varit tal om att Sydvietnam skall ha några lån.

Med Chile förhåller det sig så att Världsbanken under en lång följd av år har gett vissa lån. Ibland har lånen upphört därför att den ekonomiska situationen varit sådan att man inte velat ge mera. När regimen Allende trädde till, hade man projekt på viss elektricitetsförsörjning. Men den nya regeringen tyckte inte att det var det lämpligaste, och projektet

kom inte till utförande. Så tog man upp en diskussion om nya projekt. Just när Allenderegimen föll – tyvärr – stod man i begrepp att fatta beslut om att ta itu med dessa nya projekt.

Sådan är situationen, som den har förklarats från Världsbankens representanter. Jag tycker alltså att det är mycket ledsamt att inte informationen skall gå fram bättre så att folk vet vad som verkligen har förekommit i sådana sammanhang. Det görs attacker grundade på uppgifter som knappast är korrekta.

Livsmedelsbristen är det mest dominerande problemet i världen, det som vi först måste försöka avhjälpa. Vi har i vår motion framhållit att starka motiv kan anföras för att livsmedelsbiståndets andel av totalanslaget för internationellt biståndssamarbete bör ökas under kommande budgetår. Det är möjligt att man inte skall göra utfästelser om bestämda kvantiteter, men i stället bör minimikvantitet garanteras. Därutöver kan man göra utfästelser beträffande ytterligare svenskt överskott.

När det gäller katastrofbistånd och livsmedel bör man observera vissa saker, och jag vill vädja till statsrådet Sigurdsen att se på dem. En olägenhet förra året var att vi faktiskt inte hade urlastningsresurser och möjligheter att skicka i väg tillräckligt mycket. Under den tid vi har framför oss innan nya katastrofsituationer kan uppkomma borde vi se över skeppningsmöjligheterna, så att vi kan få i väg det svenska överskott som kan finnas.

Det är också anledning att observera i detta sammanhang, eftersom man 1967 var så ivrig med att hävda att det svenska jordbruket skulle minska sin produktion, att det är mycket värdefullt att vi har en svensk jordbruksproduktion, inte minst därför att vi kan hjälpa nödlidande i andra länder.

Det finns i detta sammanhang en inte alltför stor sak som jag vill säga något om, nämligen en passus om varubiståndet. Det väckte mycken förvåning, indignation och t. o. m. opposition mot u-hjälpen när det blev känt att SIDA i en gåvosändning tagit med cigaretter till ett värde av 185 000 kr. Åtgärden var mycket förvånande därför att vi själva bekämpar tobaksbruket i vårt eget land. Att då sända över sådana hälsoskadliga ting som tobak såsom u-hjälp kunde inte gärna försvaras.

Som svar på motionen 1146 om förbud att sända tobaksvaror och alkoholdrycker som u-hjälp har utskottet skrivit, vilket också torde bli riksdagens beslut eftersom utskottet är enhälligt: "Utskottet vill erinra om att mottagarländerna skall få fritt välja varor som produceras i Sverige." Eftersom inga tobaksvaror produceras i Sverige kan SIDA i fortsättningen inte, om man skall följa riksdagens beslut, ta med tobaksvaror i varubiståndet. Vin produceras med ett ytterst litet undantag inte i Sverige och kan därför inte komma i fråga. Skulle någon komma på den befängda idén att skicka svenskt brännvin av olika sorter som u-lands-hjälp, får vi väl ta upp den saken igen.

Jag vill slutligen, herr talman, säga att i det avsnitt som gäller informationssidan behandlas en motion som jag tycker är behjärtansvärd

men som dock icke utskottet direkt har kunnat bifalla. Det är motionen 1151, vari hemställs att riksdagen "hos regeringen kräver att SIDA ges i uppdrag att i samråd med de kristna samfunden sammanställa material som belyser den kristna missionens u-hjälpsinsatser i det syfte som denna motion anger".

Vi vet ju att de kristna organisationerna och samfunden har lämnat en oerhörd stor medverkan i u-hjälpen. Men det diskuteras ibland: Hur mycket har detta varit värt? Vilken har inriktningen varit? Hur har man använt pengarna? Jag tycker därför att det skulle vara värdefullt om man i framtiden kunde tänka sig att göra en utvärdering av hur de kristna samfunden har utfört sin u-hjälp. Utskottet säger att några framställningar från de kristna samfunden om pengar till u-hjälp inte har behövt avslås. Men man bör heller inte i det sammanhanget ha alltför restriktiva bestämmelser utan genom denna källa, som jag anser är mycket effektiv, bör man ge största möjliga u-hjälp.

Herr talman! Efter dessa kommentarer på vissa punkter – frågorna kommer att belysas ytterligare i anföranden av andra företrädare för centerpartiet – vill jag sluta med att yrka bifall till reservationerna 6, 7, 8, 11, 13, 15 och 19.

Herr ARNE GEIJER i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Torsten Bengtson berörde avsnittet 3 som tidigare har behandlats av utskottets vice ordförande och av mig själv, men jag avstår för tillfället från att kommentera det. Jag vill invänta även det anförande som moderaternas talesman kommer att hålla, och därefter skall jag kommentera just den situation som uppstod i utskottet.

Men av betydelse i herr Torsten Bengtsons anförande är ju hans sätt att kommentera motionerna om de 500 miljonerna. Han ställde frågan till mig, om det fanns pengar, och han besvarade den själv genom att säga att det finns inga pengar. Men, säger herr Torsten Bengtson, om riksdagen beslutar att bifalla motionerna, då finns det pengar.

Det var ett ovanligt uttalande. Ett sådant beslut av riksdagen skapar ju inga resurser i och för sig, utan det innebär att pengarna måste skaffas fram. Jag utgår från att regeringen då tvingas att skaffa fram dessa 500 miljoner, och eftersom man, såvitt jag vet, inte har reserverade medel får man gå ut och låna pengar.

Det är väl så det får gå till. Att tro att man kan klara detta enbart genom ett beslut i riksdagen är ovanligt naivt av herr Torsten Bengtson, anser jag.

I övrigt tycks det vara så att herr Torsten Bengtsons andra stora problem i den här debatten, vilken rör sig om nära 3 miljarder, är att SIDA har skickat i väg en liten kontingent med cigaretter och några vinflaskor. Är detta det stora problemet i u-hjälpen, då kan vi avstå från all debatt.

Jag vidhåller mitt yrkande om bifall till utskottets förslag.

Onsdagen den
23 april 1975

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete*

Herr förste vice talmannen BENGTON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag trodde att utskottets ärade ordförande hade läst de motioner som behandlas i detta sammanhang. Gör han det skall han finna att i centerpartiets motion står det beträffande finansieringen av de 500 miljonerna:

”Centerpartiet är självfallet nu liksom på våren 1974 berett att medverka till att denna belastning” – alltså de 500 miljonerna – ”på innevarande års budget finansieras genom en motsvarande inkomstförstärkning om så bedöms nödvändigt av konjunkturpolitiska eller andra skäl.”

Detta står således i motionen, så utskottets ordförande hade inte behövt fråga mig om det. Det är klart deklarerat att centern föreslår 500 miljoner och att vi även är beredda att diskutera hur dessa 500 miljoner skall tas fram. Då existerar de ju verkligen, herr Arne Geijer. Vi har fullt konsekvent genomfört vad som föreslagits i detta fall.

Om herr Arne Geijer fäster den allra största vikten vid den lilla passusen i slutet av mitt anförande och inte tar upp det jag dessförinnan sade om fullmakterna på 7 miljarder osv., så beklagar jag att jag har misslyckats i min uppgift att försöka informera utskottets ordförande om centerns samlade syn på u-hjälpen. Jag ansåg emellertid att det var fråga om en viktig princip, så att man borde säga några ord om den saken också.

Jag vill återigen understryka att centern har helt konsekvent och logiskt genomfört sin linje om ytterligare 500 miljoner.

Slutligen är det så, att på grund av att herr Geijer nu undvek att bemöta vad jag sade om avsnitt 3 och i stället kommer med ett bemötande efter det att moderata samlingspartiets talesman haft ordet har jag tyvärr ingen möjlighet att få någon replik för att då bemöta herr Geijer.

Herr ARNE GEIJER i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr förste vice talmannen Bengtson efterlyste en replik av mig i denna speciella fråga, men som jag sade skall jag kommentera den efter den moderate talarens anförande. Jag har nämligen utgått från att det är moderaterna som är förslagsställare i detta fall och att centern och folkpartiet har anslutit sig till moderaternas resonemang. Därför är det riktigt att jag bemöter herr Hernelius efter hans anförande.

Herr förste vice talmannen BENGTON (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill bara göra ett tillrättaläggande. Visserligen togs initiativet i moderaternas motion, men det är inte samma formulering i reservationen. Den är annorlunda. Därför har moderaterna, centern och folkpartiet kunnat nå enighet i denna fråga.

Herr HERNELIUS (m):

Herr talman! Med hänsyn till den debatt som här förts kan det vara påkallat att slå fast att enighet råder inom utskottet rörande anslaget till u-hjälpen för nästkommande budgetår, alltså den fråga som är hu-

vudämnet vid dagens förhandlingar. Denna enighet är glädjande. Samtidigt har då anslagen höjts – som herr Arne Geijer i Stockholm påpekkade – med 36 %, dvs. med 760 milj. kr., alltså med en hundralapp per svensk. Därigenom kan vi nu passera den milstolpe som vi längtat efter att passera, nämligen enprocentsmålet.

Vid denna milstolpe må det konstateras att det har varit en snabb utveckling av den svenska u-hjälpen, även om många velat ha den ännu snabbare. Det har varit en utveckling med stark växt, och då har det också varit ofrånkomligt att det uppkommit en viss växtvärk. Detta har tagit sig uttryck i administrativa dilemman i konkurrensen mellan SIDA, det självständiga ämbetsverket, och utrikesdepartementets u-hjälpsavdelning. Departementet är ju självt delvis ett ämbetsverk. Det har också tagit sig uttryck i att en del anslag beviljats för tidigt, vilket i sin tur har medfört stora och påfrestande balanser. Likaså har det tagit sig uttryck i en enligt många mening alltför stark politisk styrning av verksamheten. Formellt har det uppstått stora oformligheter. Ingen har väl kunnat undgå att konstatera, att fullmakter av det slag som gavs fr. o. m. 1968 t. o. m. den 1 januari i år – alltså enligt föregående grundlag – icke överensstämde med den grundlagen.

Men värken har icke varit större än växten, och när det gäller en uppbyggnad av denna karaktär måste man också ha utrymme för en betydande tolerans för fel, missgrepp och oformligheter. De får reduceras med tanke på den stora helheten och på omfattningen av arbetet som sådant.

Noteras bör också att SIDA under sina tio år har sänt ut 3 500 svenskar till tjänstgöring utomlands, dvs. 10 000 personer om familjerna inräknas, en betydande personlig svensk insats i en värld av omdaning och förändring.

Men råder enighet om höjningen på 760 miljoner, så är enigheten inte lika stor rörande det extra anslag på 500 miljoner som begärs för innevarande budgetår. Herr Arne Geijer i Stockholm tog upp den saken, och jag skall inte nu lägga många ord till vad han sade. Jag konstaterar bara att av innevarande budgetår återstår endast några månader, och om anslag behövs – t. ex. av katastrofkaraktär – så är det inte svårt att ordna detta eftersom några fakturor näppeligen lär förfalla till betalning för sådan hjälp innan det nya budgetåret har gjort sitt inträde.

Jag vill också konstatera att churu Hagauppgörelsen återopas i en reservation i finansutskottet diskuterades detta uppenbarligen inte i samband med den. Tanken på de 500 miljonerna kom väl till liv något senare än Hagauppgörelsen – samtidigt med att vackra vårfrjälilar vaknade till liv, alltså efter uppgörelsen.

Också andra ting är kontroversiella. Jag skall börja med att ta upp frågan om regeringens fullmakter så att herr Geijer får tillfälle att avlämna den replik som han hållit inne med. Fullmakter har funnits sedan 1968 och sedan 1972 har det varit ganska stora sådana. Nu gäller den regeln att biståndsutfästelser för fem år framåt kan ges till fyra gånger det totala

bilaterala biståndet plus oinbetecknade reservationer. Det skulle i följd ha betydelse för regeringen om utfästelser på över 4 miljarder kronor. Det skulle, om nu föreslagna anslag beviljas, betyda att samma fullmakter höjs till 7 miljarder.

Det är omfattningen – icke principen – diskussionen gäller. Därför slår reservanterna in öppna dörrar när de i sin reservation talar om behovet av långsiktig planering. Det har ingen ifrågasatt. Ännu mer slår man in öppna dörrar när man talar om "elementär solidaritet". Det är faktiskt ingen som vill att alla sådana fullmakter skall upphöra utan att det kommer andra i stället. Vad utskottsmajoriteten begär är att medan fullmakterna kvarstår regeringen själv överväger hur nya sådana skall utformas och inkommer till riksdagen, helst redan i höst, med förslag till nya ehuru begränsade fullmakter. Intet mer och intet mindre!

I detta sammanhang påpekar också utskottet att i regeringsformen stadgas att avtal i frågor av större vikt skall underställas riksdagen. Detta gäller enligt nya grundlagen liksom delvis enligt gamla grundlagen. Den regeln sätts inte ur kraft genom ett riksdagsbeslut. Man kan förvåna sig över att detta behöver sägas, men det sägs inte utan förekommen anledning.

Jag vill tillägga att det finns en annan fråga under diskussion. Den har herr förste vice talmannen Bengtson berört och den gäller hur man skall förhålla sig till länder som är stadda i snabb utveckling. Utskottsmajoriteten vill att regeringen skall till riksdagen anmäla när man i sådana fall söker nya former för projekt och det är fråga om stora sådana projekt. Sådana ändringar bör alltså inte kunna ske utan att riksdagens medgivande inhämtas.

Det är alltså i två frågor som utskottsmajoritetens yrkanden berör riksdagens rättigheter. Som herr Bengtson också erinrade om slår den nya grundlagen fast att all offentlig makt kommer från folket och att riksdagen är folkets främsta företrädare. Det heter också att riksdagen bestämmer hur statens medel skall användas. Den regeln får icke sättas ur spel genom vidsträckt fullmakter eller genom att regeringen utan riksdagens hörande sluter avtal av betydande dimensioner och binder sig för stora biståndsprogram.

Med detta konstaterande är det också nödvändigt att säga ifrån att den socialdemokratiska reaktionen förefaller både överraskande och oväntad. Att den socialdemokratiska pressen har uttryckt sig i ganska hårda ordalag om dessa två nyheter från utskottsmajoritetens sida har uppenbarligen berott på bristande information. När de artiklarna skrevs fanns väl inte utskottstrycket tillgängligt. Men ett inlägg i Rapport i TV i går förvånar mer. Det var en socialdemokratisk ledamot av utrikesutskottet, riksdagsman Göransson, som icke en utan två gånger sade att utskottsmajoriteten vill "slå sönder" den svenska biståndspolitik. "Slå sönder" – var får han det ifrån? Kan det sägas vara att slå sönder den svenska biståndspolitik när man vill ge riksdagen ett något ökat ansvar för anförtrödda medel? Kan det sägas att man har slagit sönder den svenska

biståndspolitiken om man gör så, ifall man samtidigt tar hänsyn till vilka små motsättningar som i realiteten förelegat mellan regering, riksdagsmajoritet och opposition under de gångna åren i fråga om u-hjälpen? I själva verket har det varit så, att oppositionen i många delar har varit pådrivande och inte tvärtom. Då kan det ju ännu mindre bli tal om att slå sönder den svenska biståndspolitiken, om riksdagen begagnar sina rättigheter. Kräver verkligen den svenska biståndspolitiken för att fullföljas att riksdagen ger regeringen fullmakt på 7 miljarder kr. – en fullmakt som, om ingen ändring sker i bestämmelserna, kommer att växa år från år?

Nej, verkligen inte! Redan att en ledamot av utrikesutskottet uttrycker sig på detta sätt i TV inger faktiskt vissa farhågor. Repa mod, herr Göransson! Ett nederlag i utskottet i voteringen där är inte slutligen avgörande. Herr Göransson har möjligheter till revansch, i kammaren måhända, och i varje fall – om han inte skulle få det – bör han ändå inte hysa några farhågor för framtiden för den svenska biståndspolitiken i just denna del.

Herr Göranssons inlägg är ett nytt bevis på att den socialdemokratiska regeringen har suttit för länge, vilket medför att enskilda socialdemokrater har svårt att fatta att något i någon detalj kan gå dem emot i ett utskott eller på annat sätt.

Herr talman! Jag skall nu övergå till en intressant fråga i det här sammanhanget, nämligen Nordvietnam.

Det skogsprojekt som regeringen slöt avtal om i augusti i fjol – ett avtal som omfattar 770 milj. kr. – slöts utan riksdagens hörande. Det hade tidigare fått elva raders omnämmande i 1974 års statsverksproposition, och i dessa elva rader gavs då uttryck för den förmodan, att det var fråga om ett bidrag eller en gåva på något över 500 milj. kr., icke mera.

Det avtalet torde i dag icke vara en hjärteangelägenhet för svenska folket. Varför?

För det första på grund av den valhänta och klumpiga handläggningen. Avtalet slöts i augusti. Riksdagen skulle sammanträda i oktober. Vad orsakade att man inte ville vänta till dess? Varför presenterade man inte detta projekt – det största i svensk biståndspolitik, som utrikesutskottet självt säger – för riksdagen i dess helhet i stället för att rusa i väg innan riksdagen sammanträdde?

För det andra: Det är många vanskligheter som detta avtal för med sig i fråga om förverkligandet. Jag skall inte uppta tiden med att gå in på detaljer som transporter, försörjning, massatransporter i sinom tid, ekologin osv. – de berörs i annat sammanhang i dag – men framför allt på samarbetet mellan tjänstemän under ett annat politiskt system än vårt.

För det tredje på grund av storleksordningen.

För det fjärde beroende på avtalets konstruktion, enligt vilken Sverige får huvudansvaret för prisstegringarna, även om dessa tillkommer till

Onsdagen den
23 april 1975

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete*

följd av yrkanden eller åtgärder av vietnameserna.

För det femte därför att medlen lämnas och hjälpåtgärderna pågår till ett land under krigstillstånd.

I dagarna har stora nordvietnamesiska divisioner rört sig på ett annat lands område och stora delar av flygvapnet i Nordvietnam har överfört till Sydvietnams territorium. Vapen som icke har tillkommit i nordvietnamesiska vapensmedjor används för fullt, och används framgångsrikt. Det är läget under det att denna stora svenska biståndsinsats pågår.

Denna insats har i några sammanhang betecknats som ett krigsska-destånd i ett krig som Sverige icke har deltagit i. Det kan man väl säga, men det torde under alla förhållanden vara en nyhet i svensk biståndspolitik att ett avtal av dessa dimensioner är i kraft under krig – ett krig som verkligen inte var oförutsett.

Helst skulle naturligtvis moderaterna i dag ha velat yrka avslag på avtalet som sådant, yrka på dess återkallande. Men det gör vi inte. Vi känner oss bundna av avtalet och den svenska regeringens utfästelser. Det yrkande som moderata samlingspartiet i dag framför i motioner och i utskottet är att vi skall ta upp förhandlingar med den nordvietnamesiska regeringen om ändringar i avtalet som skall syfta till att nordvietna-meserna själva på ett tidigare stadium övertar ansvaret för fortsättningen av projektet. Därmed skulle det bli bättre parallellitet mellan bestäm-mande och ansvar för kostnaderna. Sådana ändringar skulle möjliggöra att Sverige i varje fall inte fick ta ansvaret för de prishöjningar som kommer till stånd till följd av pågående krig, prishöjningar som skapas genom t. ex. dröjsmål av olika slag, ofrånkomliga med anledning av på-gående krigsoperationer.

Så till det andra särskilt omstridda projektet, nämligen Cuba. Där vill moderaterna, som herr Arne Geijer nyss påpekade, slopa anslaget. Det förutsätts naturligtvis en rimlig tid för avveckling av vad som nu gäller, och avtalsmässigt torde det knappast finnas några hinder härför. Varför vill moderaterna detta? Jo, därför att Cuba är ett rikt land, ett av naturen gynnat land. Det kan klara sig på egen hand även om det jättelika biståndet från Sovjetunionen sägs vara på väg att minska eller ta slut. Men därtill kommer att sockerprisets utveckling har gagnat Cuba på ett enastående sätt. Jag skall inte trötta med att läsa upp alltför många siffror i sammanhanget; jag kan nöja mig med att läsa upp priserna på råsocker i London under några januarimånader.

År 1968 var priset 29,27, år 1972 94,41, år 1973 108,17, år 1974 179,94 och år 1975 369,19. Under månaderna därefter har ett visst prisfall inträffat, men det är inte större än att priset i februari var 320,94 och i mars 245,39. Nu är kurvan på väg uppåt igen; man räknar med att medeltalet i april genom prisstegringen de senaste dagarna blir ungefär 240.

Det är alltså en prisstegring som är väl jämförlig med oljans eller rentav större. Den har alltså inträffat under de senaste åren, och trenden synes inte kunna rubbas. Det är skäl nog att Sverige inte skall betala 60 milj.

kr. till Cuba.

Herr Arne Geijer anförde att det är för likvärdighetens skull som man vill ha anslaget till Cuba kvar. Han nämnde då vissa andra länder – Zambia, Tunisien och Botswana. Beträffande Zambia råder delvis samma förhållanden som beträffande Cuba, dock i mycket ringare mån. Kopparpriserna har inte alls stegrats i samma takt som sockerpriserna, och prisfallet just nu är större än på länge. Ändå har moderaterna ansett att tiden är inne för att sänka anslaget till Zambia. Beträffande Tunisien signalerar regeringen själv en avveckling i någon form. Av dessa länder kvarstår då Cuba, där anslaget inte blott bibehålls utan höjs enligt regeringens förslag.

En annan sak i det sammanhanget, herr talman. Statminister Palme höll häromdagen ett anförande i vilket han starkt kritiserade inrikesministern i Tjeckoslovakien för att han hade uppmanat cheferna för ordningsmakten att göra allt för att avslöja och utrensa reaktionära grupper och individer i rättan tid och utan kompromiss stoppa deras verksamhet. Den uppmaningen fördömdes med allt skäl i mycket kraftiga ordalag av statsministern. Men jag frågar mig nu: Vilket språk skall herr Palme nå upp till när han kommer till Cuba om några månader? Där finns inte bara ordningsmakten engagerad för detta arbete, utan där finns också något som heter Kommittén för revolutionens försvar, arbetande i samma syfte – en kommitté som har sina representanter i varje kvarter i tät-orterna, i varje by, i varje område och som har samma instruktion som inrikesministern i Prag gav ordningsmaktens anställda där: att avslöja och utrensa reaktionära grupper och individer i rättan tid och utan kompromiss.

Herr talman! Detta är inte något skäl för att vi skulle yrka avslag på anslaget till Cuba. Olika regimer kan få hjälp, och olika regimer bör ha hjälp. Men när inte behovet finns torde övrig diskussion inte vara så påkallad. Då borde man kunna nöja sig med att konstatera det och sedan avveckla det svenska biståndet snabbast möjligt.

En tredje punkt som jag vill kortfattat beröra är det krav som reses i en moderat reservation om att det svenska biståndet bör vara opartiskt, ges utan politiska fördomar, ges utan politiska skygglappar och ges efter behovsprincipen. Skall den svenska u-hjälpen få det stöd i folkopinionen som den behöver ha och som den bör ha måste man sätta behovsprincipen i förgrunden. Då bör alltså den svenska u-hjälpen koncentreras till länder som är fattiga och särskilt hårt drabbade. Inga ovidkommande hänsyn av annat slag får spela någon roll vid själva utformningen av anslagen. Det får inte finnas något som heter "rätta regeringar" som skall ha bistånd. Det får inte vara så att den svenska hjälpen skall upphöra om ett regimskifte inträffar som inte passar Sverige. Fattiga människor som drabbas av en olämplig regering skall inte därjämte också drabbas av att biståndsanslagen upphör.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de reservationer som undertecknats av moderata samlingspartiets representanter i utskottet.

Onsdagen den
23 april 1975

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete*

Herr ARNE GEIJER i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill nu göra den kommentar som jag tidigare annonserade. Jag anknyter den till vad herr Hernelius sagt lika väl som till vad herr Bengtson och fru Nettelbrandt framhållit i sina anföranden. Det gäller avsnittet 3 i utskottsbetänkandet, nämligen frågan om biståndsutfästelser.

Det är riktigt som herr Hernelius säger att riksdagen sedan ett antal år varit med om att göra sådana utfästelser. Regeringen har fått ge löften till mottagarländer att vi skall fullfölja ett visst projekt, även om det tar många år, och riksdagen har inte varje år, som herr Hernelius säger, fått sig förelagt ett särskilt förslag om detta.

Om vi nu skulle ändra på detta får det naturligtvis konsekvenser i den praktiska hanteringen av vår u-hjälp. Herr Hernelius, som är förslagsställare, har nog samt undvikit att antyda i vilken form man skall ge sådana utfästelser i fortsättningen. Han säger i debatten att man får lov att hitta ett system, men hur det skall utformas överlåter han åt andra att försöka fundera ut. Själv är han mycket undvikande och vill inte komma med något förslag.

Ett faktum är i alla fall att riksdagen varje år genom detta betänkande från utrikesutskottet får sig förelagd ett förslag om vår u-hjälp under det närmast framförliggande året. Riksdagen har naturligtvis då möjlighet att diskutera projekten, även om det inte föreligger något speciellt yrkande om ett visst land. Herr Hernelius och herr Turessons reservation i fallet Cuba visar ju att riksdagen inte är förbjuden att diskutera dessa ting. I reservationen begärs att Sverige skall upphöra med hjälpen till Cuba. Om riksdagen nu skulle bifalla den reservationen, så innebär ju det att beslutet måste fullföljas, dvs. att hjälpen till Cuba i varje fall på sikt måste dras in. Men Cuba finns angivet bland de länder till vilka vi har givit utfästelser om bistånd, utfästelser som godkändes föregående år, och hjälpen till Cuba ingår i de nära 7 miljarder som det rör sig om vid det här tillfället.

Jag vill göra den kommentaren att naturligtvis skulle ett beslut om bifall till reservationen få konsekvenser. Det betraktar jag som helt oundvikligt. F. ö. ber jag att få återkomma i en senare replik.

Herr HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är naturligt att beslutet skulle få konsekvenser, herr Geijer, annars skulle vi inte ha begärt detta beslut. Att begära ett beslut som är vatten värt har vi inte tid och lust med.

Att vi inte har utformat ett förslag för egen del beror på att vi i stället har förordat att regeringen skall inför riksdagen framlägga ett förslag, naturligtvis efter hörande av olika biståndsorgan, vilket tillgodoser det praktiskt lämpliga med syftet att begränsa fullmakten på de 7 miljarder som det är fråga om i år. Det är inte rimligt att riksdagen frånhänder sig beslutanderätten över 7 miljarder på det sättet.

När herr Geijer säger att vi inte är bundna, så är det väl inte korrekt.

Jag vill peka på det resonemang som jag nyligen förde från talarstolen om att när regeringen slutit avtalet med Nordvietnam så är i varje fall moderata samlingspartiet bundet av det avtalet, tycker vi. När vi begär förhandlingar om ändringar i avtalet, så är det någonting helt annat. Vi är bundna av avtalet till dess en ändring sker.

I realiteten blir regeringens utfästelser bindande för riksdagen, även de utfästelser, om vilka riksdagen underrättades enbart genom en stencilerad papperslapp under en kortare föredragning i utskottet, ett papper försedd med beteckningen "förtroligt". Även det blir bindande för riksdagen trots att det försäkras att det är ett arbetspapper, tillkommet på ämbetsmannanivå och utan ansvar för biståndsorganen. Det är något märkligt i svensk statsförvaltning att någonting sådant kan inträffa!

Herr ARNE GEIJER i Stockholm (s) kort genmäle:

Herr talman! Regeringens utfästelser blir bindande, säger herr Hernelius. Men det hindrar inte att herr Hernelius kan gå till riksdagen i dag och föreslå att utfästelser som har gjorts skall elimineras. Så bundenheten i utfästelserna ligger på det principiella moraliska planet, men riksdagen har möjligheter att gå in. Jag skall inte nu vidare kommentera just den saken, men jag vill säga några ord om Nordvietnamprojektet.

Det är riktigt att vi är i begynnelsen av ett industriellt hjälpprogram, som är större än något enskilt projekt som tidigare beslutats från svensk sida. Jag vill inte utöva den kritik som herr Hernelius för fram, men en sak är ju helt klar, och det behöver vi inte betrakta såsom onaturligt, nämligen att ett sådant projekt kommer att bli dyrbarare än vad man tänkte sig från början. Och kan någon ge exempel på ett stort industriprojekt, här hemma eller utomlands, som har blivit billigare än planerat eller där man har följt planerna? Ja, det är svårt att finna exempel på något sådant projekt, och naturligtvis är detta särskilt svårt i ett u-land som Nordvietnam.

Innan avtalet med Nordvietnam upprättades hade emellertid SIDA en stor föredragning inför utskottet. Det var för ungefär ett år sedan, våren 1974. Om jag minns rätt deltog herr Hernelius i den föredragningen. Avtalet med Nordvietnam om uppförande av detta pappersbruk skrevs i augusti 1974. Nog har alltså utskottets ledamöter haft tillfälle att få informationer. Därtill har helt nyligen en ganska grundlig genomgång ägt rum inom utskottet – för bara ett par veckor sedan.

Jag har velat nämna detta för att den beskrivning som herr Hernelius gjort inte skall ge intryck av att denna fråga har handlagts på ett mycket slarvigt och lättsinnigt sätt. Jag kan intyga att så inte är förhållandet.

I övrigt får biståndsministern i sitt anförande ytterligare beröra detta i den mån så är önskvärt. Jag har i denna min replik bara velat göra en kommentar till Nordvietnamprojektet.

Onsdagen den
23 april 1975

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete*

Herr HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill vitsorda att det under förra året gjordes en föredragning inför utskottet om Nordvietnamprojektet. Den föredragningen var mycket intressant, bl. a. därför att den visade vilka delade meningar som rådde om projektet som sådant även inom SIDA-administrationen. Jag skall dock inte gå närmare in på det nu.

Om utskottet blev informerat, så blev i varje fall inte riksdagen informerad. Vi har tidigare krävt och upprepar i dag att så borde ha skett. Riksdagen borde ha underställts avtalet innan det slöts.

Att det blir dyrare nu än för ett år sedan håller jag självklart med herr Arne Geijer om. Men för att få stopp på höjningarna, i varje fall de höjningar som kan föranledas av kriget, begär moderata samlingspartiet nu förhandlingar om ändringar av avtalet vilka skulle gå ut på att ansvaret för detsamma tidigare läggs på nordvietnameserna.

Beträffande Cuba tror jag inte vi rubbar några avtal av större betydelse i sammanhanget. Något avtal med Cuba har icke underställts riksdagen. Det har icke företetts i utskottet, så jag vet inte vad det innehåller. Jag har bara en minnesbild av att jag som hastigast bläddrat igenom texten vid något tillfälle. Det tycks närmast vara så att avtalet anger riktlinjer men inte summor för annat än det närmaste året. Har jag fel på den punkten hoppas jag att bli tillrättalagd under debatten. Cuba går alltså, såvitt jag har fattat situationen, icke att åberopa som skäl för att man inte skulle vara bunden av ett avtal.

Herr MÅBRINK (vpk):

Herr talman! Sverige kommer under nästa budgetår att som första kapitalistiska industriland nå enprocentsmålet, dvs. det svenska biståndet kommer att utgöra 1 % av bruttonationalprodukten.

Intressant är att borgerligheten gjort biståndsdebatten till nästan uteslutande en fråga om enprocentsmålet och på så vis med viss framgång har kunnat föra diskussionen bort från kärnfrågorna om länderval, om obundet-bundet bistånd, om bilateralt eller multilateralt bistånd, de multilaterala biståndsorganens karaktär som instrument för kapitalistisk maktutövning.

Vänsterpartiet kommunisterna har inget att erinra mot en successiv höjning av biståndet, men detta måste då kombineras med andra krav, att bistånd ges uteslutande till stater och rörelser som kan använda det till folkflertalets nytta, att biståndet ges utan några som helst krav eller bindningar och i form av gåvor, att det i största utsträckning ges bilateralt.

Om denna kombination görs kan diskussionen om enprocentsmålet övergå från att gälla borgerlighetens samvete till att handla om verklig solidaritetspolitik. Cambodja har befriats från den USA-understödda Lon Nol-regimen, som under en rad av år åsamkat kambodjanska folket enorma lidanden och massfattigdom. Familjer har splittrats, hem har skövlats och tusentals barn har blivit föräldralösa. Allt är resultatet av den amerikanska imperialismens härjningar.

I Sydvietnam återstår endast Saigon att befria från USA-inkräkterna. Även i detta land är förödelsen total. USA bär hela ansvaret för detta barbari.

Det råder ingen tvekan om – bland majoriteten av svenska folket – att det behövs enorma hjälpinsatser för återuppbyggnad av dessa två länder. Det råder heller ingen tvekan om att PRR i Sydvietnam och GRUNK i Cambodja skulle företräda majoriteten av sitt folk.

Vpk har i motionen 2042 begärt att riksdagen måtte anvisa för stödet till PRR i Sydvietnam 100 milj. kr. och för stöd till GRUNK i Cambodja 50 milj. kr. att uppföras på tilläggsstat för budgetåret 1974/1975.

De borgerliga partierna folkpartiet och centern som nu begär 500 milj. kr på tilläggsstat 1974/1975 är inte beredda att stödja ett förslag som vpk ställer i motionen 2042. Detta är ganska avslöjande för dessa två partiers kampanjerande kring de 500 miljonerna.

Inte heller regeringspartiet är berett att tillstyrka motionen. Man hänvisar till att man redan givit ett visst katastrofbistånd. Men vi anser att detta katastrofbistånd är helt otillräckligt. Biståndsministern måste också vara väl medveten om detta. Jag vill därför ställa frågan till biståndsministern: Vad är anledningen till att man från regeringens sida inte nu är beredd att ge ett större anslag till GRUNK och PRR? Argumentet tidigare när våra motioner behandlats har varit att situationen skulle vara oklar. I dag kan väl ändock inte detta argument vara hållbart. Biståndsministern har varit i Indokina och har väl då fått bekräftelse på att behovet av bistånd är enormt.

De borgerliga partierna har försökt göra ett stort propagandanummer av det skogsindustriprojekt som nu håller på att upplösas i Nordvietnam och som kommer att ha enorm betydelse för detta lands industriella och ekonomiska uppbyggnad. I sin iver att misstänkliggöra detta industriprojekt har man bl. a. från moderat håll använt argumentet att den svenska personal som redan befinner sig i DRV inte får röra sig helt fritt. Om det funnits någon politisk hederlighet hos moderaterna hade de avstått från detta argument. Förhållandet är ju detta att fortfarande finns det högexplosiva amerikanska trampminor spridda runt om i landet. Nordvietnams regering värnar om svenskarnas välbefinnande, vilket man däremot inte kan säga att moderaterna gör.

Huvudprinciperna för den svenska biståndspolitikerna är att "det svenska biståndet skall stödja u-ländernas egna ansträngningar att åstadkomma en utveckling präglad av ekonomisk och social utjämning och en samhällsutveckling i demokratisk riktning. Biståndet skall också stödja strävanden mot nationellt och ekonomiskt oberoende i tredje världen."

Fallet Nordvietnam och skogsindustriprojektet är alltså helt i överensstämmelse med huvudprinciperna för svensk biståndspolitik, principer som enligt vad jag kan förstå samtliga partier i den här riksdagen står bakom.

Tydligt är att de borgerliga partierna inte i praktisk handling vill vara med och bidra till att u-länderna får ett sådant stöd att de utvecklas

industriellt, vilket ju är en förutsättning för att häva underutvecklingen i dessa länder. Argument som att svenska regeringen inte får göra utfästelser på tre eller fem år är bara ytterligare en bekräftelse på att borgerligheten inte vill tillämpa Sveriges huvudprinciper för bistånd. Om en vettig planering skall kunna göras måste ett mottagarland kunna göra upp långsiktiga avtal med givarlandets regering.

Cuba är ett annat exempel på att de borgerliga motsätter sig en biståndspolitik som successivt innebär råvaruoberoende och industrialisering. Ingen kan på allvar hävda att svenska biståndsmedel till Cuba har förvaltats slösaktigt av det kubanska folket. På Cuba har svenskt bistånd bidragit till att avskaffa analfabetismen och sjukdomar. En utjämning håller på att ske mellan stad och landsbygd, och en industrialisering har påbörjats. För att fullfölja denna politik krävs betydande bistånd. Men då är de borgerliga partierna beredda att förorda att biståndet skall upphöra eller sänkas.

Om Bangladesh, Etiopien och Indien säger man från borgerligt håll däremot inget negativt. Vi har under mycket lång tid gett bistånd till Etiopien. Vi vet att den regim som tidigare satt där inte på något sätt hade ambition att utjämna de ekonomiska och sociala skillnaderna. Tvärtom blev de fattiga ännu fattigare och de rika ännu rikare. En enorm korruption rådde. I Bangladesh är förhållandena i dag liknande dem som rådde och fortfarande råder i Etiopien. Det svenska folket, som ju ändå får bidra till vår biståndspolitik, kan inte vara intresserat av att ge pengar till länder och regimer som inte förmår att använda dessa medel på ett för hela landets befolkning utvecklingsmässigt riktigt sätt.

Moderaterna säger i en av sina reservationer att man inte skall politisera u-hjälpen. Det låter neutralt och oskyldigt. Men moderaterna är just de som till 100 % politiserar biståndspolitiken, men de gör det på ett ensidigt sätt. De är beredda att stödja länder med reaktionära regimer som hitills visat sig oförmögna att häva fattigdom och svält, oförmögna att komma till rätta med korruption. Däremot vill de inte stödja länder som verkligen visat att de förmår höja hela folkets levnadsstandard. Kan man tänka sig en mera utvecklingsfientlig biståndspolitik än den som moderaterna vill föra.

Herr talman! Den svenska regeringen ger – trots motsättningar i den svenska biståndspolitiken, vilket jag återkommer till – bilateralt bistånd till länder som DRV, Cuba, Tanzania, Guinea-Bissau och tidigare också Chile, och till befrielse rörelser som Frelimo och tidigare MPLA och vissa andra organisationer. Här, kan man slå fast, verkar biståndet med maximal effekt. Dessa stater och rörelser företräder folkmajoriteten i resp. länder, de arbetar efter principer om ekonomisk och social jämställdhet och de strävar efter nationellt oberoende i förhållande till koloniala och nykoloniala krafter som arbetar i motsatt riktning. I dessa länders sätt att fungera ryms garantier för att biståndet verkligen når alla som behöver det.

Men Sverige för också ett annat slags biståndspolitik. Jag tänker då

först och främst på bidragen till Världsbanken, ett organ som helt domineras av USA:s imperialistiska intressen. Dess politiska och finansiella struktur – med ett fullständigt beroende av finansörerna på de internationella kapitalmarknaderna – blockerar de steg i progressiv riktning som vissa u-länder och t. ex. Sverige i en del frågor vill att banken skall ta.

Herr Svensson i Malmö kommer i ett senare anförande att utveckla frågan om Sverige och Världsbanken. Jag vill bara säga några ord till herr förste vice talmannen Bengtson, som påstår att de som attackerar Världsbanken för dess politik gentemot Saigonjuntan och gentemot Chile talar mot bättre vetande. Det är snarare så att det är herr Bengtson som är ute och simmar och inte vet vad han talar om.

Herr Bengtson sade att det inte alls hade förberetts något bistånd till Saigonjuntan. Det var just det det hade, herr Bengtson. Man hade långtgående planer på gång. Men på den punkten gjorde Sverige enligt mitt sätt att se en värdefull insats – Sverige var ett av de länder som lyckades se till att dessa långtgående hjälpprojekt till mördarjuntan i Saigon stoppades.

Det är vidare ett faktum att Världsbanken helt enkelt stoppade allt bistånd till Chile då folkfrontregeringen kom till. Den regeringens politik – nationalisering av utländsk egendom, osv. – stämde nämligen inte överens med Världsbankens intressen, och då agerade Världsbanken.

En andra negativ faktor i den svenska biståndspolitiken är att alltmer av biståndet binds till uppköp av svenska varor. Jag har i tidigare debatter hävdad att regeringen här gett efter för borgerligheten, framför allt då moderaterna. Men även storfinansen har fått igenom sina krav.

Sverige har under en rad av år framstått som föregångsland när det gäller obundet bistånd. I t. ex. 1971 års statsverksproposition angavs klart att de delar av biståndet som binds minskar i reellt värde med mellan 20 och 40 %. Finansministern och handelsministern har i början på 1970-talet i olika internationella sammanhang starkt förordat obundet bistånd.

En enad u-landsfront krävde bl. a. inför tredje världshandelskonferensen att i-länderna senast 1975 skall ha slutat binda sina biståndsin-satser. Om jag inte har fel stödde Sverige då u-ländernas krav på total avbindning.

Nu hänvisar regeringen och utrikesutskottets ledamöter till bl. a. sys-selsättningsskäl.

Jag kan hålla med om att sysselsättning och trygghet i anställningen är ett av de viktigaste problemen i dag och i framtiden. Men då måste detta lösas genom att man i det här landet berövar storfinansen inflytandet över produktionsmedlen och ekonomin. Mycket kortsiktiga lösningar, där man skjuter över sysselsättningsproblemen på u-länderna, är inte solidaritet med dessa länders folk.

Förslaget att kraftigt öka andelen bundet bistånd innebär att regeringen dels avviker från tidigare löften att stödja u-länderna i deras kamp för bättre biståndsvillkor, dels förordar en svensk biståndspolitik som går

Onsdagen den
23 april 1975

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete*

emot u-ländernas egna prioriteringar.

En tredje negativ faktor i svensk biståndspolitik är svenska kapitalisters investeringar i u-länderna. Det påstås från borgerligt och socialdemokratiskt håll att det är ett bidrag till utvecklingen i u-länderna. Presidenten i Tanzania, Nyerere, har mycket bestämt avvisat detta. Han är troligtvis den som har de största erfarenheterna av utländska kapitalinvesteringar i u-länderna.

Låt mig nämna några exempel på hur svensk storfinans deltar i den världskapitalistiska utplundringen av u-länderna och direkt medverkar till förtrycket av folkmajoriteten. I Portugal under fascistregimens tid arbetade svenskt kapital lugnt och lojalt med regimen. Man utnyttjade maximalt de oerhört reaktionära lagarna riktade mot arbetarklassen. Man drog sig inte ens för att använda polis och militär för att slå ner arbetardemonstrationer, som krävde människovärdiga arbetsförhållanden.

När fascistjuntan störtades förra året och en ny progressiv regim trädde till som gav arbetarna en mera människovärdig tillvaro, började svenska kapitalister i Portugal att bedriva ekonomiska sabotagehandlingar mot landet. Liknande aktioner förekom i Chile under folkfrontens regeringstid.

I Sydafrika vet vi att svenska företag helt accepterar den avskyvärda rasistregimens apartheidlagar. Svensk storfinans etablerar sig i u-länderna för att kunna utnyttja reaktionära regimers gynnsamma villkor såsom billig arbetskraft och en polis och militär som ser till att ingen opponerar sig mot omänskliga arbets- och levnadsförhållanden.

Jag vill, herr talman, i det här sammanhanget beröra motionen 1152 som begär ett anslag till ANC i Sydafrika på 10 milj. kr. Utskottsmajoriteten avslår detta yrkande med en något konstig motivering. Man hänvisar till att humanitärt bistånd och utbildningsstöd lämnas i enlighet med rekommendationer från FN:s generalförsamling. Detta innebär att Sverige ger humanitärt bistånd till sydafrikanska flyktingar i Tanzania och Zambia – f. ö. en blygsam summa. Behovet är mycket större. Men om jag har förstått FN:s rekommendation rätt så innehåller den också följande, som är ett citat från statsutskottets utlåtande nr 82 år 1969: "Utskottet kan i princip tillstyrka ytterligare insatser av detta slag med beaktande av att utformningen av svenskt statligt bistånd ej kan tillåtas komma i konflikt med den folkrättsliga regeln att ingen stat har rätt att ingripa i en annan stats inre angelägenheter."

Detta kan i och för sig vara riktigt. Men i Sydafrika förtrycker en liten vit minoritet den färgade majoriteten. Ett omänskligt system har upprättats, som alla progressiva länder och folk måste uppföras att bekämpa. Det finns i Sydafrika en organisation för de förtryckta som heter ANC och som har till uppgift att befria Sydafrikas folk från rasistregimens brutalitet. Organisationen arbetar under svåra förhållanden och behöver därför allt stöd utifrån.

I motionen 1153 begärs ett anslag till ELF på 5 milj. kr. Utskottet

avstyrker motionen genom att hänvisa till statsutskottets utlåtande nr 82 år 1969, vilket jag nyss har citerat. Jag måste fråga utrikesutskottets talesman på vilket sätt ett ekonomiskt stöd till ELF skulle vara en inblandning i en stats inre angelägenheter? Handlar det inte här om att en stat, Etiopien, har koloniserat en annan stat, Eritrea, och att denna koloni slåss för sin självständighet?

Att en majoritet av eritreanska folket står bakom ELF råder det ingen tvekan om. Det TV-program som visades för några veckor sedan bekräftar detta. Stora delar av Eritrea är befriat. En ekonomisk, social och kulturell verksamhet bedrivs av ELF. Behoven är stora när det gäller hälso- och sjukvård samt undervisning. Sverige kan här göra en betydelsefull humanitär insats.

I motionen 732 förordar vi att Demokratiska folkrepubliken Yemen upptas som programland för svenskt bistånd samt att 20 milj. kr. anvisas för nästa budgetår. Utskottet hänvisar till biståndspolitiska utredningen och att man bör avvakta utredningens resultat om ländervalet. Låt mig helt kort säga att Sydyemen uppfyller alla de kriterier som gäller för svensk biståndspolitik. Jag anser att det heller inte finns någon anledning att avvakta biståndspolitiska utredningen i det här aktuella fallet.

I biståndspolitiken ingår en del som kallas multibistånd. Jag vill karaktärisera detta som ett känselspröt när det gäller nya u-länder. Man deltar alltså i samfinansiering av ett visst projekt för att på så sätt skaffa sig mer kännedom om det nya biståndslandet, innan man gör större insatser. Jag anser att detta kunde vara ett sätt att etablera kontakter med Sydyemen.

I motionen 248 yrkas att 25 milj. kr. skall beviljas MPLA i Angola. Vi vet att det i Angola fortfarande finns en interimregering, som skall leda Angola till självständighet. Det innebär att befrielse rörelsen MPLA – den enda organisation som bedriver en social och politisk verksamhet i Angola – fortfarande behöver stöd. Först i november 1975 skall Angola bli självständigt. Vi kan därför endast genom befrielse rörelserna i enlighet med januariavtalet i Algarve hjälpa Angola. Det är alltså inte att blanda sig i Angolas angelägenheter att ge fortsatt stöd till MPLA fram till november.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till motionerna 734, 248, 251, 732, 1152 och 1153.

Fru statsrådet SIGURDSEN, som meddelat att hon i samband med denna debatt ämnade besvara herr *Ullstens* (fp) den 3 april anmälda fråga, nr 147, om höjt biståndsanslag för möjliggörande av ökade katastrofinsatser, erhöll ordet och anförde:

Herr talman! Den biståndsbudget vi diskuterar i dag innebär att Sverige når enprocentsmålet nästa budgetår. Våra utfästelser om bistånd ligger därmed på en högre nivå, relativt sett, än något annat industrilands. Och just nu förefaller det sannolikt att bara ett fåtal i-länder någonsin når denna nivå. Enligt statistik som just blivit tillgänglig är det nu också

Onsdagen den
23 april 1975

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete*

*Om höjt bistånds-
anslag för möjliggö-
rande av ökade
katastrofinsatser*

klart att vi redan förra året nådde FN:s biståndsmål om utbetalningar som motsvarar 0,7 % av bruttonationalprodukten. Även i detta avseende ligger vi före andra industriländer.

Jag tycker därmed att vi har rätt att känna en viss tillfredsställelse över dessa insatser. I själva verket torde vår resursuppostring på detta område vara åtminstone tre gånger större än genomsnittet för övriga OECD-länder. Även i relation till den svenska ekonomin är ett bistånd på en procent av BNP – och dessutom nästan helt i gåvoform – en inte obetydlig insats.

Däremot kan vårt bistånd aldrig bli av avgörande omfattning i förhållande till de totala behoven i u-länderna. Detta är en självklarhet och skulle därför inte behöva sägas. Jag tycker emellertid att en del debattörer ibland tappar bort detta perspektiv. Varhelst ett behov uppstår kommer det alltid förslag om att Sverige skall göra en stor insats. Det är lika bra att vi gör klart för oss att vi inte kan tillgodose alla stora hjälpbehov som finns i världen. Även om vi flerdubblade vårt bistånd skulle denna enkla sanning gälla. Vi måste koncentrera oss och försöka göra vettiga utvecklingsinsatser i ett mindre antal länder. Där kan det svenska biståndet bli betydelsefullt även kvantitativt sett.

Låt mig i detta sammanhang besvara en fråga som herr Ullsten ställt till mig.

Herr talman! Herr Ullsten har frågat mig hur jag, mot bakgrund av situationen i Indokina, bedömer angelägenheten av beslut om högre biståndsanslag för att möjliggöra ökade katastrofinsatser.

Regeringen har för två veckor sedan beslutat lämna ett extra katastrofbistånd till Sydvietnam och Cambodja på sammanlagt 24 milj. kr. Hälften härav lämnas direkt till PRR i form av bl. a. mediciner och livsmedel. 10 milj. kr. lämnas till de särskilda katastrofprogram som genomförs i Sydvietnam och Cambodja av FN:s flyktingkommissarie, UNICR, och FN:s barnfond, UNICEF. 1 milj. kr. lämnas till Svenska Röda Korset för internationella Röda Kors-insatser i Sydvietnam och Cambodja. Frikyrkan hjälper här vidare erhållit 1 milj. kr. för den verksamhet som bedrivs av de förenade buddistkyrkorna i Sydvietnam.

I det svar som jag för två veckor sedan lämnade till fru Dahl och herr Hermansson i fråga om ökade katastrofinsatser till förmån för PRR framhöll jag att regeringen följer den fortsatta utvecklingen i Sydvietnam med stor uppmärksamhet. Regeringen är mycket medveten om att stora behov av hjälp kommer att föreligga. Vi står i fortlopande kontakt med PRR och berörda organisationer i dessa frågor. Beträffande Cambodja inleder vi inom någon vecka direkta överläggningar om katastrofinsatser.

I den budgetproposition som riksdagen i dag tar ställning till har regeringen lagt fram förslag om ca 219 milj. kr. i katastrofbistånd. I propositionen erinras om att det finns särskild anledning att räkna med fortsatt behov av katastrofinsatser för bl. a. Indokina. Därtill beräknas 110 milj. kr. för nya biståndsfonder som nu diskuteras inom FN. För den händelse dessa medel inte kommer att tas i anspråk för någon av

Onsdagen den
23 april 1975

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete*

*Om höjt bistånds-
anslag för möjliggö-
rande av ökade
katastrofinsatser*

de diskuterade fonderna bör även detta belopp kunna utnyttjas för katastrofändamål. Den omständighet att dessa medel inte utgår förrän vid budgetårsskiftet den 1 juli hindrar oss inte från att redan nu förbereda nya och omfattande katastrofinsatser för Sydvietnam och Cambodja.

Jag återgår nu till att lämna några allmänna synpunkter på biståndspolitiken.

Den centrala frågan i biståndsdebatten gäller fördelningen av resurserna inom u-länderna. För svensk biståndspolitik har detta länge varit fallet. Det betonades redan i propositionen 1962. Men i den internationella debatten och i de mellanstatliga organens politik är det fråga om ett nyvaknat intresse. Det finns flera skäl till detta.

Tidigare var ekonomisk tillväxt det huvudsakliga målet för utvecklingssamarbetet. Man trodde att tillväxten automatiskt ledde till bättre levnadsvillkor för hela befolkningen. Man är nu klar över att detta inte är fallet. En orättvis koncentration av jord- och kapitalinnehav fördelar tillväxten till det redan rika fåtalet. De fattiga får en relativt mindre del – i många u-länder har de fattiga fått det sämre även absolut sett, trots att BNP ökat snabbt. Ett bistånd som stöder en ensidigt tillväxtinriktad politik förlorar sin mening – det innebär inte en överföring från rika till fattiga. Det kan i stället bli fråga om att stärka fåtalets makt att fortsätta denna politik.

Samtidigt som insikten ökat om fördelningspolitikens betydelse har man också blivit klar över hur svår frågan är. Det räcker inte att satsa på sociala sektorer. Man måste nå ut till människorna på landsbygden. Det räcker inte att fördela inkomster. Man måste förändra tillgången på produktiva resurser – framför allt jord. Det räcker inte att decentralisera – det fördras ett samspel mellan central lagstiftning och statlig makt å ena sidan och decentraliserat beslutsfattande på den andra. Det räcker inte att de enskilda projekten är inriktade på de fattiga. Resultaten beror av den sociala och ekonomiska makthierarkin som ofta är särskilt fast och stel på landsbygden.

Det är detta behov av ett samspel mellan samtida åtgärder på olika nivåer och inom skilda sektorer som FN:s utvecklingsforskare kallat det enhetliga synsättet. Av detta följer naturligtvis att det fördras ett samarbete och ett samförstånd mellan en biståndsgivare och mottagarlandets myndigheter. Våra möjligheter att nå ut till de fattiga är alltså i avgörande utsträckning beroende av vad mottagarlandet gör. Vårt samarbete med enskilda länder måste därför baseras på ett grundläggande samförstånd om utvecklingsarbetets mål.

Detta är en huvudprincip för Sveriges biståndspolitik. Det är självfallet att jag hälsar med tillfredsställelse att den i ökad utsträckning accepteras internationellt. Det är då så mycket mer beklagligt att de borgerliga nu börjar sväva på målet i detta avseende. Jag återkommer senare till detta.

Vi skall emellertid vara klara över att ett u-land som aktivt försöker driva en fördelningspolitik ställs inför utomordentligt svåra uppgifter. Stora jord- och kapitalägare ger inte frivilligt upp sina privilegier. Ofta

stöds dessa grupper av utländska kapitalintressen.

En inkomstfördelning leder ofta till påfrestningar på betalningsbalansen innan produktionsstrukturen hunnit anpassa sig. För att lyckas med fördelningspolitiken krävs att en regering har ett utbrett folkligt stöd. Det är därför särskilt viktigt att u-länder som gör dessa reformförsök kan räkna med stöd från internationella biståndsgivare.

Svårigheten att genomföra en fördelningspolitik understryks i en stor studie som Världsbankens och Sussexinstitutets ekonomer nyligen gjort. Av de länder som undersöktes var det bara Cuba, Sri Lanka och Tanzania som klart ansågs ha lyckats med fördelningspolitiken genom egna medvetna åtgärder. Det är ett rätt gott betyg åt svensk ländervalspolitik.

Det finns två element i den svenska biståndspolitiken som varit avgörande för mottagarländernas uppskattning av samarbetet med Sverige. Det gäller dels våra möjligheter att göra utfästelser om biståndet för tre år, dels principen om att mottagarlandet bestämmer samarbetets inriktning. Båda sakerna är självklara delar av en solidarisk biståndspolitik.

Vi ställer krav på att mottagarländerna skall planera – särskilt när det gäller områden där vi samarbetar. En viktig grund för deras planering är kunskap om vilka resurser de disponerar. Detta förutsätter att vi är beredda att ange omfattningen av vårt bistånd. Det är också en fråga om solidaritet. Vi kan inte ställa krav på långsiktig planering om vi inte själva ställer upp.

Moderaternas förslag att fullmakten till regeringen att göra långtidsutfästelser skulle återkallas är ett försåtligt försök att allvarligt skada det svenska biståndet. Utskottsmajoriteten går inte så långt, men det är illa nog att centern och folkpartiet gått moderaterna långt till mötes. I konstitutionsutskottet har moderaternas försök att komma åt principerna för planeringen av biståndet avvisats. Det är desto mer förvånande att dessa försök i stället haft framgång i utrikesutskottet.

Jag vill här också varna för försöken att basera långtidsplaneringen på hur priserna förändras på någon viktig exportvara för ett visst land. Vad detta kan leda till illustreras på ett nästan komiskt sätt av reservationerna till utskottets betänkande. Moderaterna vill t. ex. minska biståndet till Zambia därför att kopparpriserna påstås vara för höga. Folkpartiet vill höja ramen för Zambia bl. a. därför att kopparpriserna sjunkit. Vidare vill moderaterna att vi i framtiden inte skall ge bistånd till Cuba, bl. a. därför att priset på fria sockermarknaden, där Cuba f. ö. säljer bara en mindre del av sin produktion, var högt för någon tid sedan.

På så lösa boliner kan man helt enkelt inte planera ett långsiktigt samarbete. Det kan inte bli fråga om att ompröva biståndet annat än när ett land når en avsevärd och permanent förbättring av sin ekonomiska situation. De överväganden som då kommer i fråga måste också, i enlighet med principerna för vårt samarbete, innefatta en bedömning av landets politik att förbättra de fattiga gruppernas situation och stärka sitt ekonomiska oberoende.

Den andra principen jag nämnde gällde mottagarlandets rätt att ange

inriktningen av samarbetet. Även här har centern och folkpartiet anslutit sig till moderaterna i kravet på att riksdagen skall granska enskilda projektförslag. Här är det emellertid bara folkpartiets hållning som förvänar. Att centern skulle gå på denna linje var ju klart efter partiets något besynnerliga biståndsmotion. Där föreslås ju mer eller mindre att alla u-länder skall anpassa sin utveckling och produktionsstruktur till vad centerstämman tycker. Så fort ett u-land försöker sig på att nå en industrialiseringsnivå som överstiger den på Skansen så säger centern stopp.

Låt mig nu försöka ange varför vi måste basera vårt samarbete på u-landets egna önskemål. Först en rent praktisk synpunkt. Ett u-land finansierar ofta en stor del av utvecklingsplanen med biståndspengar. Dessa pengar kommer kanske från tio olika länder eller organisationer. Ofta kräver dessa att u-landet skall finansiera en viss del av samarbetsprojektet. Om nu var och en av de tio givarna försöker pracka på u-landet sina speciella idéer är det lätt att inse resultatet. För att få pengarna måste u-landet acceptera helt eller delvis idéer som inte fanns i den ursprungliga planen. Hur skall ett u-land kunna pussla ihop alla dessa givarintressen till den effektiva planering som vi ställer krav på?

Vidare är det nödvändigt att de olika insatserna är fast förankrade hos mottagarlandets myndigheter. Det måste finnas ett aktivt intresse av att samarbetsinsatserna skall lyckas. Ofta krävs för detta lagstiftning eller insatser på andra områden som endast mottagarlandet kan svara för.

Jag ser det också som ett fundamentalt solidaritetskrav att vi accepterar att mottagarländerna själva bestämmer om sin utveckling. Om förutsättningar för effektivt samarbete saknas är det bättre att inte samarbeta alls än att försöka tvinga en suverän regering att anpassa sig efter våra idéer. Även från rent utrikespolitiska utgångspunkter måste vi ställa oss frågan var gränsen går mellan en dialog om samarbetet och försök att tvinga igenom våra idéer med penningens makt.

I mina kontakter med mottagarländernas regeringar har dessa ständigt understrukit hur värdefullt det är att vårt bistånd är fritt från politiska bindningar. Denna princip skall vi hålla fast vid – och den går inte att förena med en svensk detaljreglering av projekten och ingripanden i mottagarlandets planering.

Det är naturligt att planeringen av det svenska biståndet den senaste tiden diskuterats under intryck av vad som sker i Indokina. Utvecklingen där kommer att påverka såväl den långsiktiga planeringen som dispositionen av katastrofanslaget under kommande budgetår.

I Cambodja och snart också i Sydvietnam kan folken få inrikta sina krafter på att bygga upp sina samhällen i fred och oberoende. Men kampen har kostat stora offer. Hundratusentals människor har dödats. Miljoner har av bombkriget drivits bort från sina byar till en flyktingtillvaro i läger. Bostäder och natur har skövlats.

De akuta behoven att rädda miljoner människor från hunger och epidemier är omfattande. Behoven på längre sikt av stöd till återuppbygg-

Onsdagen den
23 april 1975

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete*

naden är ännu större.

För svensk del bör vi vara beredda att lämna ett omfattande bistånd till Indokinas folk. Det är en självklar konsekvens av det politiska stöd som det svenska folket under många år lämnat till strävandena för social rättvisa och oberoende.

Det är därutöver vår uppgift att verka för ett starkt gensvar från det internationella samfundet för de vädjanden om katastrofhjälp som kommit från Sydvietnam och Cambodja och från FN:s generalsekreterare.

Med Nordvietnam har vi ett långsiktigt utvecklingssamarbete. Under den resa som jag gör någon månad sedan gjorde i DRV gavs jag många tillfällen att studera bl. a. skolor, hälsovård, jordbruk, daghem och industrier. Jag fick en bild av ett samhälle präglad av omsorg och solidaritet. Att vårt samarbete med DRV är i linje med de riktlinjer för svenskt bistånd som riksdagen antagit borde inte kunna ifrågasättas. Det stöder breda insatser till ekonomiska och sociala förbättringar för det vietnamesiska folket.

Moderaterna och centern delar inte denna syn. Steg för steg har moderaterna vänt sig mot att Sverige deltar i återuppbyggnaden av det bombskövade Vietnam. Nu vill man minska biståndet till DRV och snarast befria oss från våra förpliktelser i skogsindustriprojektet. Enligt moderaterna är DRV-biståndet ett uttryck för en bristande balans i vårt bistånd och en ensidig inriktning på kommunistdiktaturer.

Den här gången har man funnit såta meningsfränder i centern som, i en särskild reservation till utskottsbetänkandet, ställer sig bakom moderaternas krav på en sänkning av DRV-biståndet med 15 milj. kr.

I sin partimotion går centern till attack mot skogsindustriprojektet för dess förmenta negativa effekter i ekologiskt, socialt och regionalpolitiskt avseende. I sin reservation återkommer centern med exakt samma kritik. När man läser utskottsbetänkandet med dess sakliga tillbakavisande av centerns kritik på punkt efter punkt påminns man om den som ingenting hört och ingenting lärt.

Även med risk för att tala för döva centerörön vill jag här bara beröra svedjejordbrukarnas situation. Av de ca 100 000 svedjejordbrukare som en gång levde inom de områden som skall förse pappersindustrin med råvara har 95 000 redan flyttat på grund av den utarmning av jorden som svedjejordbruket i sig gett upphov till. Att på sikt även låta de återstående 5 000 svedjejordbrukarna få en annan utkomst kanske i det skogsplanteringsarbete som projektet genomför i de nedbrända områdena kan väl endast betecknas som en positiv effekt i socialt och ekologiskt avseende och inte motsatsen som centern hävdar. Jag trodde det var uppenbart att svedjejordbrukets miljöeffekter är så allvarliga att det måste upphöra vare sig man bygger pappersbruk eller ej.

Visst finns det och visst kommer det att finnas problem på vägen mot förverkligandet av skogsindustriprojektet. De svenska experter som jag träffade i Nordvietnam har stött på svårigheter bl. a. vad avser projektets organisation och administration. Här möts två helt skilda världar

– skilda i fråga om kultur, ekonomiskt och politiskt system. Detta måste leda till problem under en inledningsfas i likhet med vad som inträffar i varje ny industrietablering av denna omfattning. Jag har efter mina samtal med den nordvietnamesiska regeringen goda förhoppningar om att vi skall finna lösningar på dessa frågor.

De tekniska problem som vi nu möter i skogsindustriprojektet får dock inte undanskymma de stora bidrag som detta projekt kommer att lämna till Nordvietnams utveckling. Projektet väntas täcka 50 % av landets beräknade tillgång på papper vid slutet av 1970-talet att användas i huvudsak inom undervisningen. Papperskonsumtionen per invånare kommer dock endast att vara någon hundradel av vad den svenska är i dag. De som med vilseledande påståenden och på förment tekniska grunder försöker hindra utvecklingssamarbetet med detta krigshärjade och fattiga land tar på sig ett stort ansvar.

När man studerar utrikesutskottets behandling av det internationella utvecklingssamarbetet så kan man konstatera – och jag gör det med beklagande – att den borgerliga utskottsmajoriteten på en rad punkter fått en påfallande mörkblå framtoning. Det blåser högervindar i den borgerliga biståndspolitiken i år. Den oegennyttiga svenska biståndspolitiken, som uppskattas av mottagarländerna och ofta anförs som modell för ett förtroendefullt internationellt utvecklingssamarbete, vill den samlade borgerligheten i år på vissa principiellt viktiga punkter försämra. Jag kan förstå att en borgerlig opposition har en ambition att så att säga komma åt regeringen och dess politik. När det gäller biståndspolitiken är det emellertid inte i första hand regeringen som blir måltavlan för borgerlighetens attacker utan våra mottagare bland u-länderna. I sin iver att driva fram ett borgerligt alternativ till regeringspolitiken riktar man udden mot u-länderna. Det är sannerligen en märklig u-landspolitik.

Fru tredje vice talmannen NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:

Först några ord beträffande kopparriserna som statsrådet berörde. Ppriserna har sjunkit, som det står i reservationen, under 1975, men kopparriserna fluktuerar särskilt starkt. Den långsiktiga trenden behöver därför inte vara densamma som förändringen under ett visst år skulle kunna tyda på.

Det blåser högervindar i den borgerliga biståndspolitiken i år, säger statsrådet. Vad finns det för täckning för det påståendet? I den mån det blåser högervindar så är det fortfarande i denna fråga hos regeringen, eftersom man följer samma negativa linje även i år när det gäller att leva upp till sitt eget löfte att uppfylla enprocentsmålet det här året.

Beträffande fullmakterna är det just för att regeringen här är måltavla som regeringen har tagit så illa vid sig. Men jag vill fråga fru statsrådet: Är det något märkligt i att riksdagens godkännande skall inhämtas vid en större ökning av planeringsramen för ett land? Tycker statsrådet verkligen att det är rimligt att riksdagens utskott skall få del av en summarisk papperslapp där det står inte bara "förtroligt" utan "strängt förtroligt",

och att regeringen sedan skall göra utfästelser med utgångspunkt i någon tjänstemans papperslapp och i realiteten för framtiden binda riksdagen? För märk väl att om man, som jag gör, håller på att löften skall infrias, då vill man inte gärna efteråt gå in och korrigera regeringens löften som är givna utomlands.

Påstå inte, fru statsrådet, att den samlade borgerligheten vill försämra biståndspolitiken när verkligheten är att regeringen hela tiden i dessa frågor har fått drivas framåt! Tala inte om att rikta udden mot u-länderna när det är regeringen som känner sig stucken! Det är sannerligen, säger statsrådet i sitt anförande, en märklig u-landspolitik. Ja, det är det, men inte på samma sätt som fru statsrådet menar.

Sju år i rad har regeringen liksom riksdagen lovat u-länderna att 1 % av BNP skall ges i bistånd budgetåret 1974/75. Sedan hoppar regeringen av med stöd av moderaterna. Det är sannerligen en märklig u-landspolitik.

Den 1 oktober 1972 förklarade regeringen att varubiståndet skulle komma att motsvara "en påtagligt minskad andel av det totala biståndet". Tre månader senare föreslog regeringen att varubiståndet skulle öka från 2 till 13 % av biståndet. Budgetåret 1975/76 är det bundna biståndet uppe i 17,5 %. Det är sannerligen en märklig u-landspolitik.

"Enprocentmålet skall vara en ledstjärna och stimulans, men är bara ett etappmål", står det i det socialdemokratiska biståndspolitiska programmet 1967. Nu betraktar regeringen enprocentmålet som ett slutmål. Det är sannerligen en märklig u-landspolitik.

Herr förste vice talmannen BENGTON (c) kort genmäle:

Herr talman! I det färdigskrivna anförande med Skansen och allt som fru Sigurdsen läste upp var det mycket vi saknade som skulle kunna vara ett bemötande av dagens debatt. Men med tanke på utskottets betänkande, som fru Sigurdsen också berört, kan det finnas anledning att säga någonting om hennes inlägg.

Jag vill ställa en liknande fråga som fru Nettelbrandt framställde: Vad är det för udd som har riktats mot u-länderna från centerns sida? Vad är det som har varit svävande i fråga om centerns politik? Är det pengarna – när fru Sigurdsens parti ligger 500 milj. kr lägre för detta budgetår än vad centern gör? Var finns udden? Jag tycker inte att man skall kasta ut ett sådant påstående utan att verkligen kunna bestyrka det.

Fru Sigurdsen kommer inte ifrån att det har gjorts en massa förklaringar om hur duktiga vi är, men faktum är att vi icke når enprocentmålet under det utlovade budgetåret 1974/75. Det är bara att erkänna. Det är ett faktum som är konstaterat i siffror.

Fru Sigurdsen talade om det stora behovet av u-hjälp. Naturligtvis finns detta behov, men när hon talade om att tillgodose det var det omigen fråga om ett framflyttande. Vi vill veta en sak: Vad skall göras under den vecka av april som finns kvar? Vad skall göras under maj och juni? Vilka är planerna efter juli? Skall ni skriva till dessa svältande

människor och säga att på grund av den svenska budgetpolitiken och därför att socialdemokraterna inte vill kan ni inte få någon hjälp förrän efter den 1 juli. Det var ju det fru Sigurdsens anförande gick ut på. Planer och förberedelser kunde vi göra, men inte någonting mer, det fick vi veta i anförandet.

Vad gäller Cuba vill jag bara säga att de priser jag anförde inte var berörda av sockerpriset. De var hämtade från Världsbankens uppgifter från år 1972, och 450 dollar per capita är en tämligen hygglig inkomst jämfört med de andra.

Att centern skulle ha väckt en besynnerlig motion var något alldeles nytt för mig. Vi har talat länge om den i utskottet, men det är ingen som har sagt att den var besynnerlig förrän statsrådet Sigurdsen gjorde det i dag. Men jag förstår att fru Sigurdsens kunskaper om livsmedelsförsörjning väl inskränker sig till vad hon inhämtat vid besök på Skansen. Det är också en rätt kort tid statsrådet innehaft sin befattning som u-hjälpsminister. Men det kanske går att inhämta litet mer kunskaper. Då kommer statsrådet att finna att dessa länder är mycket agrart betonade. Man bör observera att länderna är agrara och ur den synpunkten behöver ha hjälp inom detta område.

Jag förstår att regeringen känner sig trampad på tårna när den inte får de stora fullmakter den vill ha. Men enligt min uppfattning är det nu så att riksdagen bör ha bestämmanderätten.

Den mörkblå tonen, slutligen, beror väl fru Sigurdsen, på att socialdemokraterna har accepterat det mesta i betänkandet. Det finns bara tre reservationer och i övrigt har all den mörkblå tonen i utskottsbetänkandet svalts av socialdemokraterna.

Herr HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är ytterligt sällan som man från talarstolen här i kammaren får höra ett sådant anförande som fru statsrådet Sigurdsens, så fyllt av slängar åt olika håll, grundade på en icke obetydlig begrepps-förvirring. Jag skall be att få ta några exempel.

För det första vill moderaterna inte upphäva fullmaktslagen i och för sig, utan vi har i motionen sagt att regeringen kunde inkomma med förslag till annan fullmakt. Det står uttryckligen skrivet. Moderaterna inser mycket väl att en fullmakt är nödvändig men vill att regeringen skall lägga fram förslag till fullmakter av annat innehåll.

För det andra vill moderaterna icke slopa biståndet till Zambia – det sade inte heller fru Sigurdsen – utan vi vill återföra biståndet till den storlek det hade förra året. Det är en relativt obetydlig reduktion, som är väl motiverad av Zambias inkomster av koppar, där priset genomsnittligt sett har stigit under en betydande period.

Vad sedan angår sockerpriserna nådde fru Sigurdsen en oväntad höjd i sin retorik. Sockerpriset sades ha varit högt "för någon tid sedan". Var och en som har den minsta kontakt med svenskt jordbruk vet ju hur sockerpriserna har utvecklats under den senaste tioårsperioden.

Jag skall emellertid inte trötta kammarens ledamöter med att läsa ur den tabell som jag har här i min hand och som ger statistiska belägg för den saken. Vad framtiden beträffar är det troligt att den trenden kommer att bestå, ty enligt utredningar som gjorts, bl. a. av FAO, kommer världskonsumtionen att stiga med 20 miljoner ton under en tio-årsperiod, dvs. från nuvarande 80 miljoner till över 100 miljoner ton i början på 1980-talet. Detta visar alltså att prishöjningarna på socker inte är en tillfällig företeelse. Att Sverige har kommit relativt lindrigt undan beror på att vi var kloka nog att inte följa socialdemokraternas råd för några år sedan att lägga ned betodlingen, som i dag tillgodoser 75 % av vår sockerkonsumtion.

Beträffande Nordvietnam har moderaterna icke yrkat att vi skall springa ifrån det avtal som fru Sigurdsen har slutit utan riksdagens hörande. Vi står fast vid det. Vad vi vill är att uppta förhandlingar om tidigare nordvietnamesiskt övertagande av det ansvaret för projektet i fråga. Är det att svika u-länderna? Moderaterna har också i år yrkat på ett betydande belopp till Nordvietnam i enlighet med denna åsikt. Vi har yrkat på 210 miljoner, och det är detsamma som SIDA har begärt. Så stor var alltså vår fientlighet mot DRV, när vi skrev motionen i år, att vi kom till samma resultat som SIDA när det gäller biståndet till Nordvietnam i den delen!

Fru statsrådet SIGURDSEN:

Herr talman! Jag förstår att det är obehagligt för fru tredje vice talmannen Nettelbrandt och för herr förste vice talmannen Bengtson att kanske först nu ha upptäckt i vilken fälla man har hamnat. Jag har sagt att på vissa principiella områden som den samlade borgerligheten har hamnat i är det en påtaglig mörkblå framtoning. Ursprunget till dessa förslag kommer från moderaterna.

Både herr Bengtson och fru Nettelbrandt reagerar starkt när jag säger att här riktas udden inte mot regeringen utan mot u-länderna, och jag har svårt att förstå hur man kan bestrida det påståendet. Det är väl u-länderna som får känna av om man inte kan ha en sådan långsiktig planering som hittills, dvs. de kan ha en planering men de får inte veta någonting om resurserna. Och när man i u-länderna framför önskemål om en insats, så måste väl besväret bli deras, när vi från regeringen måste säga: Detta är kanske en större insats, och då måste vi gå tillbaka till riksdagen. Vi måste då återkomma till u-länderna med besked om huruvida insatsen får göras eller inte. Jag har väldigt svårt att förstå att det här inte är riktat mot u-länderna, även om jag samtidigt förstår att herr Bengtsons och fru Nettelbrandts avsikt var att rikta udden mot regeringen.

Sedan till herr Bengtson. Jag skulle kunna citera åtskilligt ur centerpartimotionen, som jag finner mycket besynnerlig, men jag skall bara ta några exempel. Centern säger i sin motion bl. a. att det är angeläget att det svenska industribiståndet "utformas så att riksdagen får ett av-

görande inflytande på var och hur det svenska industribiståndet skall sättas in". När det gäller industrialiseringen säger man att det skall satsas på småindustri. Samtidigt säger man, mycket generöst, att u-länderna måste ges praktiska möjligheter att så detaljerat som möjligt planera sin ekonomiska och sociala utveckling. Man säger också att de svenskfinansierade insatserna bör "efter överenskommelse med samarbetslandet vara så utformade att de oavsett rådande inrikespolitiska situation i samarbetslandet har en fördelningspolitisk och därför jämlikhetskapande effekt. Med biståndsprojekt utformade efter dessa linjer försvinner även varje risk att vårt land genom samarbetet otillbörligt skulle blanda sig i andra länders inre angelägenheter."

Ja, det är klart att så här kan man skriva i en motion och tro att detta är ett Sesam öppna dig. Hela det utomordentligt svåra fördelningspolitiska problemet löser centerpartiet genom att säga att vi efter överenskommelse med samarbetslandet skall utforma insatserna osv.

Behövs det då inget samarbete och inga aktiva insatser från det land där utvecklingen skall äga rum? Är insatsernas effekt oberoende av jord-innehav, arrendelagstiftning, prisreglering osv.? Detta är i varje fall sådana områden där både FN och Världsbanken i sin oskuld tror att mottagarländernas egna åtgärder är avgörande.

Detta var bara några korta bevis hämtade ur den centerpartistiska motionen, som jag vidhåller är mycket besynnerlig.

Fru tredje vice talmannen NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Om fru statsrådet på allvar tror att vi först nu skulle ha upptäckt i vilken fälla vi har hamnat, vill jag genast ta fru statsrådet ur den villfarelsen. Jag tror att jag vågar påstå att vi vet vad vi gör.

Det är väl u-länderna som det blir negativt för, säger fru statsrådet, om man inte kan ha en långsiktig planering. Vad är det som säger att planeringen behöver bli mindre långsiktig för att riksdagen får ett större inflytande? Statsrådet utgår ifrån att det blir sämre ur alla synpunkter, om frågorna behandlas i riksdagen på ett tidigt stadium. Det är verkligen en felsyn. Om regeringen inte ständigt hade drivits framåt just av riksdagen, hade det varit verkligt negativt för u-ländernas del. Jag tycker dessutom, fru statsrådet, att det är oförsynt att beskylla riksdagen för att vara en samling människor som både saknar engagemang för u-ländernas problem och saknar förmåga att sörja för en god planering framåt. Ingetdera är med sanningen överensstämmande. Därför är det heller inte riskabelt att låta riksdagen ha ett inflytande. Det är tvärtom fullkomligt naturligt, särskilt när vi rör oss med tal i storleksordningen 7 miljarder, att svenska folket vill vara med i planeringen. Att det inte bör ges några lättvindiga löften när regeringsledamöter är ute på resor är också självklart. I annat fall hinner man gå till riksdagen. Man raserar ingenting i den biståndspolitik som vi har varit ganska överens om hittills om riksdagen får detta inflytande, utan tvärtom har vi då möjligheter att bygga vidare på den, vilket utskottet också talar om.

Dessutom, herr talman, vill jag göra ett påpekande som inte är alldeles oväsentligt. Vi har fått en ny grundlag. Det är då viktigt att vi så långt möjligt söker följa grundlagen.

Herr förste vice talmannen BENGTSO (c) kort genmäle:

Herr talman! Den som vill att riksdagen skall bestämma mera i u-landsfrågorna och inte vill ge regeringen för stora fullmakter riktar udden mot u-länderna – det var kontentan av vad statsrådet Sigurdsen sade.

Vi kan inte dela den uppfattningen. Vi anser att all offentlig makt i Sverige skall utgå från folket och att riksdagen skall ha det avgörande inflytandet. Det är mycket vanligt i olika sammanhang att regeringen utlovar någonting "under förutsättning av riksdagens godkännande". Det är ingen olägenhet om det görs undersökningar i länder som får u-hjälp och man sedan presenterar resultatet för riksdagen, som fattar beslut senare. Sådant är inte någonting som sker inom en månad, utan det är ofta fråga om längre tider.

Fru Sigurdsen talade återigen om vår motion och sade att hon finner den besynnerlig. Men det är inte alldeles säkert att den är besynnerlig bara därför att fru Sigurdsen finner den besynnerlig. Statsrådet läser valda delar ur motionen och säger att allt det där kan hon instämma i men att det är svårt att genomföra det. Detta var väl ett bra betyg åt motionen! Det är en målsättning som man skall sträva efter att uppfylla. Att man i de olika länderna vidtar åtgärder som syftar till bättre social och ekonomisk utveckling och större jämlikhet, är det någonting som statsrådet Sigurdsen är emot? Vi trodde faktiskt i centern att det är önskvärt att sträva efter det, och det målet kan man förverkliga genom vissa åtgärder som hjälper u-länderna.

Det talades också om att vi skulle rikta en attack mot Nordvietnam. I utskottsbetänkandet föreligger en handling som jag kan fråga statsrådet om. Det står i ett citat att utskottet har fått del av en promemoria som upprättats inom SIDA, och så följer en del svepande formuleringar om olika saker. Promemorian skall ha upprättats inom SIDA, men SIDA:s styrelse står inte bakom den, eftersom den inte har behandlats i styrelsen. Generaldirektören har inte varit med i detta sammanhang, utan det måste ha varit någon tjänsteman som har skrivit ihop promemorian med dess mycket svepande formuleringar. Något genmäle skall jag inte gå in på här, men frågan kommer att behandlas av herr Korpås, så om fru statsrådet är kvar i kammaren kan vi diskutera saken senare.

När man planerar så stora projekt som detta, bör man då inte beakta huvudpunkterna – beträffande ekologin, etniska minoriteter, regionalpolitiska konsekvenser, sysselsättningseffekter och teknologivalet? Jag kan inte finna annat än att det som har sagts från centerhåll är fullkomligt korrekt. Statsrådet Sigurdsen har inte kunnat bemöta det som sagts, utan faktum kvarstår att socialdemokraterna har en svag ställning när de inte vill uppnå enprocentsmålet och inte vill ge riksdagen större inflytande på u-hjälpens utformning.

Herr HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Fru statsrådet talade om hjälpbehovet i Indokina. Detta är förvisso stort, och det kommer förvisso att bli ännu större. I det sammanhanget kan jag inte underlåta att fästa uppmärksamheten på ett särskilt yttrande till utrikesutskottets betänkande nr 5, där vi inom moderata samlingspartiet understryker att om det är fråga om humanitär hjälp bör den principen gälla, att man – särskilt efter ett inbördeskrig – i första hand anlitar internationella organ sådana som Förenta nationerna eller internationella hjälporganisationer såsom Röda korset eller andra likvärdiga. Jag tror det är mycket angeläget att detta sägs.

I övrigt, herr talman, vill jag bara konstatera att efter den bristande noggrannhet som fru Sigurdsen i dagens debatt har visat när det gäller att återge andras uppgifter och synpunkter, efter den bristande vilja till analys som hon har visat och – jag kan gärna säga det – efter den arrogans som hon har ådagalagt blir man ännu mer klar över att det vore föga välbetänkt att lämna fullmakter på 7 miljarder kronor i händerna på fru Sigurdsen som närmast ansvarig förvaltare av dessa fullmakter inom regeringen.

Fru statsrådet SIGURDSEN:

Herr talman! Fru Nettelbrandt gör sin egen tolkning av vad jag har sagt. Fru Nettelbrandt påstår att jag antyder att riksdagen är en samling människor utan engagemang. Det har jag inte sagt. Vad vi vänder oss mot när det gäller den borgerliga enigheten i fråga om biståndsutfästelserna, möjligheten att sluta avtal om insatser som är större – någon annan definition har vi inte fått – är att den detaljreglering som riksdagen skulle göra skulle försvåra och fördröja samarbetet med u-länderna. Och naturligtvis skulle u-länderna tycka att det var egendomligt om vi sade att det eller det projektet kan vi inte ge några löften om, därför att vi först måste fråga den svenska riksdagen. Det måste leda till en ökad byråkrati i detta sammanhang. Jag känner mycket väl det stora intresse och engagemang som finns i riksdagen och hos stora delar av svenska folket för u-landsfrågorna.

När det gäller enigheten i denna fråga inom borgerligheten vill jag än en gång påpeka vad jag sade i mitt huvudanförande: Behandlingen av frågan är en annan i konstitutionsutskottet än vad den är i utrikesutskottet. I utrikesutskottet har borgerligheten gått tillsammans om en reservation.

Fru Nettelbrandt! Det ges inga lättsinniga löften om biståndsinatser vid resor. Den egentliga planeringen av skogsindustriprojektet i Nordvietnam har pågått i ungefär tre år. Det är alltid noggranna förberedelser och diskussioner med mottagarlandet i fråga om de insatser som vi skall sluta avtal om.

Herr Torsten Bengtson drog också sina slutsatser av vad jag sade om den som jag tycker besynnerliga centermotionen. Om man läser den får man en bild av hur centern vill att de samhällen, de länder skall se

ut som vi skall samarbeta med. Jag förstår inte hur vi skall kunna förändra dem utan att gripa in i ländernas inrikespolitik. Mycket av vad som skrivs i centermotionen ger intryck av att man menar att om bara uländerna ser ut som centern vill, då skall vi samarbeta med dem.

Jag tror inte det hjälper om jag än en gång citerar den utförliga beskrivningen av de effekter som skogsindustriprojektet har för Nordvietnam. Jag sade att det i betänkandet finns en mycket klarläggande bild härav. Jag sade visserligen att jag kanske talade till döva centeröron när jag försökte påtala att projektet får positiva effekter och inte de negativa effekter som herr Torsten Bengtson påstår att det får. Jag tror emellertid inte att jag skall ödsla tid på att upprepa detta för herr Bengtson.

Herr talmannen anmälde att fru tredje vice talmannen Nettelbrandt anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr ULLSTEN (fp):

Herr talman! Jag tycker att det är mycket viktigt att slå fast en sak efter den debatt som statsrådet Sigurdsen just har haft med utskottets företrädare. Principerna för den svenska biståndspolitiken måste ligga fast. Som också fru Nettelbrandt konstaterat måste vi kunna göra utfästelser som sträcker sig några år framåt i tiden. Vi begär av mottagarländerna att våra projekt skall kunna fogas in i en långsiktig planering för att på det viset göra största möjliga nytta. Då är det också alldeles naturligt att det skall vara möjligt att, inom de anslag som riksdagen beslutat om och utifrån de allmänna vägledningarna i övrigt som riksdagen ger, föra en dialog mellan SIDA och våra programländer. Det är programländerna som skall ha det sista ordet när det gäller våra insatsers utformning och inpassning i de ländernas utvecklingsplaner, vilket ju statsrådet Sigurdsen också poängterade. Industripolitiken i Nordvietnam eller i något annat land skall t. ex. inte bestämmas vare sig på någon centerstämma eller på någon annan partikongress.

Att de här grundläggande principerna, som vi länge varit överens om, inte ändras nu är desto mera rimligt som det f. n. sitter en biståndspolitisk utredning med representanter för alla partier, en utredning från vilken man har anledning att vänta sig nytänkande kanske också på det här området.

Det är också riktigt att slå fast vad fru Nettelbrandt konstaterade, nämligen att det finns en majoritet i utskottet för att anslagsramarna till programländerna i de flesta fallen inte skall ändras.

Jag kan, herr talman, inte finna att de här principerna, som jag velat understryka, skulle behöva rubbas därför att man kräver att riksdagen skall spela en aktivare roll än den f. n. gör. Vad utskottsmajoriteten på den här punkten begär är, såsom vi i vårt parti uppfattat det, en precisering av de fullmakter som redan gäller. Hur den preciseringen skall utformas, dvs. hur fullmakterna skall se ut i detalj, får vi naturligtvis anledning

att ta ställning till om det här förslaget bifalles och vi får ett förslag från regeringen. Att påstå att detta önskemål från riksdagen att få spela en aktivare roll *inom ramen för gällande principer för vår biståndsplanering* skulle vara att göra sig till tals för en biståndspolitik med udden riktad mot u-länderna är, med förlov sagt, rent nonsens.

Får jag därefter, herr talman, tacka fru Sigurdsen för svaret på min fråga om hjälp till flyktingar i Sydvietnam. Flyktingproblemet i Indokina har alltid varit omfattande. Knappast någonstans i världen under något skede har ett område rymt så många hemlösa människor. Det har alltså länge funnits anledning till stora hjälpsatser i den här delen av världen.

När jag ställde min fråga stod det ganska klart att sammanbrottet för Saigonregimen var nära. Hundratusentals människor var på flykt från krigets fasor och från verkliga eller inbillade faror som väntade när makten över Saigonkontrollerade områden definitivt skulle komma att övergå i den andra sidans händer. I ett upprop från Svenska Vietnamkommittén, som jag själv skrev under, beskrevs dessa människors situation. De är fullständigt utblottade, deras hem har bränts, de rislager de lyckats gömma undan har förstörts, deras byar är späckade med bomkratrar där malariamyggen kan frodas. De behöver vår hjälp. Det var detta uppslags budskap: hjälp med mat, medicin och pengar.

Det var en vädjan som först och främst riktade sig till enskilda människor, men naturligtvis också indirekt till Sveriges riksdag. Den fick sitt gensvar i ett besked från regeringen om ett tiotal miljoner som genast ställdes till förfogande genom, som fru Sigurdsen vid det tillfället sade, om jag minns rätt, en bottenkrapning av befintliga reserver för sådana här ändamål. Det finns givetvis anledning att vara tacksam för det beskedet.

Men det finns också, herr talman, anledning att påminna om den debatt vi hade här i kammaren för mindre än ett halvår sedan, i december förra året. Då gällde det också människor i nöd. Hundratusentals människor som svält och dog, inte därför att bombplan och pansar skövlut deras risfält utan därför att årslång torka på sina håll och översvämmande floder på andra hade lett till missväxt och en av historiens värsta hungerekatastrofer. Då pekade vi från folkpartiets sida på den situationen som en särskild anledning för Sverige att leva upp till löftet att det budgetåret vi då diskuterade – och f. ö. även diskuterar i dag – ge 1 % av vår brutonationalprodukt till bistånd. Pengarna borde bl. a. kunna användas, sade vi, till att köpa upp en del av det oväntat stora svenska spannmålsöverskottet.

Hur majoriteten reagerade den gången har många redan påmint om. Först försökte man hindra att saken alls diskuterades, den hörde inte hemma på riksdagens dagordning, sades det. När den manövern misslyckades sade man visserligen ja till att vi skulle köpa svensk spannmål, till sista vetekornet rent utav, men för pengar som redan var anslagna och avsedda för helt andra ändamål. Det är därför som fru Sigurdsen i dag, trots att hon barskrapar alla till buds stående medel, inte kan

ge mer än ett tiotal, välkomna givetvis men också klart otillräckliga, miljoner. Med de extra 500 miljoner som vi den gången föreslog och vilket förslag vi nu upprepar så hade vi kunnat göra en större insats för flyktingarna i Vietnam. Och det hade förvisso varit befogat.

Men det förekom också andra mer principiella argument emot en stor svensk insats den gången; för ett halvår sedan. Det lönar sig inte att göra en insats, nöden är för stor. Den som tror "att det är möjligt att med u-hjälp klara situationen i världen, gör --- sig skyldiga till helt felaktiga slutsatser". Det fick vi veta av en av de socialdemokratiska talesmännen, tillika ordförande i utrikesutskottet. Det är viktigt att angripa "de bakomliggande orsakerna till katastrofen" sade en annan talesman för samma parti, tillika dess vice grupppordförande här i kammaren, och pekade på behovet att i stället bygga dammar och ändra markanvändningen. En tredje representant för regeringspartiet span på samma tema och tyckte att insatser för människor i akut nöd var ett sätt att "köpa sig samvetsfrid med kortsiktig katastrofhjälp".

Det sista, herr talman, kanske i viss mån är riktigt. Jämför vi med vår egen standard är det spottstyvrat som vi ger ifrån oss för att hjälpa andra. Men det gäller i så fall hela vår u-hjälp och är på inget sätt något stöd för tanken att det skulle finnas ett motsatsförhållande mellan kravet på katastrofhjälp och insatser för mer grundläggande förändringar i u-landssamhällena.

Läget i Vietnam, som i dag står i förgrunden, visar det. Sverige kan och skall enligt vår mening stödja opinionsbildningen för att Parisavtalet efterlevs, för att människorna också i Vietnam skall få avgöra sin politiska framtid. Vi kan och skall göra det lilla vi förmår för att genom långsiktig utvecklingshjälp hjälpa människorna i den här delen av världen på fötter. Men vi behöver inte se det som ett sätt att köpa oss samvetsfrid att vi samtidigt gör katastrofinsatser för att avhjälpa den akuta nöd som skapats i krigets spår.

De insatserna gör vi inte i stället för att angripa de bakomliggande orsakerna till sociala orättvisor, utan vi gör dem för att fler skall vara i livet när frigörelsen genomförts och för att vi anser att det alltid är en bjudande humanitet att hjälpa människor som har det svårt.

I andra länder är den politiska situationen annorlunda. Men som liberaler kan vi aldrig låna oss till tanken att detta skulle få oss att se annorlunda på individens värde. För oss kan humanitet aldrig stå i motsats till social omvandling. Vad vi eftersträvar är ju en social omvandling som skapar samhällen vilka tar större hänsyn till människan. Hur skulle det då kunna vara något suspekt i att rädda liv, att ta hand om flyktingar och att mildra en hunger som kan göra barnen mentalt skadade för livet?

Eller för att ställa frågan på sin politiska spets: Vad är det som gör att det är fel att göra detta i *ett* land men rätt och riktigt att göra det i ett annat?

Jag vill inte, herr talman, beskylla någon i denna kammare för cynism. Men de som i höstas med principiella motiveringar, av vilka jag har

citerat några, förnekade vår skyldighet att hjälpa svältoffren i Indien, Bangladesh och i det afrikanska Sahelområdet och som i dag sätter sina namn under upprop om hjälp till flyktingar i PRR-kontrollerat område i Sydvietnam, är faktiskt skyldiga kammaren en förklaring.

Förmodligen är den riktiga förklaringen, all uppvisad indignation och fina principer till trots, ingenting annat än den vanliga benägenheten hos många, inte minst hos regeringen, att förlägga de konkreta åtgärderna för att utjämna klyftan mellan rika och fattiga länder till något annat område än det man just diskuterar.

Katastrofhjälp bör vi inte satsa på, säger man, när det ställs krav på större och snabbare insatser i länder som drabbas av svält. Det är långsiktigt bistånd som behövs i stället.

Biståndet som sådant är inte det viktiga, säger man, när det ställs krav på att Sverige skall uppfylla enprocentsmålet i rätt tid och dessutom gå vidare utöver denna enda procent. Det är våra totala relationer med u-länderna som behöver förändras, svarar man.

Men den här bristen på engagemang, den här obotfärdigheten när det gäller att fatta positiva beslut på de punkter man diskuterar vid varje enskilt tillfälle, brukar mycket sällan uppvägas av något större engagemang på de andra områden som man betonar som viktigare.

Därför finns det, herr talman, nog anledning att vara ganska skeptisk till att de – jag syftar nu inte *bara* på den svenska regeringen utan på i-länders regeringar över huvud taget – som år efter år tvekat att infria löftet om biståndets storlek skall vara beredda till de mycket större uppoffringar som krävs om den rika världen skall leva upp till FN:s deklARATION om en ny ekonomisk världsordning. Man är på sina håll i debatten redan i full färd med att tolka den deklARATIONEN och u-ländernas situation över huvud taget efter vad som passar egna syften och fördomar. Risken är stor att det här viktiga dokumentet, i stället för att bli det handlingsprogram som det var avsett att bli, blir en ursäkt för handlingsförlamning.

För det första framställs den här deklARATIONEN på sina håll ganska ofta som om den skulle innebära en nedtoning av kravet på överföring av ekonomiska resurser från rika länder till fattiga länder. Det är fel. DeklARATIONEN tar upp en mängd frågor utöver de direkta resursöverföringarna – det är riktigt – viktiga krav på en starkare ställning för u-länderna i världshandeln, rätt för u-länderna att förfoga över sina naturtillgångar m. m. Men det har ju inte minskat tyngden i kravet på omfördelning av inkomsten. U-länderna, som utgör 70 % av världens befolkning, svarar endast för 10 % av världens inkomst. Det konstaterade FN:s extra generalförsamling i den deklARATIONEN där man manade till insatser för att "undanröja den allt större klyftan mellan utvecklade länder och u-länder".

Konkret manar man de rika länderna att öka det offentliga biståndet så att det *överträffar* den gällande FN-deklARATIONEN om enprocentsmålet.

För det andra kommer man ibland, med hjälp av just FN-deklARATIONEN

om en ny ekonomisk världsordning, med lösliga påståenden om u-ländernas position, påståenden som saknar stöd i de texterna och som man använder som argument för felaktiga analyser av vad det är som brister och vad det är som måste göras.

Man säger att *världshandeln är för liberal*. Och visst måste u-länderna under ett uppbyggnadsskede ha ett visst skydd för sin hemmamarknad. I och med att man accepterar det, ger man naturligtvis visst avkall på frihandelsprinciperna.

Men u-ländernas största problem är ändå att de rika länderna på sina hemmamarknader är *för litet liberala*, har för mycket av både tullar och andra handelshinder; att de alltför snabbt utnyttjar paragrafer i preferenssystemen som gör det möjligt att begränsa u-landsimporten; att de alltför snabbt återfaller till protektionism när det krävs för att skydda de egna ekonomierna; att viktiga u-landsvaror, t. ex. textilier, konfektion, lädervaror och livsmedel, är helt undantagna från liberala importregler; att tullarna är högre på förädlade varor, vilket gör de effektiva tullarna på själva bearbetningen mycket stora och försämrar u-ländernas möjligheter att bryta sig ur sitt ensidiga råvaruberoende.

En annan inte ovanlig diskussionslinje är att livsmedelskrisen i världen är *marknadsekonomins fel*. Till det kan man säga att visst är de rika ländernas konsumtionsmönster ett huvudskäl till livsmedelskrisen, jämsides med den snabba befolkningsökningen i de fattiga länderna. Vi i den rika världen låter t. ex. 80 % av den spannmål vi förbrukar gå via kreatursfoder. På så sätt går en mängd protein förlorad. En svensk förbrukar nästan fem gånger så mycket primärkalorier som en indier. Men det här är en fråga om inkomstfördelning i världen och om konsumtionsmönster i de rika länderna, inte om marknadsekonomi eller socialistisk planhushållning. Den absoluta och akuta bristen på spannmål de allra senaste åren beror i själva verket – och det kan inte rimligen marknadsekonomierna bli beskyllda för – på att Sovjetunionen haft svårigheter med sin spannmålsproduktion. 1972/73 gick Sovjetunionen och Kina ut på världsmarknaden och köpte 25 miljoner ton vete. Det är halva världshandeln med vete under ett normalår, och det var väsentligen därför bristen blev så stor. Dessutom har Sovjetunionen och andra östeuropeiska länder, precis som vi själva, lagt om sitt konsumtionsmönster till förmån för mer köttkonsumtion i takt med välståndsutvecklingen, och det kräver naturligtvis ständigt större arealer för växtproduktion.

Av det här kan vi dra slutsatsen att det behövs en inkomstutjämning mellan rika och fattiga länder, att de rika länderna, alldeles oberoende av samhällssystem, steg för steg bör lägga om sitt konsumtionsmönster, och att världen i det knappa försörjningsläge som nu råder varken har råd med den överflödskonsumtion som präglar de rika industriländerna eller med det ineffektiva produktionssystem som präglar den sovjetiska statssocialismen.

Den ekonomiska *tillväxten behöver bromsas* är ett fjärde, inte ovanligt påstående. Den behöver t. o. m. övergå i nolltillväxt, säger man på sina

håll, och menar att det skulle vara en patentmedicin för att lösa världsproblemen. Och visst bör slöseriet minska, precis som jag nyss varit inne på, framför allt slöseriet med energi och knappa råvaror. Men när vi vet att världen om tio år, alldeles oavsett vad vi gör, kommer att ha ungefär en miljard fler människor än i dag, kan jag inte se det som något annat än fruktansvärt ansvarslöst att gå ut och plädera för att resurserna inte skall öka. Det är klart att resurserna måste öka, men de måste bli rättvisare fördelade än de är f. n.

Man brukar också – jag skall ta det som ett sista exempel på vad jag tycker är vanföreställningar i den biståndspolitiska debatten – säga att det *inte är biståndet som u-länderna egentligen behöver utan möjligheten att föra ett maktpråk*. Det anförs inte minst från socialistiskt håll, där man inspirerats av oljeländernas framgång med deras oljeblockad mot industriländerna. Och visst är det bra om u-länderna kan stärka sin makt-position och därmed sätta ett större tryck på de rika länderna att handla solidariskt. Men det är fullkomligt illusoriskt att tro att det här skulle kunna vara en lösning för flertalet u-länder. Oljeländerna har en alldeles unik position. De flesta av dem har vi inte anledning att i rent ekonomiskt avseende över huvud taget betrakta som u-länder. Och inget av de länder som vi talar om när vi menar egentliga u-länder är i besittning av någon råvara med tillnärmelsevis den strategiska betydelse för de rika ländernas konsumtion som oljan har.

Därför måste den riktiga slutsatsen bli att vår solidaritet med u-länderna behövs – inte för att hindra dem från att tillgripa bojkotter som kan skada de rika ländernas ekonomier. De behöver vår solidaritet därför att de är svaga, därför att de – till skillnad från oss – aldrig kan föra något maktpråk.

Jag tror, herr talman, inte ett ögonblick att våra biståndsinsatser ensamma förmår lyfta de fattiga länderna ur deras misär. Så långt kan Arne Geijer ha rätt i det citat från den förra biståndsdebatten som jag tidigare återgav. Jag ser det snarare så – och jag tyckte mig finna samma tankegångar i statsrådet Sigurdsens anförande – att biståndets uppgift skall vara att bidra till u-ländernas egna utvecklingsansträngningar, att göra det möjligt för u-länderna att själva utnyttja de resurser som också de länderna har, materiellt och mänskligt, men som de hittills inte kunnat utnyttja därför att den sociala och ekonomiska strukturen i de här samhällena länge varit anpassad till snabba vinster för utländska företag och intressena hos en liten inhemsk överklass.

Men vad jag tycker är riktigt att slå fast – och det är det jag velat framhålla med detta anförande – är att vi inte varje gång vi ställs inför konkreta förslag, som skulle kunna föra u-länderna en bit framåt, skall avstå från att fullgöra den insatsen med hänvisning till behov och åtgärder på andra områden eller till omställningar och nyprövningar som kan komma att krävas i framtiden. Detta är just – så tycker jag bilden framstår – svagheten i de rika ländernas uppträdande visavi de fattiga: viljan att göra det man kan och att göra det nu.

Vad vi hittills har upplevt är att de rika länderna sagt att de skall avstå från en procent av sin produktion 1975 till bistånd medan de faktiskt bara uppfyllt en tredjedel av detta löfte; att de rika länderna talat för att u-länderna måste utveckla sina ekonomier men satt stopp för u-ländernas produkter så snart man har försökt sälja dem på de rika ländernas marknader; att de rika länderna stött tankar på katastrofflagring av livsmedel men med få undantag vägrat att ge konkreta bidrag till internationella livsmedelslager.

Listan, herr talman, över löften som svikits skulle bli en mycket viktig punkt kortare om den svenska riksdagen i dag röstade för att det redan alltför länge förhalade enprocentsmålet nu skall infrias.

Fru statsrådet SIGURDSEN:

Herr talman! Jag framhöll i mitt första anförande samma uppfattning som den herr Ullsten anförde, nämligen att vårt bistånd aldrig kan bli av avgörande omfattning i förhållande till de totala behoven i u-länderna. Jag sade också att man ofta av debatten kan få det intrycket – i varje fall av många debattörer – att om vi bara gav en viss kvantitet skulle vi kunna avhjälpa dessa behov. Jag noterar alltså att herr Ullsten i detta avseende har samma uppfattning som jag.

Vi diskuterar i dag en del av en budget, som regeringen presenterade för riksdagen i januari och som omspannar 93 miljarder kronor. Det är klart att man kan ha olika uppfattningar om hur mycket av dessa 93 miljarder som skall anslås till u-landsbistånd, till arbetsmarknadsinsatser, till utbildning eller vad det nu kan vara. Också från herr Ullstens parti har ju i det sammanhanget anförts en del uppfattningar som inte ligger i linje med regeringförslagen.

Men jag tror att vi inte ens genom att anslå alla de 93 miljarderna till u-landsbistånd, om nu någon skulle komma på den idén, skulle kunna klara alla de svårigheter och all den nöd som finns ute i u-länderna. I en realistisk politik måste man ändå ta hänsyn också till behov och åtgärder på andra områden, även om herr Ullsten inte ville höra talas om det i dessa sammanhang.

Jag får självfallet del av opinionsyttringar som ger uttryck för olika uppfattningar i dessa frågor. En del säger att vi ger alldeles för litet i u-landsbistånd medan andra menar att vi ger alldeles för mycket, att vi borde skära ner på biståndsanslagen.

Jag har tidigare kunnat redovisa att vi redan under föregående år nådde FN-målet 0,7 %. Jag kan också redovisa att när det gällde att ge svar på den vädjan om insatser för de hårdast drabbade länderna som FN framförde förra året har Sverige lämnat 350 milj. kr., om man lägger ihop det som har gått direkt till våra mottagarländer som extra bistånd och det som har gått till FN-organisationerna.

Herr Ullsten var också inne på livsmedelssituationen och våra möjligheter därvidlag. Det kan då kanske ha sitt intresse att nämna den siffra som gäller våra totala veteleveranser till u-länderna innevarande

budgetår. Det rör sig om ungefär 300 000 ton vete.

Jag tycker alltså att Sverige hävdar sig gott i jämförelse med andra i-länder när det gäller insatser för u-länderna.

Till slut, herr talman, skulle jag vilja komma med en personlig reflexion. Efter att ha lyssnat till herr Ullsten vill jag uttrycka ett beklagande över att han inte har haft tillfälle att mera påtagligt påverka det borgerliga agerandet i utrikesutskottet. Jag tror att betänkandena skulle ha sett anorlunda ut då.

Herr ULLSTEN (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag ber att få tacka fru Sigurdsen för komplimangen, även om den möjligen väsentligen var taktiskt motiverad. Det föreligger ingen motsättning mellan mig och fru Nettelbrandt om hur majoritetens krav på större insyn från riksdagen i biståndsplaneringen skall tolkas. Vi har begärt en precisering av den fullmakt regeringen har och som vi menar att regeringen inte skall mista. Det kan vara naturligt, eftersom fullmaktens omfattning i pengar stiger i och med att biståndsanslagen blir större och större. Jag har som sagt väldigt svårt att se varför man ifrån socialdemokratiskt håll skall behöva bli så uppskärnad över detta krav som från vår sida är förenat med ett klart uttalande att principerna för biståndet och biståndsplaneringen skall ligga fast.

Det som fru Sigurdsen hade att säga i övrigt uppfattade jag egentligen inte som några invändningar. Vi är överens om att biståndspolitikerna från ett rikt land, såsom Sverige, inte innebär att vi på något sätt har åtagit oss att försörja u-länderna. Vi har bara åtagit oss att göra en insats med kapital och personal för att u-länderna själva skall kunna utveckla sina resurser i människor och naturtillgångar. Och då är det också alldeles klart att det finns utrymme för mera än vad Sverige har presterat i dag.

Även om den här diskussionen hittills har kommit att präglas ganska mycket av tekniken för beslut här i riksdagen kring mål som vi i många avseenden är överens om, så är ändå, fru statsråd, också i denna debatt den viktiga skillnaden mellan vad vi i folkpartiet står för och vad majoriteten i riksdagen står för att vi tycker att u-hjälpen skall bli större. Vi tycker att man redan detta budgetår borde uppnå 1 % av bruttonationalprodukten, och det betyder ytterligare 500 milj. kr. i u-landsbistånd.

Under detta anförande övertog herr andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Herr KORPÅS (c):

Herr talman! För sista gången debatterar vi i dag enprocentsmålet. Löftet gavs 1968 för att infrias senast 1974/75. Världens fattigaste har inte blivit rikare sedan dess. Sverige har inte blivit fattigare. I dag står vi inför det slutliga avgörandet. Skall vi uppfylla vårt löfte enligt centerns och folkpartiets reservation till utrikesutskottets betänkande nr 3? Skall vi svika löftet enligt socialdemokraternas och moderaternas majoritets-

skrivning? Inför det avgörandet bör vi känna blickarna av vädjan från Afrikas torrdödsområden, från Bengalens hopträngda människomyller, från Indokinas kämpande, lidande, flyende, fredslängtande människor. Nu avgör vi om vi utöver fastlagda ramar skall göra en särskild insats på en halv miljard kronor med hjälp av vårt kvarvarande veteöverskott och vad vi f. ö. kan få fram hos oss själva och hos andra.

Vi hade en debatt om vårt veteöverskott i december, och då sade vi också från vårt håll att hela veteöverskottet skulle gå till de svältande folken, när det kom fram. Detta förslag fullföljde vi i vår motion i januari, och nu följer vi upp det i reservationen till betänkandet nr 3. Allt vete som gåva till de svältande folken!

Herr förste vice talmannen Bengtson har tidigare talat om enprocentmålet, och jag skall inte ytterligare uppehålla mig vid det. I stället vill jag säga något om den fortsatta utvecklingen av vårt bistånd.

Sedan vi kommit upp till en procent av bruttonationalprodukten i bistånd, bör vi kunna gå vidare efter finare linjer än bara procentökning. Vi kan inte blunda för att den snabba ökningen av anslagen kan ha lett till att hjälpprogrammen inte blivit tillräckligt väl genomtänkta i sina konsekvenser. Skogsindustriprojektet i Nordvietnam kan vara ett exempel på det. Från centerns sida har vi därför inte velat föreslå ett fortsatt system med automatisk relativ höjning av biståndsanslagen. Vi ansluter oss till regeringens förslag till ramar för de närmaste åren, dock förutsatt att de ligger på minst 1 % av bruttonationalprodukten. Under tiden bör vi få fram en ny modell för vidare relativa höjningar. Dessa bör kunna knytas dels till nya insatser inom FN-systemets ram, dels till för riksdagen redovisade samarbetsprogram tillsammans med nya länder eller till utbyggda program tillsammans med tidigare samarbetsländer.

Vare sig vi lämnar bistånd genom FN-kanaler eller genom bilaterala avtal måste vår motpart ha trygghet för att påbörjade insatser fullföljs. Det var bakgrunden till att riksdagen 1972 gav regeringen bemyndigande att göra bilaterala biståndsutfästelser för fem år framåt, svarande mot fyra gånger det bilaterala anslaget för innevarande budgetår. Vi har tidigare påpekat att det skulle ge regeringen bemyndigande att göra bilaterala utfästelser om totalt nära sju miljarder kronor. Det var med hjälp av detta bemyndigande som regeringen bl. a. band Sverige vid papperskombinatet i Nordvietnam utan att riksdagen ens var informerad.

Ett planeringsbemyndigande är nödvändigt. Ett samarbetsland skall känna trygghet för att vi fullföljer ingångna avtal. Socialdemokraterna går nu ut och beklagar sig över att vi genom uttalandet i betänkandet nr 4, punkten 3, skulle slå sönder den nuvarande möjligheten till långtidsplanering. Herr Göransson sade i TV i går att vårt förslag skulle innebära att man bara kunde planera för ett år i taget. Det är inte fråga om det. Vi vill inte korta bemyndigandenas längd. Låt mig citera ur betänkandet: "Vid 1973 års riksdag (UU 1973:3) behandlades frågan huruvida samarbetsavtal med mottagarländer för svenskt bistånd borde underställas riksdagen. Riksdagen framhöll emellertid att ett sådant krav

skulle kunna omintetgöra en av länderprogrammeringens viktigaste fördelar, nämligen möjligheten att planera samarbetet för flera år framåt. Enligt utskottets mening gäller detta fortfarande." Vi säger alltså att vi fortfarande måste ha möjlighet att planera samarbetet för flera år framåt.

Utskottet begär att regeringen till 1975/76 års riksmöte skall komma med förslag till ändrat innehåll i bemyndigandet att göra bilateralä biståndsutfästelser, innebärande en begränsning i regeringens nuvarande tolkning. Som exempel nämner utskottet att riksdagens godkännande skall inhämtas vid en större ökning för ett land eller vid en ny insats inom ett land som binder en större del av planeringsramen. Efter ett sådant ingångsgodkännande från riksdagens sida skulle bemyndigandet kunna fungera som förut. Det är inte fråga om att korta bemyndigandets längd. Det gäller riksdagens inflytande i början av större, nya projekt eller vid en stark höjning av planeringsramarna för ett visst land.

Herr Arne Geijer i Stockholm var tidigare i dag inne på frågan och sade att vi hade följt ett moderat förslag. Det moderata förslaget var att vi skulle säga upp bemyndigandet. Vi föreslår att riksdagen skall begära att regeringen kommer med förslag till nya regler för bemyndigandet. Visserligen uppträder socialdemokrater och moderater väldigt ofta tillsammans i det här biståndsbetänkandet, men det måste ändå gå att skilja mellan förslag från moderaterna och från regeringen.

Detta att vi vill begära förslag från regeringen bör fru Sigurdsen ha kunnat uppfatta som ett personligt förtroende för henne själv. En stor, ny insats eller stark höjning av planeringsramarna måste rimligen beredas så ordentligt och länge att det är möjligt att fråga riksdagen. Vi äventyrar inte någon del i vårt biståndssamarbete med detta. Tvärtom skulle vi vinna att de uppskattade företrädarna för våra samarbetsländer skulle slippa att från riksdagens läktare eller på annat sätt få höra den nu ofta upprepade kritiken att samarbetsavtal varit dåligt förberedda och förankrade.

Så vill jag gå över till att kommentera vårt samarbete med ett par grupper av mottagarländer. Herr förste vice talmannen Bengtson har tidigare kommenterat några länder, och fru Anna-Lisa Nilsson kommer senare att kommentera en del. Låt mig börja med Indokina. Som förhållandena är där i dag bör det området behandlas som en enhet. En kritik mot skogskombinatet i Nordvietnam var att det band huvuddelen av vårt bistånd till det landet flera år framåt, så att det blev föga över för den direkta lindring i krigets skador som väl uppfattades som den naturliga insatsen bland de många som kände för Vietnam under de svåra åren. Regeringen har nu försökt komma ur det dilemmat genom att snabbt öka planeringsramarna för Nordvietnam. Då blir det mera över till annat. Det är i och för sig någonting att vara tacksam för. Följden är emellertid att skillnaden blir ändå större mellan å ena sidan Nordvietnam och å andra sidan södra Vietnam och Cambodja, som nu borde stå i tur för motsvarande insatser. Eftersom vi i fortsättningen inte kom-

mer att ha så stora ökningar i totalanslagen kommer vi inte att kunna bygga upp ramar för t. ex. södra Vietnam och Cambodja, så att de på något sätt motsvarar Nordvietnams. Kan vi förklara och försvara det inför dem?

Trots detta har vi från centern föreslagit en avsevärd höjning av anslaget till Nordvietnam. Anslaget är i år 170 miljoner, och vi föreslår för nästa år 210 miljoner, alltså en höjning med 40 miljoner. Detta kallade fru Sigurdsen nyss för att vi sänkte anslaget till Nordvietnam. Vi föreslår ju i stället en höjning med 40 miljoner. Regeringen vill höja med ytterligare 15 miljoner utöver vad vi och SIDA föreslår. Vi följer alltså SIDA, eftersom regeringen inte ger något skäl för en ytterligare höjning. Vi förutsätter dock att en god del av det av oss föreslagna tilläggsanslaget på 500 miljoner skall kunna användas för att lindra krigets skador i Nordvietnam, och då ställer vi i realiteten minst lika stort stöd till förfogande för Nordvietnam som regeringen gör. Så var det alltså med det som fru Sigurdsen kallade för en sänkning! Av hänsyn till övriga stater i Indokina bör man emellertid vara försiktigare med höjningen av själva länderamarna, som sedan är svåra att justera nedåt till förmån för de andra staterna.

Tidigare har jag upplevt fru Sigurdsen som mycket saklig i u-landsdebatten. Jag upplevde det så också i går, då hon uppträdde i ett program i Aktuellt. I dag var det något helt annat. Jag kände inte igen hennes stil. Rösten var Jakobs, men händerna måste ha varit Esaus.

Vänsterpartiet kommunisterna har i motionen 2042 föreslagit på tilläggsstat ytterligare 100 miljoner för PRR och 50 miljoner för den Nationella enhetsregeringen i Cambodja. I sitt betänkande nr 5 avstyrker utskottet den framställningen. Herr Måbrink sade tidigare att han tyckte att detta var avslöjande för bl. a. vår vilja att få fram nya pengar. Från centerns sida menar vi emellertid att medel för södra Vietnam och Cambodja skall ställas till förfogande genom det tilläggsanslag på 500 miljoner som vi föreslår för att nå enprocentsmålet, och då finns det ingen anledning att ta fram ytterligare pengar genom tilläggsanslag. Vi förutsätter alltså att herr Måbrink och vänsterpartiet kommunisterna ställer sig bakom reservationen till utskottets betänkande nr 3, när det blir dags att rösta.

Så några ord om skogskombinatet i Nordvietnam, eftersom det i massmedia och i utskottsmajoritetens skrivning har väckt så stor uppmärksamhet. Låt mig först säga att beslutet om insatsen måste stå fast. Vi vill göra allt vad vi kan för att det skall bli lyckligen fullföljt. Ett misslyckande skulle vara tragiskt inte bara för Nordvietnam och för samarbetet mellan våra länder utan också för den svenska biståndsviljan över huvud taget. Därmed borde vi nu lämna arbetet i fred att fullföljas av dem som har den uppgiften. Då vi emellertid från centern menar att insatser av den här typen i fortsättningen inte bör ingå i de svenska samarbetsprogrammen måste jag ta upp några principiella synpunkter. Det är så mycket mera angeläget för mig att göra det som utskottet ger så stort

utrymme åt stark kritik av vår uppfattning, en kritik som delvis är byggd på misstolkning.

Omkring en tredjedel av jordens människor når inte över gränsen för vad vi skulle uppfatta som människovärdig tillvaro. I vår partimotion ger vi uttryck för att vårt stöd därför skall sättas in på de tekniskt lägsta utvecklingsnivåerna. Vi bör i första hand satsa på att ge mat, sysselsättning, kläder, bostäder, undervisning och sjuk- och hälsovård. Därefter bör vi hjälpa till med att lösa urbaniserings- och miljöproblem.

Än en gång en kommentar till vad fru Sigurdsen sade: För sådana insatser behöver vi inte tvinga några länder till anpassning efter uppfattningar vi kan ha om hur hjälpen skall användas.

Utskottet har till betänkandet fogat en promemoria, som med anledning av centerns motion på denna punkt upprättades av chefen för den grupp som inom SIDA handlägger skogsindustriprojektet i Nordvietnam. Promemorian var, såvitt jag förstår, avsedd som ett stöd för den förredragning SIDA:s generaldirektör gjorde inför utskottet och torde inte ha betraktats som ett dokument till utskottet. Då den bl. a. innehåller polemik mot centern för åsikter som centern inte har gett uttryck för, begärde vi att den inte skulle ingå i utskottets betänkande. Majoriteten löste problemet genom att stryka "centern". Polemiken kvarstår emellertid, och konsekvensen av den behandlingen är att dokumentet till råga på allt nu också blivit en förfälskning.

En huvudinvändning från centerns sida mot skogskombinatet har varit – jag citerar här ur vår partimotion – "att tusentals människor, som till i dag utnyttjat de aktuella områdena som betesmarker m. m. fördrivs och tvingas söka sin utkomst på andra platser". Fru Sigurdsen har i dag nämnt siffran 100 000 människor. I majoritetsskrivningen bemöts detta bl. a. på följande sätt: "Beträffande de etniska minoriteternas ställning kan nämnas, att stora delar av det område som nu skall användas för ett rationellt skogsbruk redan har övergivits av de etniska minoriteter som tidigare idkat svedjebruk där. Marken har övergivits därför att den blivit totalt 'utsugen', oanvändbar med mindre den regenereras genom lämpliga åtgärder ---".

Beträffande svedjebruket i allmänhet har vi att rätta oss efter regeringens politik att förr eller senare bringa denna odlingsform till upphörande. I samband därmed kommer regeringen att bereda de personer som ägnat sig åt denna brukningsform annan och ur ekonomisk och ekologisk synpunkt nyttigare sysselsättning."

Det påpekas inte att det är en urgammal bondekunskap, att näringsämnen på nytt frigörs och sjukdomar försvinner, om jorden får vila sig ett tag. När bönderna i Vietnam lämnade sin "utsugna" jord, hade de förvisso tänkt sig att återvända enligt en gammal rytm. Sverige har hjälpt till att i okunnighet slå sönder deras rytm och därmed deras kultur. Beträffande svedjebruket skulle vi ha att rätta oss efter den nordvietnamesiska regeringens politik att bringa denna odlingsform till upphörande. Den nordvietnamesiska regeringen må ha den ambitionen, men

jag kan inte acceptera att av biståndsmedel betalda svenskar skall fungera som bödlar. Regeringen skulle bereda dessa jordbrukare "annan och ur ekonomisk och ekologisk synpunkt viktigare sysselsättning". Vem avgör vad som är nyttigare sysselsättning? Tror verkligen utskottets majoritet att dessa människor kommer att uppfatta någon annan sysselsättning som viktigare än den de drivs bort ifrån? Det är tillräckligt många flyktingar i Indokina i dag utan att svenskar på svenska maskiner skall öka deras antal med hjälp av svenska biståndsmedel. Jag träffade i går en person som just kommit hem från arbetet där nere. Han sammanfattade hur han upplevde detta: "Vietnamesisk bondekultur, så kommer kranarna ---."

Min kritik riktar sig inte mot SIDA, som endast utför ett regeringsuppdrag. Min kritik riktar sig inte mot Nordvietnams regering och beundransvärda folk. Där kunde man ju inte veta att den svenska regeringen brukar ge löften utan att först förankra dem hos det svenska folket och dess företrädare i riksdagen.

Låt mig till sist säga något om vårt stöd till de nya staterna som efterträtt de portugisiska kolonierna i Afrika! Vi har stött PAIGC i Guinea-Bissau. Vi har stött FRELIMO i Moçambique. Vi har stött MPLA i Angola. Vi har känt samhörighet med dem i deras kamp, en kamp som lett inte bara till frihet för dem själva utan också för det gamla moderlandet i Europa. Det är självklart att vi skall stödja det nya Moçambique. Det är självklart att vi skall stödja det nya Guinea-Bissau. Det måste också stå klart att vi är beredda att hjälpa det nya Angola. Det är bakgrunden till centerns och folkpartiets reservation nr 6.

Därmed, herr talman, ber jag att få yrka bifall till reservationen till betänkandet nr 3 och vidare till reservationerna 6, 7, 8, 11, 13, 15 och 19 vid betänkandet 4 och för övrigt till utskottets förslag i betänkandena 4 och 5.

Herr TURESSON (m):

Herr talman! Biståndsdebatten är ju sedan många år en av de fasta punkterna i riksdagens arbetsschema. Den starka ökningen av antalet fria stater i den tredje världen har gjort vår biståndspolitik till en viktig del av den svenska utrikespolitiken, och biståndsanslagens betydande storleksökning gör dem också rent materiellt till tunga inslag i den svenska statsbudgeten.

När Sverige under nästa budgetår uppnår det s. k. enprocentsmålet tillhör vi relativt sett de största bidragsländerna i världen. Det är naturligtvis bra att vi har kunnat orka med att häva oss upp till den placeringen. Det är också tillfredsställande att detta mål kunnat uppnås utan att biståndsanslagen behöver vägas mot eller prioriteras framför anslag till andra och mera näraliggande ändamål.

Fixeringen vid ett procenttal i förening med dels de omätliga behoven i u-länderna, dels de ekonomiska resurser som det svenska näringslivet skapar även för denna verksamhet har gjort denna automatiska upp-

räkning av anslaget möjlig. Den nivå som biståndsanslagen nu uppnått kommer dock troligen att göra det nödvändigt att i fortsättningen använda andra bedömningar än procenträkningens vid bestämmandet av biståndsanslagens storlek. Enprocentsmetoden har varit ett användbart rättesnöre hittills – enkelt och lättfattligt och troligen med en pådrivande effekt. Men i framtiden kan nog biståndsanslagen inte behålla denna särställning vid budgetbehandlingen. Liksom i fråga om budgetens alla andra anslag måste biståndsanslagets storlek bedömas med hänsyn till tillgängliga resurser och andra behov. Den pågående biståndspolitiska utredningens förslag i detta avseende emotses med stort intresse.

Den svenska utrikespolitiken har länge präglats av betydande samstämmighet mellan riksdagens partier vid bedömningen av viktiga frågor. Det har varit en styrka utåt på många sätt. Men samtidigt har naturligtvis den utrikespolitiska debatten här hemma dämpats. På det biståndspolitiska området har emellertid utvecklingen följt en annan linje. Det har lett till både allvarliga motsättningar i riksdagen och till en debatt ute i landet. Jag har många gånger från denna plats uppriktigt beklagat dessa motsättningar, eftersom de på ett för biståndssaken olyckligt sätt rubbat en betydande del av den svenska allmänhetens förtroende för regeringens biståndspolitik. På detta område, om något, borde regeringen ha bemödat sig om att gå hand i hand med riksdagen, men det har uppenbarligen från regeringens sida inte funnits någon vilja till en sådan samverkan. I flera principiellt mycket betydelsefulla frågor har därför den socialdemokratiska minoritetsregeringen nu fått majoriteten i utrikesutskottet emot sig. Det är verkligen inte bra att viktiga delar av den svenska utrikespolitiken därför om några timmar måste avgöras genom lottdragning. Regeringens oskickliga handlag måste än en gång allvarligt beklagas. Dess följder kan göra att det blir svårare att i framtiden samla svenska folket kring önskvärda höjningar av biståndsanslagen.

Det finns följdriktigt många reservationer vid utrikesutskottets biståndspolitiska betänkande i år. Jag skall kommentera några av dem.

I reservationen 26 fullföljer herr Hernelius och jag ett gammalt moderat yrkande om högre anslag till den verksamhet som olika enskilda organisationer bedriver i u-länderna – ofta med stor framgång och föredömligt effektivt i förhållande de knappa resurserna. År efter år har moderata motionärer yrkat på högre anslag till Lutherhjälpens och Röda korsets och missionens och Rädda barnens olika biståndsprojekt. Sakta men säkert har också anslagsposten höjts. I årets budgetproposition är den upptagen med 35 milj. kr., dvs. samma belopp som innevarande budgetår. Reservanterna anser att de sedan föregående år språngvis ökade kostnaderna för t. ex. olja och livsmedel och den allmänna inflatoriska utvecklingen motiverar en höjning av beloppet till 50 milj. kr. Om så inte sker kommer vissa delar av den nyttiga verksamhet som nu bedrivs i farozonen.

Det har sagts att de hittillsvarande anslagen till enskilda organisationers verksamhet varit tillräckliga. Det betyder alltså att dessa organisationer

inte i något fall av brist på statligt bidrag har tvingats avstå från att starta något välmotiverat projekt. Om emellertid anslaget höjs på det sätt som föreslås i reservationen 26 skulle SIDA inte behöva enbart vänta på bidragsansökningar från de enskilda organisationerna. SIDA skulle i stället få råd att ta initiativ och själv föreslå de enskilda organisationerna att starta och driva det ena eller andra projektet, allt för att i högre grad än hittills utnyttja de enskilda organisationernas erfarenhet och kunande i u-landsarbetet.

En ökning av de enskilda organisationernas sektor skulle dessutom medföra den fördelen att en ökande del av våra biståndsresurser skulle kanaliseras genom organisationer som i hög grad har den svenska allmänhetens förtroende. Jag tror nämligen inte att man skall underskatta det psykologiska värdet av att allmänheten har lärt sig att den mat som förmedlas av Lutherhjälpen och Röda korset och Rädda barnen till sista tuggan hamnar i de hungrigas munnar.

I årets budgetproposition framläggs förslag rörande ökat stöd till u-landsforskningen och rörande dennas inriktning och organisation. I väsentliga delar bygger dessa på u-landsforskningsutredningens förslag. I ett avseende avviker emellertid propositionen från utredningen. Det gäller organisationsfrågan.

Från moderat håll har vi gjort en bedömning som är rakt motsatt den som regeringen har gjort. Vi anser att utredningens förslag om en fristående nämnd för utvecklingsforskning främjar forskningens nödvändiga frihet på ett bättre och mera förtroendegivande sätt än regeringsförslagets s. k. beredning för u-landsforskning. Herr Hernelius och jag har därför i reservationen 28 yrkat att organet för utvecklingsforskning skall ges en självständig ställning. Dess styrelse bör också ha en majoritet av forskare med erfarenhet av dels u-landsforskning, dels tvärvetenskaplig och mångvetenskaplig samverkan. Endast därigenom kan skapas garantier för att forskningen kan utformas så att den bidrar till

att höja u-ländernas forskningskapacitet

att utbilda forskare i u-land

att så långt möjligt förlägga forskning till u-land

att på ett effektivt sätt sprida forskningsresultat till främst beslutsfattare i u-land

att förankra utvecklingsforskning i forskarsamhället.

Liksom utredningen anser reservanterna att nämnden för utvecklingsforskning bör vara självständigt beslutande och medelsdisponerande. Vi delar också utredningens uppfattning att det är angeläget att nämnden får initierande och styrande uppgifter, dvs. att den får en offensiv funktion.

Om reservationen 28 inte vinner riksdagens bifall kommer den moderata gruppen att i andra hand stödja utskottsförslaget om att beredningsansvaret tills vidare skall ligga hos SIDA. Det innebär nämligen en mindre bindning än regeringens förslag i avvaktan på det förslag i ämnet som den biståndspolitiska utredningen förväntas lägga fram.

Onsdagen den
23 april 1975

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete*

Liksom under föregående år har utskottets moderater och folkpartister enats om att i en reservation, nr 32, yrka på ett vidgat system för investeringsgarantier samt på förslag om utvecklingsbolag och för investeringsstudier. Enligt vår mening måste nämligen stora ansträngningar göras för att utveckla u-ländernas näringsliv och skapa arbetstillfällen och försörjningsmöjligheter åt deras miljoner arbetslösa. Många u-landsregeringar vet detta och förstår att enbart gåvor och lån från den rika världen aldrig kan förslå för att väsentligt höja deras folks levnadsstandard. Därför satsar de på att utveckla en värdeskapade produktion inom både hantverk, småindustri och stora industriella företag. Sverige kan främja u-ländernas ekonomiska utveckling bl. a. genom att stimulera svenska företag att bygga upp producerande företag i u-länderna. Därigenom sker ett värdefullt överförande av kunnande på tekniska, ekonomiska, organisatoriska och kommersiella områden. Ett medel för sådan stimulans är en utvidgning av det svenska statliga investeringsgarantisystemet till att omfatta i princip alla u-länder.

Även ett svenskt utvecklingsbolag av den typ som redovisas i industribiståndsutredningens betänkande skulle kunna få sin betydelse för u-ländernas utveckling mot ekonomisk frigörelse och höjd levnadsstandard. Det skulle kunna förmedla krediter för investeringar i u-länderna och hjälpa svenska företag med riskkapital för deras investeringar där. Alla vägar måste prövas som främjar u-ländernas ansträngningar att skapa förutsättningar för att deras medborgare skall kunna försörja sig genom eget arbete. Endast därigenom blir det möjligt för u-länderna att successivt bygga upp den välfärd som deras folk lika väl som i-ländernas har rätt att få del av.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utrikesutskottets hemställan i betänkandet nr 4 utom beträffande de punkter till vilka det fogats reservationer där herr Hernelius och mitt namn återfinns.

Fru LEWÉN-ELIASSON (s):

Herr talman! Utvecklingen i u-landsvärlden har under de senaste åren varit ovanligt händelserik. Vi har de drastiska förändringarna i ekonomiskt avseende betingade av höjda priser på olja, övriga råvaror, livsmedel och annat, som gynnat en del länder men utarmat andra, redan mycket fattiga. Vi har också politiska förändringar i olika delar av u-landsvärlden som påverkar situationen för människorna där. Jag syftar bl. a. på frigörelsen från Portugals tidigare koloniala förtryck i Guinea-Bissau, Moçambique och Angola, där ju självständiga stater uppstår. Det är en naturlig och följdriktig utveckling att Sveriges tidigare stöd till befrielseströrelserna i dessa länder nu avlöses av mer traditionellt biståndssamarbete. Utvecklingen i Indokina under den allra senaste tiden ger likaså en helt annan utgångspunkt för vidgade biståndsinsatser från Sverige. Detta kan för nästa år i betydande grad tillgodoses inom ramen för den föreslagna budgeten. Med andra ord, vi står inför en ny situation när det sålunda gäller att bygga ut det direkta bilaterala biståndet med flera nya mot-

Onsdagen den
23 april 1975

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete*

tagarländer.

En ny del av vår biståndshistoria börjar nu också när vi nått enprocentsmålet. Jag menar inte att det i och för sig var något märkvärdigt, att vi därmed nått ett slutmål. Som utrikesutskottet uttalar bör våra insatser även i framtiden öka i takt med vårt lands ekonomiska möjligheter. Vad jag vill betona är betydelsen av att en vidgad diskussion om innehåll och inriktning av biståndet kommer till stånd inför nästa etapp. Effekterna av biståndet måste då ses från mottagarens håll. Det måste utvecklas ett nära samarbete mellan givare och mottagare.

Jag har ännu i starkt minne upplevelserna i ett par tre u-länder då jag deltog i den första resa som gjordes av ett utskott i Sveriges riksdag för att knyta kontakt med mottagare av svenskt bistånd. Vi mötte, minns jag, representanter för Tanzanias regering, som en smula trevande redogjorde för detta lands första utvecklingsplan där varje bidrag utifrån tedde sig både behövt och lämpligt. Vi besökte också Tunisien och fick bl. a. demonstrerat en svensk insats som där höll på att genomföras. Den omfattade ett barnsjukhus. Det var utomordentligt omsorgsfullt planerat här hemma och med svenska standardkrav som måttstock. I ingetdera av dessa fall blev våra prestationer i förhållande till mottagaren lyckade. Vi var ute på ett för Sverige helt oprövat område och våra partner kunde inte formulera sina behov.

Detta var i begynnelsen av svenskt u-landsarbete. Det var emellertid inte så länge sedan. Men vi har ändå under de tio år som gått lärt oss en hel del och framför allt har vår motpart skaffat sig erfarenhet. Vi vet att projekt som inte är väl inordnade i en sammanhållen planering har stora utsikter att gå snett. Vi har blivit alltmer övertygade om att ekonomisk utveckling är nära förbunden med social utveckling och att ekonomisk utveckling är av begränsat värde så länge den inte minskar rådande ekonomiska och sociala klyftor. Därför är det väsentligt att de sociala aspekterna inlemmas i alla biståndsinsatser och att ekonomisk och social utveckling understöds och att en fast politik förs som syftar till att utjämna ekonomiska och sociala olikheter.

Detta är nästan ordagrant vad riksdagen uttalat tidigare och som t. ex. 1970 ledde till slutsatser, enhälligt fastlagda av statsutskottet och riksdagen, där det bl. a. heter: "Det är därför naturligt att Sverige i första hand söker samarbeta med länder, vilkas regeringar i sin ekonomiska och sociala politik strävar efter att genomföra sådana strukturförändringar som skapar förutsättningar för en utveckling präglad av ekonomisk och social utjämning."

Detta utskottsutlåtande har som jag ser det fortfarande hög aktualitet, men det kan inte återopas och användas så som centerpartisterna och moderaterna har gjort i föreliggande utskottsbetänkande. Med utgångspunkt i det tidigare utlåtandet hårdnar man fattigdomskriteriet. Eftersom utskottsmajoriteten gentemot den socialdemokratiska reservationen återoppar detta tidigare utlåtande finns det skäl att påminna om att i det samma betonas betydelsen av en långsiktig planering; detta sagt eftersom

majoriteten med sina förslag, vilka redan ventilerats så mycket här i dag, sätter denna metodik på spel. Det system man vill introducera, med restriktioner vad gäller biståndsutfästelser inom givna fullmakter och begränsningar att utnyttja länderramar för avtal om nya insatser, betyder svårigheter vid utvecklingen av långsiktiga samarbetsprogram som visat sig ändamålsenliga och som bl. a. har det viktiga syftet att möjliggöra för mottagarlandets regering att avgöra hur de resurser vi utfäster bäst skall komma till nytta och bäst passa in i landets egen planering.

Den diskussion som i dag har utvecklats kring dessa frågor är i många avseenden märklig. Jag har ett intryck av att man nog inte så litet söker vilseföra riksdagen och allmänheten beträffande vad det egentligen är frågan om. Det sker ju ändå ett samråd mellan regeringen och riksdagen i dessa svåra frågor. Det är förvisso inte lätt att hitta någon metod där man ger riksdagen möjlighet att bli informerad i sådana här i och för sig viktiga utrikespolitiska frågor och samtidigt göra det så att det inte blir stötande eller svårt med hänsyn till samarbetet med dessa länder. Men det sker som sagt en sådan information.

Innan vi slutförde behandlingen av detta utskottsbetänkande denna vår fick vi information om de ramar som regeringen nu tänker sig för de olika länderna året 1976/77. Det är alltså som jag ser det en god sak i denna kontakt mellan regering och riksdag.

När det gäller det mycket omtalade Nordvietnamprojektet var, som herr Arne Geijer i Stockholm redan har sagt, utrikesutskottet informerat innan avtal slöts. Det förutsätts väl ändå att utrikesutskottets ledamöter för sin information vidare till partigrupperna. Men är det inte i själva verket så att det inte så mycket gäller metoden utan mer att det här var ett projekt som utskottsmajoriteten anser vara för stort och tillkommet i fel land? Dessutom är det uppenbart att centerpartiet inte kan få det att kännas förenligt med sin egen filosofi om hur industrialisering skall gå till. Eftersom jag är av den meningen att det är mottagarlandets egen planering som måste vara avgörande om man skall lyckas med projekten, kan jag inte finna att det är det svenska centerpartiets idéer om hur man bör industrialisera i Sverige som skall vara vägledande när vi hjälper Nordvietnam att få till stånd en industrialisering. Dessutom vet jag inte om herr Korpås är beredd att gå ut till svenska bönder och säga att det var synd att de slutade med svedjejordbruket. Det är väl ändå så att någonting måste hända även i u-landsvärlden, som för den fram mot moderna tider.

Alltnog, det synsätt som i växande grad kommit att tillämpas för vårt bilaterala bistånd, nämligen att inordna detta under mottagarens ledningsansvar, stämmer också väl med det handlingsmönster som förordas i FN-sammanhang numera. U-länderna har där allt bestämdare hävdat sin suveränitet. De fattigare länderna nöjer sig inte längre med att vädja om u-hjälp.

Man begär i allt bestämdare toner eftergifter från i-länderna när det

gäller olika politiska arrangemang, monetära frågor, handel, sjöfart etc. Efter samma linje handlar man om man nu sitter ned och diskuterar och kommer till samförstånd med resp. mottagarland om program och utvecklingsmål.

Det blir alltmer angeläget att vi ser vår biståndspolitik som en del av en total politik i förhållande till u-länderna. De omställningar detta innebär för oss måste nu noga prövas. De uppföringar detta kan innebära kan inte kvantifieras på samma sätt som enprocentsmålet, men är lika viktiga att analysera till sina totala verkningar i folkhushållet som när det gäller fördelningen på olika grupper bland vårt folk.

Vi har nu alltför länge informerat om u-hjälp medelst en beskrivning av ett exotiskt u-land, där något svenskt projekt genomförs. Nu begär man i växande grad här hemma från olika håll – universitet, skolor, fackföreningar, studiecirklar – underlag för fördjupade kunskaper om vad som egentligen händer i en utvecklingsprocess. Hur förändras människors förhållanden? Vem drar nytta av framstegen som görs? Vilka krafter styr dessa förändringar? Det vill man veta. Här finns nu givna uppgifter för forskningen och informationen.

En mycket påtaglig faktor som intresserar allt fler vad gäller inflytandet på utvecklingen är det internationella kapitalet och dess verkningskraft genom bl. a. de internationella företagen. Att svensk fackföreningsrörelse har sin uppmärksamhet riktad på dessa förhållanden och ser på utvecklingsfrågorna kopplade härtill kan inte förvåna någon. Mer uppscendeväckande är det när ärkebiskopen synes så klart se sammanhangen mellan svenska ekonomiska intressen utvecklade i de fattiga länderna och levnadsvillkoren för människorna där. Jag antar att han också anknyter till behovet av fortsatt offervilja här hemma.

Dessa frågor har jag velat aktualisera, då jag menar att de nu måste bli centrala i vårt planerings- och upplysningsarbete. Visst skall vi, det rika Sverige, ställa upp i nödsituationer, ge katastrofhjälp. Visst skall vi tänka på de allra fattigaste. Men vi måste också mycket mer bearbeta utvecklingsproblemen från annan utgångspunkt. Vårt tidigare ställningstagande att lägga vikt vid val av samarbetspartner står sig, ty – för att åter citera ur utskottsutlåtandet 1970, fullt avsiktligt från ett avsnitt hämtat ur en mittenmotion det året – det "är också klart att utsikten till goda resultat kan vara beroende av i vilket land insatsen görs. Det finns länder, vilkas regimer inte i första hand är inriktade på att utnyttja biståndssamarbetet för att höja folkens sociala och ekonomiska standard."

Jag tror att svenska folket i växande grad kommer att efterfråga vad utvecklingsansträngningarna som vi medverkar till egentligen betyder, och det är en uppfordran till skärpt eftertanke då man bestämmer åtgärderna, men också till ökade ansträngningar att dra in fler i informationen och göra denna bättre anpassad till den situation som vi i dag befinner oss i.

Herr talman! Jag vill avslutningsvis ta upp en sak som jag länge ivrat för och sökt medverka till att öka intresset mera allmänt för. Jag syftar

på kvinnans ställning i utvecklingsprocessen. Kanske jag vågar påstå att då saken först lanserades i svensk biståndspolitik, under Ulla Lindströms tid, var man så tidigt ute att förståelsen i de internationella sammanhangen inte var överväldigande. Det var svårt att genomföra projekten, och det vore överdrift att påstå att de var inordnade i en totalplan i resp. land. Men de var rätt tänkta och satte sina spår. Kanske var de en av utgångspunkterna för genomförandet av det internationella kvinnoåret 1975.

Vad jag nu vill vädja om hos biståndsministern är svenska insatser vid förberedelserna för deltagandet i Mexicomötet, med syfte att realistiskt och bestämt ta upp frågan om kvinnans roll i utvecklingsprocessen. Det angreppssätt som den svenska delegationen i övrigt skall tillämpa på huvudfrågan, med betoning av en förändrad roll även för mannen, kan väl användas också i u-landssammanhang, men där synes det mig ändå vara nödvändigt att just nu främst utgå från den verklighet som råder. Och vet man någonting om denna måste man ropa högt för att få den bearbetad. Här man sett någonting av den instängdhet som bykvinnan i Bangladesh lever i eller de svåra förhållanden som drabbar kvinnan då u-landsfamiljen flyttar från landsbygden till storstaden, eller vet man något om orättvisorna för kvinnorna som utvecklas genom al-lehanda biståndsinsatser inom jordbrukssektorn i Östafrika, för att nu ta några exempel från min egen erfarenhet, blir det riktigt att göra någonting och göra det nu.

Allt det här är kända förhållanden, men därför får det inte försummas under kvinnoårets aktiviteter. Med frågan om kvinnors förhållanden hör intimt samman med befolkningsproblemen, som uppmärksammas ganska litet vid årets riksdagsbehandling av utvecklingssamarbetet. Vi vet hur central denna fråga är för mänskligheten men också att man vid FN-konferensen i Bukarest förra hösten slog fast hur nära sammanknutna lösningarna är med utvecklingsproblemen i stort. Här lika litet som i andra sammanhang öppnas någon genväg. Man måste angripa de grundläggande bristerna, och detta är vår biståndspolitik inställd på och avsedd för.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de reservationer som har herr Arne Geijer som första namn och i övrigt till utrikesutskottets hemställan.

Herr KORPÅS (c) kort genmäle:

Herr talman! Jag har haft förmånen att i olika sammanhang samarbeta med fru Lewén-Eliasson – i utskottet, i biståndspolitiska utredningen och i SIDA:s styrelse – och jag har lärt mig att uppskatta den välgrundade saktligheten bakom hennes uppfattningar. Jag gör det även efter hennes inlägg nyss, men jag hoppas att hon också respekterar att andra kan ha andra uppfattningar och att den ena uppfattningen är lika värd att arbeta för som den andra – utifrån de synpunkter som var och en företräder.

Vi menar att man i biståndsprogram inte för snabbt, genom åtgärder

Onsdagen den
23 april 1975

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete*

utifrån, får bryta ner ett kulturmönster som bär upp livet för de människor som bor i ett land. Om man ger 5 000 människor arbete genom att driva bort 100 000, enkelt uttryckt, tror jag att vi skulle protestera även i Sverige. Det är en utveckling det är fråga om, och jag anser att utveckling alltid skall vara en långsam förändring och förbättring för de människor som berörs av den.

Herr HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Två korta punkter. För det första: Har verkligen inte ett projekts storleksordning betydelse för om riksdagen bör underrättas eller inte? Är det fråga om små och mindre betydande avtal är sådan underrättelse icke nödvändig. Det har riksdagen slagit fast, och därom råder inga meningsmotsättningar. Men är det fråga om projekt av storleksordningen 770 milj. kr. blir överenskommelsen en sådan som grundlagen talar om, en överenskommelse av större vikt, och då skall riksdagen underrättas.

För det andra: Fru Lewén-Eliasson kan väl inte gärna mena att riksdagen är underrättad, om utrikesutskottet under några timmar till sitt förfogande får en stencilerad papperslapp, som därtill är strängt förtrolig och som av vederbörande utlämnare av uppgifterna lämnas utan ansvar för ämbetsverket i fråga, som uttryckligen fränsäger sig sådant ansvar! En sådan metod för bundenhet i fråga om riksdagen överensstämmer i varje fall inte med svensk statsrätt och svensk konstitution.

Fru LEWÉN-ELIASSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Till herr Hernelius vill jag säga att det, som jag tidigare försökt förklara, inte är så utomordentligt lätt att fastlägga en rutin för hur detta samarbete mellan regeringen och riksdagen skall äga rum. Detta är en fråga som vi har diskuterat i flera år. Jag tycker att det är rent oförsynt att bara säga att det överlämnas en papperslapp och låta det gälla som betygsättning för de ansträngningar som nu görs att underrätta riksdagen i mycket god tid om de ramar som man ämnar tillämpa i resp. mottagarland. Man begagnar de möjligheter som kommit fram vid tidigare samråd om dessa frågor. Tills det kommer något konkret utformat uppslag till hur man skall gå till väga får vi väl tillämpa den nuvarande ordningen. Det har efterlysts sådana förslag, men det har inte kommit några här i dag. Därför tycker jag att man kan avstå från den här non-chalanta hållningen.

Till herr Korpås vill jag säga: Jag vill inte påstå att han inte får ha sina uppfattningar – jag har respekt för alla människors uppfattningar. Vad jag försökte framhålla var att om man skall utveckla ett samarbete med t. ex. Nordvietnam, har vi att underordna oss den nordvietnamesiska planeringen och Nordvietnams idéer om hur det landet skall utvecklas. Vi kan inte tillämpa våra egna filosofier. Vill vi inte samarbeta på de grunderna, skall vi inte ha ett samarbete med de länder det gäller. Sedan vi valt länder skall vi förtroendefullt gå in i ett samarbete med ledningen

för dessa länder. Kan vi inte det, skall vi avstå från ett samarbete med landet i fråga.

Herr HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag kan hålla med fru Lewén-Eliasson på en punkt: Hur riksdagen skall underrättas är ingen lättlöst fråga. Men den nuvarande ordningen är inte bra, och man kan icke säga att riksdagen underrättas genom den metod man använt i utrikesutskottet. Det är inte jag som är oförsynt när jag påpekar detta – det är själva faktum som är oförsynt.

Herr KORPÅS (c) kort genmäle:

Herr talman! Det finns, fru Lewén-Eliasson, principer också för det svenska biståndet, och det är rimligt att vi har en dialog med våra samarbetspartner. Är man i ett land inte beredd att lyssna på våra synpunkter, delar jag fru Lewén-Eliassons uppfattning att vi inte kan ha samarbete med det landet.

Fru LEWÉN-ELIASSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag antar att herr Korpås inte med det senaste yttrandet avser att det inte har utvecklats någon dialog och att icke Nordvietnam varit berett att lyssna på synpunkter som förts fram från svensk sida. Det vore önskvärt att herr Korpås gjorde en kommentar till den frågan.

Herr andre vice talmannen anmälde att herr Korpås anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr ÅNGSTRÖM (fp):

Herr talman! Jag ser att biståndsministern är närvarande i kammaren, och jag vill därför begagna tillfället att bemöta den del av hennes anförande som handlade om Zambia. Fru Sigurdsen sade att folkpartiet och moderaterna har olika resonemang om kopparpriset och kommit till olika resultat i fråga om anslaget till Zambia. Ja, vad är det för märkligt i det? Har vi olika resonemang, bör vi väl komma till olika resultat. Det tycker jag är fullt logiskt.

Vi i folkpartiet har kommit till det resultatet att vi vill öka hjälpen medan moderaterna vill minska den. Folkpartiet anser att den centrala roll Zambia spelar för den politiska utvecklingen i södra Afrika motiverar att vårt stöd höjs – vi föreslår 10 milj. kr. mer än regeringen. Och, fru Sigurdsen, det var väl i alla fall regeringen som i sin proposition började tala om kopparpriserna och koppartillgångarna. Och regeringen skrev i sin proposition att kopparpriserna radikalt försämrats. Det är detta vi erinrar om i vår reservation – situationen för Zambia är inte så ljus som framhålls i propositionen eller i moderaternas motion. Skillnaden mellan oss och moderaterna är inte bara att de vill sänka och vi höja – utan också att deras resonemang om kopparpriserna, lika litet som resonemanget i propositionen, inte är ett underlag för bedömningen av biståndet

till Zambia. Förändringar i råvarupriser och liknande förhållanden är ingenting att bygga ett långsiktigt bistånd på. Jag tycker att fru Sigurdsen genom det sätt hon framställde detta på lade dimridåer kring den här frågan.

Jag skulle vilja be fru Sigurdsen om svar på frågan: Varför vill regeringen inte öka stödet till Zambia till en mera rimlig nivå och därigenom öka landets möjligheter till frihet och en oberoende ställning?

Herr talman! Jag vill sedan säga något om olika former för biståndsverksamheten.

Till utvecklingen hör framväxten av ett livskraftigt och konkurrenskraftigt näringsliv. Stöd till hantverk och småindustri bör gå hand i hand med satsningen på landsbygdsutvecklingen. Sådana insatser ingår också i det svenska biståndet till flera afrikanska länder, t. ex. Kenya, Botswana och Swaziland. Erfarenheten visar att utbyggnad av den industriella biståndskapaciteten, av större enheter, är en hörnsten i utvecklingssträvandena, vare sig det nu gäller att tillgodose behoven på den inhemska marknaden eller att skapa en framgångsrik export och därmed öka exportinkomsterna.

Vad beträffar samverkan mellan näringsliv och biståndsmyndigheter vill jag ta upp den principiella synpunkten och ta ett exempel från Sverige.

När en Norrlandskommun vill stärka sysselsättningen på sin ort försöker den dra till sig industrier. I fråga om större satsningar finner vi det vara naturligt att en samverkan sker mellan staten och de privata företag som är villiga att starta tillverkning i Norrland. I den blandekonomi som råder i vårt land är alla partier ense om denna samverkan. Från folkpartiets sida finner vi det vara lika naturligt att en samverkan sker mellan näringsliv och biståndsmyndigheter när det gäller att bygga upp en industriell kapacitet i u-länderna. I det helt övervägande antalet u-länder är man intresserad av att dra till sig utländskt kapital och kunande. Det visar bl. a. det handlingsprogram för "upprättandet av en ny internationell ekonomisk ordning" som u-landsmajoriteten drev igenom vid FN:s extra generalförsamling våren 1974, där man uttalar:

"Både offentliga och privata investeringar i u-länder bör uppmuntras i enlighet med mottagarländernas bedömning av behov och efterfrågan inom olika sektorer av deras ekonomi."

Ett annat citat:

"I-länderna bör uppmuntra industriinvesteringar i u-länder särskilt för exportinriktad produktion. Investeringarna bör göras i samråd med u-länderna och i enlighet med deras lagar och förordningar."

Det viktiga är att se till att investeringar och andra former för överförande av teknologi och kapital sker på sådant sätt att utvecklingseffekten för u-landet i fråga blir så stor som möjligt. För att det skall ske behöver ökad uppmärksamhet ägnas åt dessa frågor. Det gäller att finna kombinationsmöjligheter mellan bistånd och industri som kan bidra till att lösa u-ländernas problem, inte att sätta in något förtäckt stöd till svenskt näringsliv.

Av den anledningen är vi kritiska mot den snabba höjningen av varubiståndet – ett utbyggt varubistånd på industrisidan kan t. o. m. hämma uppbyggnaden av industrikapacitet i u-länderna. Med andra ord: Att vi okritiskt skickar varor som bistånd kan betyda att vi konkurrerar ut en egen produktion i u-länderna eller slår ihjäl tilltänkta industriprojekt. För svensk industri slår också varubiståndet väldigt slumpartat och kan snedvrída konkurrensförhållandena inom landet. Helt naturligt beror varubiståndsbeställningar på faktorer som företagen själva mycket litet kan och bör påverka.

Nej, skall man kunna engagera det kunnande och den u-landserfarenhet som finns inom industrin på ett maximalt utvecklingsfrämjande sätt, så måste man syfta till att bygga upp u-ländernas egna industrier, deras egen produktionskapacitet. För att stimulera fram sådana insatser behövs en utvidgning av investeringsgarantisystemet, som industri-
biståndsutredningen lämnade förslag till häromåret men som regeringen ännu inte genomfört. Man bör också inrätta ett utvecklingsbolag som kan förmedla kapital och expertis, inte minst till de u-landsregeringar som engagerat sig i projekt tillsammans med svenska företag. U-ländernas regeringar föreslår ofta en samverkan där utländska företag inbjuds att gå in både med en minoritetsandel av aktiekapitalet och med företagsledande personal under en uppbyggnads- och inkörningsperiod. Detta bör vi från svensk sida stimulera – liksom vi bör medverka till att finna lämpliga former för överförande av utländska investeringar i inhemska händer.

Genom att inrätta ett utvecklingsbolag, som kan ge råd till berörda u-länder och företag, skulle man kunna övervinna många av de praktiska problem som i dag hindrar många mindre och medelstora företag att engagera sig i u-landsverksamhet. Erfarenheterna från Danmark, där man har ett sådant bolag, visar klart den positiva roll ett utvecklingsbolag kan spela.

Några ideologiska betänkligheter tycker jag inte den svenska regeringen behöver ha. Det vore att på u-hjälpen tillämpa en socialistisk renlärighetsdogm, som socialdemokraterna funnit olämplig att tillämpa här hemma. Det faktum att det här rör sig om kapital och kunnande som passerar nationsgränser kan ju inte gärna vara ett argument för att inta en fientlig inställning till samverkan industri-biståndsmyndigheter. U-länderna bör själva få avgöra om sådan samverkan kan bli av betydelse för dem. Anser de det – och det gör de flesta u-länder – är det orimligt att Sverige för en så stelbent u-lands- och biståndspolitik att man inte kan skapa den institutionella ram som behövs för att stödja sådana lösningar.

Man skall emellertid inte inbilla sig att industrialiseringsprocessen kommer att vara problemfri. En komplikation är att i-landsteknik förutsätter rik tillgång till kapital, goda kommunikationer, administration, reservdelar, utbildad personal och effektiv marknadsföring. Den kanske därför passar dåligt för ett u-land, där många av dessa ting saknas.

Här måste man pröva om inte en mindre kapitalintensiv teknik, en

för u-länderna anpassad "lagometnik" kan utvecklas – en teknik som skapar fler sysselsättningstillfällen. Man lider som bekant av brist på sysselsättning även i u-länderna. Jag är för min del övertygad om att svenska företag här skulle kunna hjälpa till att utveckla dessa lagometoder, som i större utsträckning tar hänsyn till u-ländernas behov. Detta är en av de frågor vi vill att biståndspolitiska utredningen skall få i uppdrag att pröva. Den bör också pröva hur ett delat ägarskap skall kunna stimuleras och hur vi skall medverka till att utländska investeringar så småningom överförs i inhemska händer.

Sverige har mycket goda förutsättningar att tillgodose u-ländernas ökade krav på ett bredare samarbete än bara det strikt biståndspolitiska. Vi har ett kunnande inom svensk industri, inte minst när det gäller att bygga anläggningar och organisera företagande/marknadsföring, som för våra samarbetspartner borde kunna vara en kanske större tillgång än själva storleken på våra finansiella överföringar. Vårt land saknar ett kolonialt förflutet och uppfattas därför i det internationella samarbetet stå för strävan efter nationellt oberoende, frihet och rättvisa. Det här är ett viktigt kapital. Det gör att samarbetet redan från början kan bli förtroendefullt gentemot u-länderna. U-länderna behöver inte misstänka att vi är ute i några dolska, nykoloniala avsikter.

Inom svensk industri finns också en verklig beredskap att gå ut med sitt kunnande och låta u-länderna själva ta ett betydande ägaransvar, gärna majoritet, och så småningom avveckla det svenska engagemanget om u-landet i fråga önskar det.

Det finns därför sällsynt goda förutsättningar för att vi skall kunna skapa underlag för ett brett samarbete, där kunnandet inom svensk industri tas till vara och där samtidigt u-ländernas utvecklingsbehov blir styrande.

Herr talman! Jag vill än en gång betona att det inte är fråga om att kalla ett affärsengagemang för bistånd. Det bör vara fråga om att erbjuda u-länderna det bredare samarbete för deras egen utveckling som de i växande utsträckning själva önskar.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag säga några ord om den insats som missionen har gjort i u-länderna. Långt innan begrepp som u-land och u-hjälp var skapade fanns missionens hjälpverksamhet bland de fattigare och förslavade folken. Verksamheten vid missionsstationerna och i den omgivning den nådde ut till var präglad av s. k. praktisk kristendom. Denna bestod av arbete med att öka läs- och skrivkunnigheten, medicinsk verksamhet, initiativ för vattenförsörjning samt rådgivning inom handel och jordbruk. Jag tycker att dessa insatser av missionen är värda att berömmas och vara tacksam för, och jag vill understryka det i den här debatten. Missionen har varit banbrytare både opinionsmässigt och praktiskt för den u-hjälp Sverige nu lämnar.

Fröken Hörnlén kommer att närmare utveckla synpunkterna i reservationen 25, där vi i folkpartiet yrkar att missionen och andra frivilliga organisationer skall ges resurser för förmedling av både bistånds- och

katastrofhjälp, och jag vill därför nu nöja mig med dessa uppskattande ord.

Herr talman! Jag yrkar bifall till de reservationer som är underskrivna av folkpartiets representanter i utskottet.

Herr andre vice talmannen tillkännagav att anslag utfärdats om sammanträdet fortsättande kl. 19.30.

Herr ADAMSSON (s):

Herr talman! Jag har begärt ordet för att säga något i anledning av den socialdemokratiska reservationen vid punkten 3, Biståndsutfästelser. Som framgår av utskottsbetänkandet har det lyckats moderaterna att få stöd från centerpartiet och folkpartiet för kravet i sin partimotion 246. Detta sökte herr Korpås för en stund sedan tillbakavisa genom att citera ur utskottsbetänkandet, men om han vore här nu skulle jag säga till honom att läsa innantill. Direkt före det herr Korpås citerade står nämligen att läsa följande:

”I motionen 246” – jag vill anföra att det är moderaternas partimotion – ”under rubriken ’Biståndsutfästelser’ står”: ”Då det visat sig att nämnda fullmakt enligt vår mening kommit till användning långt utöver vad som åsyftades, föreslår vi härmed att nämnda fullmakt återkallas. Vill regeringen begära ett annat och mer inskränkt bemyndigande kan den hos riksdagen senare begära ett sådant.” Är det då möjligt att påstå att centerpartiet och folkpartiet inte hängt på moderaternas motion och dess yrkande? Naturligtvis har motionens skrivning inte i sin helhet återgivits i utskottets betänkande; då hade syftet framstått alltför klart för den observante läsaren.

Frågan gäller regeringens fullmakt att göra bilaterala biståndsutfästelser, som man genom att återge regeringsformens 10 kap. 2 § vill ge intryck av står i strid mot grundlagen. Den frågan har prövats av konstitutionsutskottet. Jag skall senare återkomma till den saken. Först vill jag säga något om den moderata motionen, som utskottsmajoritetens skrivning ansluter sig till. Jag vill citera några rader ur motionen:

”En fullmakt av liknande slag, churu av ringare omfattning, tillkom år 1968 och var då avsedd att möjliggöra kreditutfästelser för längre perioder. År 1972 borttogs skillnaden i detta avseende mellan gåvor och krediter, samtidigt som bemyndigandets storlek utökades. Enligt då gällande grundlag var en sådan fullmakt näppeligen tillåten. Från den 1 januari 1975 gällande grundlag ger en möjlighet att besluta anslag för längre tid än ett budgetår.”

Detta står alltså att läsa i den moderata motionen 246. När man läser detta kan man givetvis med Dagens Nyheter ställa frågan: Vad är det då man på ett håll bråkar om och på ett annat håll är orolig för? Man kan måhända från visst håll instämma i tidningens konstaterande, när den skriver: ”-- om de borgerliga i utskottsmajoriteten verkligen velat ifrågasätta den grundläggande principen om långsiktig landprogramme-

Nr 63

Onsdagen den
23 april 1975

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete*

Onsdagen den
23 april 1975

*Internationellt
utvecklingsamar-
bete*

ring, så har de inte gjort det särskilt hårt eller klart.”

Det hela har emellertid sin förklaring. Som kammarens ledamöter vet har konstitutionsutskottets dechargebetänkande i dag offentliggjorts. Av det betänkandet framgår att utskottet ingående har granskat den svenska biståndsverksamheten, bl. a. vad gäller fleråriga biståndsutfästelser och avtal om utvecklingsbistånd. Jag skall inte mera ingående kommentera detta. Det får vi möjlighet till i en kommande dechargedebatt. Det hade emellertid varit i hög grad önskvärt om kammarens ledamöter hade haft möjligheter att ta del av detta betänkande före sitt ställningstagande till utrikesutskottets betänkande på denna punkt. Det skulle därför vara frestande att i kammarens protokoll läsa in utskottsmajoritetens skrivning. Det skall jag emellertid avstå från att göra och endast ange några rader som berör den fråga som vi just nu diskuterar. Utskottet skriver:

”Som framgått erhåller utrikesutskottet förtrolig information från regeringen om planeringen av utvecklingsbiståndet till olika länder på längre sikt. Vidare har riksdagen av de skäl som angetts i det föregående avvisat tanken på en regel som skulle tvinga regeringen att underställa riksdagen samarbetsavtalen i fråga.

Från de synpunkter konstitutionsutskottet har att företräda synes ej anledning föreligga att ändra den praxis som föreligger beträffande hit-hörande frågors behandling. Ej heller har utskottet kunnat finna att regeringen utnyttjat det bemyndigande som riksdagen lämnat att göra fleråriga biståndsutfästelser på ett sätt som strider mot grundlagen.”

Herr Hernelius och herr Werner i Malmö delar inte utskottsmajoritetens mening utan riktar i en reservation anmärkning mot fru statsrådet Sigurdsen. Den anmärkningen delas dock inte av centerpartiets och folkpartiets representanter i utskottet, vilka har ett särskilt yttrande i anslutning till konstitutionsutskottets uttalande.

Med det anförda vill jag ha slagit fast att det i moderaternas partimotion, nr 246, framförda påståendet att den fullmakt regeringen fått inte skulle vara tillåten har underkänts av konstitutionsutskottet, som är det utskott som har att pröva dessa frågor. Här står moderaterna ensamma om sin mening. I utrikesutskottet sluter emellertid centerpartiet och folkpartiet upp på en linje som står i motsatsställning till konstitutionsutskottet, ty även moderaterna har ju meningen att den nya grundlagen ”ger en möjlighet att besluta anslag för längre tid än ett budgetår”.

Nu är det emellertid inte det formella utan det materiella innehållet som är det väsentligaste för utskottsmajoriteten, även om man söker dölja sig bakom det förra i sin skrivning. Det är biståndet till Nordvietnam, Cuba och Zambia saken verkligen gäller. Jag hade här avsett att säga någonting om detta. Det har emellertid redan blivit väl belyst av en rad talare från socialdemokratiskt håll, så jag skall inte förlänga debatten på denna punkt.

Låt mig endast konstatera att här vill den borgerliga utskottsmajoriteten söka åstadkomma en rättning höger i biståndspolitiken. Genom bifall till utskottsmajoritetens skrivning på denna punkt skulle man åstadkom-

ma detta – kanske inte omedelbart men så snart det blir politiskt möjligt.

Herr talman! Med dessa få ord ber jag att få understryka betydelsen av ett bifall till reservationen 3 i utrikesutskottets betänkande nr 4.

Herr HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Adamsson är ute i god tid. Konstitutionsutskottets betänkande skall vi diskutera på tisdag, och då hoppas jag vi får en debatt om det. Herr Adamsson tar upp det i dag, på onsdagen veckan före. Det må han ha rätt till och det har kanske sitt intresse. Jag vill bara säga att han omnämnde helt korrekt den reservation till konstitutionsutskottets betänkande som finns från två moderater. Däremot omnämnde han inte att det också finns ett särskilt yttrande från herrar Fiskesjö, Jonnergård, Nordin, Kindbom och Lindahl i Hamburgsund (representanter för folkpartiet och centerpartiet), som säger att när det gäller ett projekt av så omfattande karaktär som DRV-programmet bör riksdagen på ett tidigt stadium få mer ingående information än vad som här har varit fallet. Det hör också till bilden, herr Adamsson.

Sedan, beträffande utrikesutskottets betänkande, vill jag bara säga att man får skilja mellan tidigare grundlag och nuvarande. Enligt tidigare grundlag var flerårsutfästelser icke möjliga. Den saken trodde jag var ostridig. I fråga om den nya grundlagen är sådana utfästelser möjliga men under starka inskränkningar och med betonande av vilka slag av utfästelser det gäller. Det kan gälla utfästelser i samband med organisationsförändringar, principbeslut osv. Vi skall inte gå in på detaljerna här, men så är läget.

Jag vill säga att herr Adamssons referat rubbar inte vår ståndpunkt inom moderata samlingspartiet i denna del. Jag vill också gärna tillägga att det torde vara lättare för en kamel att gå igenom ett nålsöga än att få en reservation mot regeringen godkänd av den socialdemokratiska och kommunistiska majoriteten i konstitutionsutskottet.

Herr ADAMSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Tillåt mig att ge ett erkännande åt herr Hernelius. Han har lyckats med någonting i utrikesutskottet som han emellertid misslyckats med i konstitutionsutskottet, nämligen att få folkpartiet och centerpartiet att sluta upp kring en motion från moderata samlingspartiet. Det var den saken, herr Hernelius, jag ville belysa med mitt anförande.

Jag skall inte ta upp något resonemang om den tidigare och den nuvarande grundlagen. Jag tror att herr Hernelius och jag har ungefär samma bedömning, nämligen att den nya grundlagen i detta avseende är mera liberal än den tidigare. Vad som har inträffat är att herr Hernelius riktat en anmärkning mot statsrådet Sigurdsen i fråga om tillämpningen av den gamla grundlagen. Det har helt underkänts av majoriteten i konstitutionsutskottet. Sedan, herr Hernelius, uttryckte jag mig kanske litet oklart här, men jag nämnde faktiskt att det förelåg ett särskilt yttrande från centerpartiets och folkpartiets representanter när det gäller konsti-

tutionsutskottets betänkande. – Jag vill bara ha anfört detta till protokollet.

Herr HERNELIUS (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är riktigt att herr Adamsson nämnde att det fanns ett särskilt yttrande, men han nämnde inte vad som stod i det.

Fru NILSSON i Kristianstad (c):

Herr talman! Till herr Adamsson vill jag först säga, när han uppmanar andra av kammarens ledamöter att läsa innantill, att han kanske också själv bör göra det litet mera noggrant när han refererar vad som står i utrikesutskottets betänkande nr 4. Mitt på s. 9 står ett direkt citat från motionen 246. Det citatet slutar där utskottet fortsätter med stycket: "Vid 1973 års riksdag – – – behandlades frågan huruvida" osv. Det ena är alltså ett direkt citat ur motionen, medan det andra gäller riksdagens behandling av frågan. Det är ju en avsevärd skillnad.

I den här debatten, som rör så allvarliga ting som jag anser att Sveriges utvecklingssamarbete med u-länderna är, tycker jag inte att det hör hemma påståenden om att något parti har hängt sig på något annat – vilket dessutom är alldeles fel – och att det skulle vara rättning höger eller rättning vänster någonstans. Då det gäller sakfrågan i detta avseende vill jag hänvisa till vad som tidigare har sagts i ärendet av förste vice talmannen Torsten Bengtson och Sture Korpås.

I mitt anförande här skall jag uppehålla mig vid centerpartiets syn på Sveriges utvecklingssamarbete med några speciella länder, nämligen Bangladesh, Indien, Tanzania, Pakistan och Sudan, vilka länder förekommer under punkten 6 i utrikesutskottets betänkande nr 4.

I centerpartiets partimotion 1975:729 har vi föreslagit att de medel som frigörs genom den successiva nedtrappningen av det svenska biståndet till Cuba som förste vice talmannen Bengtson tidigare i dag har redogjort för bör tillföras länderramarna för Bangladesh och Indien. Motivet för detta är givetvis att behoven i dessa länder alltjämt är mycket stora och under kommande budgetår sannolikt kommer att växa ytterligare. Vi har sålunda begärt att riksdagen för budgetåret 1975/76 skulle fastställa planeringsramen för Bangladesh till 130 milj. kr. – vilket är 30 milj. kr. mer än vad budgetpropositionen föreslår – och för Indien till 260 milj. kr. – även detta ett belopp som utgör 30 milj. kr. mera än vad som upptagits i budgetpropositionen.

Vid utskottsbehandlingen har vi tillsammans med folkpartiet i reservationerna 7 och 15 stannat för beloppen 125 milj. kr. till Bangladesh och 255 milj. kr. till Indien.

I dessa reservationer har vi understrukit angelägenheten av att realistiska planeringsramar åsätts programländerna, så att anslaget till katastrofbistånd inte i förväg skall behöva specialdestineras till vissa programländer för att möta de konstaterade behoven där. Så långt det är möjligt bör katastrofbiståndet vara fritt från speciella åtaganden så att

det i sin helhet kan tas i anspråk i samband med insatser vid katastroförfällan.

Den internationella prisutvecklingen har, som sägs i budgetpropositionen, drabbat Indien mycket hårt. Skördarna har också slagit fel, vilket medverkat till att Indiens biståndsbehov har ökat kraftigt. Detta land är därtill i den situationen att det totala nettobiståndet har minskat under de senaste åren trots höjda bruttoanslag. Detta beror på landets ökande skuldtjänst. I sådana fall utgör skuldkonsolidering en viktig och ändamålsenlig form för bistånd. I det sammanhanget bör påpekas att strävandena att åstadkomma en långsiktig internationell överenskommelse i skuldkonsolideringsfrågor fortsätter. För Indiens vidkommande är en sådan överenskommelse jämte en väsentligt ökad planeringsram av stor betydelse för möjligheterna att bemästra landets nuvarande svårigheter.

Herr talman! Med stöd av det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna 7 och 15 vid utrikesutskottets betänkande nr 4.

För Tanzania föreslås i budgetpropositionen en planeringsram för kommande budgetår av 250 milj. kr., vilket med 50 milj. kr. överskrider vad SIDA har begärt under denna länderram. I centerpartiets partimotion framhåller vi att självfallet är varje ökning till Tanzania angelägen, särskilt med hänsyn till den akuta livsmedelsbrist som på senare tid har drabbat landet. Enligt vår bedömning måste emellertid hänsyn tas även till de övriga av våra programländer som nu lider under svår hungersnöd, som fallet är med Bangladesh och Indien. Det har gjorts en ambitiös satsning på en allsidig utveckling av landsbygdsnäringarna i Tanzania. Detta inger förhoppningar om att livsmedelsläget där skall förbättras. Denna satsning sker i dag inom ramen för det anslag som SIDA begär. Dock föreslår vi i partimotionen en förhöjning med 10 milj. kr. i förhållande till vad SIDA begär, detta med hänsyn till den brist på finansiella resurser som försvårar genomförandet av de utvecklingsplaner som jag nyss berörde. Centerpartiets förslag i partimotionen är alltså att planeringsramen för Tanzania under budgetåret 1975/76 fastställs till 210 milj. kr., 40 milj. kr. lägre än vad som föreslås i budgetpropositionen men 10 milj. kr. högre än enligt SIDA:s framställning. Om livsmedelsläget i landet skulle förvärras eller risk uppstå att utvecklingsplanerna varaktigt försenas förordar vi i motionen att extra bidrag till Tanzania över anslaget för katastrofbistånd övervägs. Vi har alltså möjligheter att den vägen bistå Tanzania i en akut situation även i framtiden.

I utskottsbetänkandet har synpunkterna i centerpartimotionen följts upp i reservationen 19. Där konstaterar centerpartiets utskottsrepresentanter att länder som Indien och Bangladesh får anses befinna sig i en permanent katastrofsituation på grund av bl. a. väderleksförhållanden. Det är därför befogat att höja dessa länders planeringsramar utöver propositionens förslag. Situationen i Tanzania är dess bättre, som vi bedömer det, inte av den arten att det nuvarande svåra läget kan väntas bli bestående för överskådlig framtid. Vi erinrar också i reservationen om att ett tilläggsanslag på 500 milj. kr. som centern har begärt kan användas

Onsdagen den
23 april 1975

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete*

för särskilda katastrofinsatser i Tanzania som ett extra stöd i det nuvarande svåra läget.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till reservationen 19 i utrikesutskottets betänkande nr 4.

Till sist, herr talman, några ord om Sveriges utvecklingssamarbete med Pakistan och Sudan i framtiden.

I centerpartiets partimotion framhåller vi att i takt med att vårt land i en framtid kan trappa ned sina biståndsåtaganden till vissa av våra nuvarande programländer bör planering påbörjas för nya programländer, om intresse föreligger i resp. länder. Vi nämner i vår motion just Pakistan och Sudan. Det svenska biståndet till dessa länder trappades ner eller avbröts helt i samband med svåra inre oroligheter, som gjorde praktiskt utvecklingssamarbete omöjligt. Numera torde emellertid i de båda länderna så stabila politiska förhållanden ha inträtt att goda skäl finns för vårt land att återuppta det tidigare avbrutna biståndssamarbetet med dessa länder när det ekonomiska utrymmet har skapats.

Utskottets majoritet har förordat en planeringsram om 30 milj. kr. för Pakistan kommande budgetår, dvs. 10 milj. kr. mer än budgetpropositionen föreslagit. Utskottet har som bakgrund för sitt ställningstagande tagit fasta på att den ekonomiska utvecklingen i Pakistan lidit ett bakslag genom den förödande översvämning som drabbade landet under sensommaren 1973. Livsmedelslager och växande grödor drabbades av stora skador genom denna katastrof. Likaså har oljekrisen förorsakat Pakistan kraftigt höjda priser på petroleumprodukter, handelsgödsel, vete och industriprodukter.

När det gäller Sudan erinrar utskottet om riksdagens uttalande på grund av utskottets betänkande 1974:3 om en aktiv prövning av möjligheterna att göra fortsatta biståndsinsatser i Sudan. Utskottet har liksom budgetpropositionen kommit fram till att ytterligare utredning krävs för att man skall kunna lägga konkreta förslag till ytterligare insatser i detta land. Biståndsbehoven är uppenbarligen mycket stora, konstaterar utskottet till slut.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets hemställan i punkten 6 vad avser Pakistan och Sudan.

Fru THORSSON (s):

Herr talman! Biståndsdebatten har redan varit lång och ingående när fotfolket nu börjar komma till tals. Detta är motiverat med tanke på biståndsbudgetens betydande plats i samhällsekonomin, och det är glädjande som uttryck för ett utbrett intresse i riksdagen för den problematiska verklighet som den återspeglar. Låt mig emellertid uttrycka en förhoppning att enigheten kring det svenska utvecklingssamarbetet är större än vad de 39 reservationerna till utrikesutskottets betänkande nr 4 och debatten här i dag kan ge intryck av. Låt mig också ge uttryck åt en viss förvåning över att en del särmeningar kring vissa delproblem har behövt leda till formella reservationer. Med litet god vilja skulle man, tycks

det en utomstående, inom utskottet ha kunnat sammanjämka åsikter och skrivningar.

Min avsikt är att göra ett relativt kort principiellt inlägg kring utvecklingssamarbetets roll i vår tids nya globala verklighet. Men, herr talman, det må icke förtänkas mig – med hänsyn till hela min bakgrund på detta område, inom mitt parti och i internationella sammanhang – att jag vid sidan härav utnyttjar denna riksdagsdebatt till att ge ord åt min besvikelse över att det rika och gynnade – även i denna tid av kris i de västerländska ekonomierna gynnade – svenska samhället icke ansåg sig orka med att infria utfästelser om kvantitativa måluppfyllelser för utvecklingssamarbetet vid den tidpunkt som upprepade gånger bekräftats, i riksdagen och annorstädes. Det är riktigt att vi skött oss bättre än flertalet industriländer, även om vi i olika avseenden också haft bättre förutsättningar än de flesta och även om det ser bättre ut när andra och inte så mycket vi själva påpekar detta. Det tal om offer som en del människor gärna använder i biståndssammanhang och i fråga om de svenska insatserna är verkligen inte på sin plats. Vi satsar en mycket begränsad del av vårt internationellt sett ofantliga och växande överflöd till en fattigvärld, där den mänskliga nöden är så skriande att den tyvärr verkar att vara ofattbar för välnärda välfärdssvenskar. Vi är kanske bättre än andra, bättre än de flesta. Men låt oss tala om det med litet mindre bokstäver i nuvarande läge. Faktum kvarstår att biståndsbehoven är enorma och att kanaler finns för utslussning nu, denna vår, av ytterligare svenska insatser, för att tillfredsställa åtminstone delar av de enorma biståndsbehoven. Herr talman! Det är inte med glädje som jag kommer att trycka på ja-knappen vid omröstningen om utrikesutskottets betänkande nr 3.

Jag kan vidare inte undgå att gång på gång förvånas över den svenska inställningen till den FN-aktion som har igångsatts på grund av oljekrisens effekt i de fattigaste och hårdast drabbade u-länderna. Med användande av kautschukformuleringar som nödvändigheten av "samlade lösningar" har man uppskjutit beslut om svenska bidrag till FN:s särskilda fond, trots att man accepterat inval i styrelsen för denna fond. Mot bakgrunden av denna Sveriges plats i fondstyrelsen är det märkligt att på s. 105 i utrikesutskottets betänkande nr 4 läsa att det i dagens läge är svårt att bedöma om fonden kommer till stånd. Jag har i min bänk rapporten från första mötet med fondstyrelsen den 31 mars – den 4 april 1975. Fonden existerar.

Både i propositionen och i utskottsbetänkandet uttrycks tvivel om att FN-fonden kan komma att bli en betydande kanal för multilateralt bistånd till de hårdast drabbade u-länderna. Mot bakgrunden av min inställning till det svenska multilaterala agerandet har jag sedan länge varit tveksam till detta slags argumenterande. Det har tydligt framgått av rapporter från första mötet med fondens styrelse, att agerandet av dess medlemsstater är en "allas väntan på någon annan". För mig är attityden, att å ena sidan med beklagande konstatera det osannolika i att fonden blir

en betydande kanal för multilateralt bistånd och å andra sidan själv icke på något sätt medverka till att möjliggöra för fonden att fylla denna uppgift, icke acceptabel. Någon medlemsstat eller några medlemsstater måste i multilaterala sammanhang ha modet att gå före och därmed starta en process. Det gör mig beklämd att Sverige icke varit berett att spela en sådan roll. Vårt rika och gynnade land bär därmed sin del av ansvaret, om propositionens och utskottsbetänkandets pessimistiska förutsägelse skulle komma att besannas, om detta FN-initiativ visar sig bli världssamfundets stora försummade tillfälle. Därför hoppas jag allvarligt att biståndsministerns uttalande om 110 milj. kr. under kommande budgetår för nya biståndsfonder inom FN skall leda till bidrag – ett kraftigt bidrag – till FN:s särskilda fond.

Herr talman! Jag önskar vidare i detta sammanhang på nytt, som ofta tidigare, påtala den multilaterala andelen av det svenska biståndsprogrammet. Denna andel hålls för budgetåret 1975/76 uppe vid 35 %, bl. a. genom IDA-påfyllnaden. Kvar finns intrycket att svensk biståndsverksamhet kunde ha stått kvar mer konsekvent på principståndpunkten i propositionen 100 år 1962, om det multilaterala utvecklingsarbetets företräden – en mening som aldrig har bestridits av riksdagen – om man mer systematiskt och målmedvetet hade satsat på de multilaterala programmen, inklusive, i det aktuella läget, FN:s särskilda fond.

Nu ser jag det som symboliskt att utrikesutskottet, trots att de internationella biståndsprogrammen tekniskt behandlas under beteckningen C.1 i budgetpropositionen, tar upp dessa program *efter* de bilaterala programmen, i propositionen upptagna under beteckningen C.2.

Vi talar i detta land gärna om vårt stöd åt u-ländernas krav på en ny ekonomisk världsordning. Det är riktigt och bra – jag skall återkomma till det. Vi är i färd med att inför FN:s sjunde speciella generalförsamling i september konkretisera detta uttalade stöd i praktiska handlingslinjer. Det är därför skäl att här i riksdagen erinra om att i handlingsplanen för denna nya ekonomiska världsordning, liksom i mångfaldiga tidigare uttalanden av 77-gruppen och non-alignedgruppen, återkommer ständigt kravet på ökande bidrag från industriländerna till de multilaterala programmen.

Sveriges multilaterala biståndsinsatser är, herr talman, fortfarande förhållandevis höga, jämförda med andra rika länders. Men de har sjunkit, relativt sett, jämfört med tidigare, och det finns enligt min mening en bestående tendens att undervärdera de multilaterala programmets betydelse. Vilken roll har de t. ex. spelat i debatten här i dag? Jag ämnar därför fortsätta att peka på de multilaterala biståndsprogrammets stora fördelar jämfört med de bilaterala. Det är min förhoppning att man på sikt skall finna former att, på den grund av jämställdhet mellan fattiga och rika länder som är den djupaste innebörden i kravet på en ny ekonomisk världsordning, avveckla den principiellt förödmjukande bilaterala biståndsgivningen och finna multilaterala former för kapitalöverföringar från rika till fattiga länder genom utvecklingsprogram och, på sikt, genom

någon form av internationell beskattning.

Biståndsministern gav f. ö. i sitt inlägg talande bevis för de bilateralas programmens nackdelar. Och i de med nödvändighet ömtåliga relationerna mellan ett rikt givarland och ett fattigt mottagarland – jag talar här generellt och inte om de svenska programmen – är det mycket svårt att undgå det slags politiska inflytande och sådana politiska bindningar som förrycker mottagarlandets ursprungliga utvecklingsambitioner.

I detta sammanhang skulle jag något vilja kommentera biståndsministerns synpunkter på vikten av resursfördelningen inom u-länderna. Det är riktigt att vi i Sverige tidigt varit på det klara med denna centrala fråga i fattigdomsbekämpandet. Men den är inte så ny i den internationella debatten och i de mellanfolkliga organisationerna som man kanske tror. Begreppet "enhetligt synsätt på utvecklingen" såsom uttryck för tillväxt och förändring samt ekonomisk utveckling och social utjämning föddes vid ett FN-expertmöte här i Stockholm för sex år sedan och skrevs in i den internationella utvecklingsstrategi som antogs av FN:s generalförsamling ett år senare. Men jag vill gärna medge att begreppet har varit svårt att föra ut i praktisk politik, just därför att, som biståndsmministern påpekade, det här gäller utomordentligt komplicerade mekanismer i en utvecklingsprocess.

Herr talman! Låt mig till slut gå över till några principiella och – förmodar jag – relativt välkända synpunkter på relationerna mellan nord och syd, mellan rika och fattiga länder i denna vår enda värld, vars alla delar blir alltmer beroende av varandra.

När vi i detta land – och jag upprepar det – ett av de rikaste och mest gynnade i världen, talar om vår solidaritet med de fattiga i världen, vårt stöd åt deras krav att en djupt orättfärdig världsordning skall avlösas av en ny och mer rättvis världsordning, vad menar vi då med ord som "solidaritet" och "stöd"? Avser vi, för att återge ett ofta citerat uttalande av en biståndsmminister i ett progressivt i-land, en identifikation med de eftersatta och underprivilegierade? Eller något mera begränsat uttryck för solidaritet? Är vi över huvud taget därmed uttryckande en avsikt att i praktiskt politiskt agerande, med konsekvenser också för vårt eget land och för oss själva, vår egen livsföring, infria våra deklamationer?

Detta, herr talman, kommer att under det här året sättas på prov. Det kommer att kräva omsättning i konkret handling av en politisk vilja.

I dessa år kring mitten av 1970-talet, kallade vattendelare, vändpunkter i relationerna mellan världens olika delar, mellan privilegierade och underprivilegierade, en period då vi har upptäckt gemensamma mänskliga överlevandeproblem, som är viktigare än vaktslåendet kring privilegierna och maktpositionerna, i dessa år upplever vi en ny global verklighet som kräver en ny global politik. Frankrikes president har kallat denna politik mondialismen. Den innebär ett erkännande av ett ömsesidigt beroende på likställighetens grund och genomgripande nya internationella relationer.

Den svenska riksdagen har ofta demonstrerat ett medvetande om denna nya globala verklighet och dess nya krav. Inför FN:s extra generalför-samling i höst har en dynamisk process satts i rörelse. Sverige och de svenska förberedelserna inför denna händelse är en del av denna dy-namiska process som måste leda, successivt, till nya livsbetingelser för hittills fattiga, svältande, sjuka och betryckta.

Jag har redan sagt, och det är min personliga övertygelse, att denna process snabbt kommer att visa sig leda till åtskilliga förändringar i vår egen inrikespolitik och därav följande anpassningar och förändringar i produktionsinriktning och konsumtionsmönster. Många tvivlar på att vi i Sverige är beredda att acceptera sådana förändringar i våra levnadsvanor. Jag tror att flera människor än vad en del vill tro *är* beredda till sådana förändringar. Och det är viktigt att än en gång erinra om Gunnar Myrdals ord i hans Nobelföreläsning, redan citerad i utrikesdebatten för drygt en månad sedan: "Den nakna sanningen är att utan ganska djupgående förändringar av konsumtionsmönstren i de rika länderna är allt fromt tal om en ny världsekonomisk ordning humbug."

Att acceptera en ganska väsentlig nyorientering i vår ekonomi som ett led i en ny ekonomisk världsordning är inte bara ett sådant moraliskt imperativ som Gunnar Myrdal sedan decennier talat för. Det ligger också, i ett något längre tidsperspektiv, i ett upplyst egenintresse.

Jag har, herr talman, i annat sammanhang talat om det nödvändiga i att vi i Sverige, både som ett led i våra förberedelser för höstens extra FN-församling och som ett led i vår egen långsiktiga samhällsplanering, applicerar globala politiska viljeyttringar på vårt eget nationella plan. Vi har naturligtvis ett särskilt ansvar i fråga om sådana globala viljeyttringar som vi själva har drivit fram. Bukarestkonferensens s. k. i-landsparagraf, världsbefolkningsplanens § 19, är ett sådant exempel. Den utgör en upp-fordran till de rika länderna att införa en sådan befolknings-, konsum-tions- och investeringspolitik som är ägnad att främja väsentliga steg framåt mot internationell jämlikhet.

Detta, herr talman, får inte förbli välmenande men meningslösa ge-nerella fraser. Den politiska handlingens tid är inne. Det finns tecken på att ett antal länder i olika delar av världen håller på att närma sig varandra i avsikt att i september söka åstadkomma konkreta resultat i arbetet på den nya världsordningen. Det är – jag upprepar det – en dynamisk process som är satt i rörelse. I denna process har vårt land sin givna plats och sin givna roll.

I detta anförande instämde herr Bergqvist (s) och fru Theorin (s).

Herr NILSSON i Agnäs (m):

Herr talman! Innan jag går över till mitt skrivna manuskript vill jag säga att jag än en gång har lyssnat till fru Thorsson med glädje och respekt och att jag kan instämma i vad hon sade.

Herr talman! Kanske vågar jag sedan börja med att yttra några ord

med anledning av vad utskottets ordförande herr Arne Geijer sade. Han talade om vår egen svenska önskelista med dess angelägna punkter. På den finns reformer som fem veckors semester och förkortad arbetstid. Han pekade på handelsbalansens negativa utveckling. Vi har inte råd att öka biståndet. Herr Geijers oro skymtade. Jag hade en stark känsla av att han i sitt hjärta upplevde detsamma som jag, nämligen att detta är en underlig argumentering av oss som talar om jämlikhet och solidaritet med de sämst lottade.

Egentligen refererade herr Geijer i det här avsnittet allmänna uppfattningar. Men vågar han ha egna? Han har varit ledare för det här landets mäktigaste organisation. Hans ord betyder mycket. Här i rikemanslandet Sverige har vi önskelistor med objekt som ytterligare skall framhäva vår standard och status. Skyhögt över de människor som bor i Bangladesh, i Indien eller Sudan hopar vi ägodelar, tillverkar vi lyxartiklar och tar oss allt längre semester. Detta går alltså inte att ändra. Det varmhjärtade svenska folkflertalet med de många vackra orden om solidaritet och bistånd kan inte stryka något på sin egen önskelista. Jag skulle ha lust att jämföra detta, men tiden tillåter inte det, med det fattiga Sveriges u-hjälp för 100–150 år sedan. Jag har studerat de gamla redovisningslistorna i missionstidningarna från 1850- och 1860-talen. Då var det fråga om offer i den svenska insatsen.

Herr talman! Låt mig sedan övergå till att säga några ord om informationen i Sverige om u-landsproblemen. Statsmakterna har gett SIDA i uppdrag att informera den svenska allmänheten om u-hjälpen och u-länderna. Den 1971 antagna fyraårsplanen siktar till samarbete med enskilda organisationer; i praktiken sker alltså en delegering av ansvaret för informationen till de organisationer som berörs, och jag tycker att det är riktigt. Utskottet uttrycker det sålunda: "Statliga medel anvisas till dem som åtar sig att öka sin information om u-länderna och utvecklingssamarbetet."

Vi har i det sammanhanget väckt en trepartimotion – nr 75 i år – i fråga om denna information, där vi tar upp vissa delar av missionernas dokumentation av u-hjälpens historia. Vi sätter missionerna långt fram bland de frivilliga organisationerna på detta område – ja, egentligen främst! Ty de är de äldsta, de har i de flesta fall en överlägsen kunskap och kan kallas experter. Jag skall återkomma till frågan om experter senare.

När utskottet nu redovisar de organisationer som "sedan länge har erfarenheter av och etablerade distributionsvägar för informationsverksamheten" nämns endast studieförbunden och löntagarorganisationerna. Inte ett ord om missionen. Detta överraskar mig när det gäller en sådan elit som detta utskotts medlemmar utgör.

Överraskande är det däremot inte om man tänker på andra tyckare och uppgiftslämnare om u-hjälpen. Vi har i motionen 75 pekat på nödvändigheten av att u-hjälpens historia blir känd bland den stora allmänheten. Alla vet att den svenska insatsen är gammal. Stöd från statsbudgeten har däremot inte utgått så länge. De första hjälpaktionerna

Onsdagen den
23 april 1975

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete*

kom från kyrkornas sida. Från enskilda och från missionssällskap utgick en rätt omfattande hjälp redan under förra hälften av 1800-talet, ibland via utländska missioner. Dessa gamla missionssällskap har den största kännedomen då det gäller information som belyser ett framgångsrikt – om än otillräckligt – arbete. Jag menar därför att de bör nämnas först när det talas om organisationer som sedan länge har erfarenhet på detta område. Inte minst i dag när entusiasmen för biståndet uppenbarligen har svalnat i Sverige kan vad som finns i dessa organisationers arkiv och bibliotek betyda mycket om det får presenteras på rätt sätt. Det förekommer just nu utställningar och studiekurser litet varstans i landet där man frågar efter denna dokumentation av tidigare svensk u-hjälp till belysning av framkomliga vägar i det nutida arbetet.

Låt mig nämna exemplet Eritrea som nu blivit aktuellt. I intet land på jorden har svenskar arbetat så länge som i Eritrea. Redan 1866 landsteg de första missionärerna där, och under de första 50 åren var 130 svenskar verksamma i landet. Här finns en rik erfarenhet. Man har i år i Sverige hos de frivilliga organisationer, som bedrivit detta arbete, frågat efter material för utställningar varvid det visat sig att man från organisationernas sida haft svårt att hinna med den här behövliga servicen.

I motionen har vi pekat på hur en stor del av det gamla bild- och textmaterialet löper risk att förstöras. Det har varit en utställning på Stadsarkivet i Stockholm i vinter som har belyst en kvinnlig svensk läkares och några andras insats ute i Afrika. Mottot för utställningen var: "Rädda bilden! Rädda brevet! Rädda dagboken!" Det är nämligen så att det relativt stora och helt oersättliga materialet av bilder, dagböcker och brev är i farozonen. Olämplig förvaring i fuktiga källare, på vindar, i torra oljeeldade stadsvåningar osv. gör att det äldre materialet långsamt förstörs. De ständigt ökande luftföroreningarna är också en farlig fiende. Vi måste göra någonting för att bevara dessa gamla bilder och allt annat material som finns kvar från denna tid. Nu anser jag att utskottets skrivning gör det möjligt för den som begär anslag att ha framgång härvidlag.

Vi talar i år om kvinnornas insats – det internationella kvinnoåret är proklamerat av FN. Jag vill gärna peka på en gestalt i det sammanhanget. Jag tycker det är på sin plats i en svensk u-landsdebatt att få nämna namnet Bengta Lager, som i unga år utbildades till diakonissa på Ersta här i Stockholm och sedermera blev läkare. År 1875 – precis för 100 år sedan – sände hon hem den första diagnosrapporten från sitt arbete i Etiopien med uppgifter om inte mindre än 375 patienter som led av 52 olika sjukdomar, främst ögonskada och blindhet. Det är fantastiskt att tänka på att en svensk kvinna redan för 100 år sedan var pionjär där borta. Det arbetet har sedan fortsatt och utvidgats. Det som har uträttats har väckt förtroende för Sverige i dessa trakter, och det är ett värdefullt kapital. Vi skall inte glömma Bengta Lager och andra kvinnliga missionärer som med stora uppoffringar har gjort en insats på detta område.

Utskottet framhåller "att information som belyser den historiska ut-

vecklingen och andra aspekter av missionens och enskilda organisationers arbete i u-länder troligen skulle kunna stimulera intresset för u-landsproblemen." Jag tycker att skrivningen är mycket svag. Utskottet fortsätter nämligen: "Emellertid måste ansökningar om projekt av detta slag bli föremål för sakkunnig bedömning och vägning mot andra föreslagna informationsprojekt. Det ankommer på SIDA att efter samråd med dess rådgivande grupp ta ställning till ansökningar om bidrag för verksamhet av detta slag." Och vidare skriver utskottet: "Med hänsyn till det som nu anförts torde motionerna 75 och 1151 få anses besvarade." Det är ett märkligt "torde". Det uttrycker förmodligen mindre tro än ordet troligen i den första meningen. Vi efterlyser hänförelse för svenskt bistånd, ja t. o. m. att det skulle bli fråga om offer – det var fru Thorsson som använde det ordet. Information av det slag som här avses skulle då utan minsta tvivel kraftigt kunna bidra till att stimulera intresset för u-landsproblemen.

När det gäller den sakkunniga bedömning som utskottet talar om kan jag inte underlåta, herr talman, att säga några ord om den egendomliga information som har lämnats i en viss bok som gratis sprids från SIDA. Det är en bok där missionens gärning utsätts för karikatyr – en teckning som är anmärkningsvärd. Tyvärr torde många inte vara kapabla att förstå hur missvisande denna information är. Jag har tidigare talat om den här boken. Den är skriven av en man som enligt mångas mening kan anses vara expert, eftersom han förestår Nordiska Afrikainstitutet, vilket borde garantera saklighet och objektivitet. Utskottet och SIDA påstår nu att vad som sägs i böcker av detta slag givetvis får stå för skribentens egen räkning. Jag ställer dock frågan om inte det angrepp på missionen som förekommer i denna skrift – boken heter På slak lina – på något sätt bör följas av ett tillrättaliggande från SIDA och biståndsministern själv. Även om det är en enskild man som skriver, tycks han dock vara exponent för hatet mot missionen hos en liten men högröstad grupp, som man får höra i massmedia ibland. Inte bara missionens insats utan på sätt och vis allt svenskt biståndsarbete förlöjligas i boken. Redan de- visen på bladet före första textsidan är alarmerande: Att vara expert, att vara rådgivare, det är att vara outsider!

Längre fram i boken kan man läsa: "En expert är en som är långt hemifrån. En expert är en som anställts som expert – han behöver inte kunna något."

Visserligen antyds det att detta är skämtsamt sagt, men bokens övriga innehåll visar att den doktor som på detta sätt med SIDA:s pengar fått "informera" uppenbarligen inte vet något men ändå yttrar sig som om han visste. Att hans meriter ansetts tillräckliga för att leda ett allvarligt menat försök att ge kunskap om Afrika i Norden tycker jag är anmärkningsvärt.

Man skulle vilja veta: Hur stor är bokens upplaga? Vad kostade den? Var läses den? Är det vanligt att den ges till våra skolor? Finns det i så fall någon annan litteratur som uppväger informationen i denna bok?

Onsdagen den
23 april 1975

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete*

Jag anser att SIDA:s styrelse, som enligt vissa uppgifter inte har läst boken – förrän möjligen efter debatten förra veckan om den –, bör beakta detta sätt att lösa informationsfrågorna. Vi kan läsa bara den "Spya" – det är författarens egen benämning – som finns på s. 28: "Det finns ingenting som kristendomen medför som inte på ett eller annat sätt medfört hemiska problem och sådant som var sju resor värre." Även om det är en enskild man som skriver detta så undrar man om det är försvarligt att utgivningen av boken har bekostats. Jag vill inte ha censur av det som skrivs, men skall man informera om mission och u-landsarbete bör man inte få skriva vad som helst.

Moderata samlingspartiet begär i motionen 246 en utvärdering av informationen om u-hjälpen, och jag betonar att detta krav framstår som alltmer angeläget och berättigat. Ensidighet och partiskhet får inte breda ut sig i skydd av uppgiften att de som fått SIDA:s pengar själva står för innehållet i böckerna när de sprider falska läror. Vem skall stå för de obotliga skador det kan medföra att fara ut i sådana här giftiga propagandalster mot kristet biståndsbete?

Nu talas i utskottsbetänkandet om biståndspolitiska utredningen, som skall behandla informationsfrågorna. Jag hoppas att utredningens uppdrag också innefattar att skärskåda sakligheten och sanningen i de alster som sprids.

Herr PALM (s):

Herr talman! Jag tänkte säga några ord i anslutning till vad som skrivs under punkten 10 i utskottets betänkande.

Herr Nilsson i Agnäs, som alldeles nyss lämnat talarstolen, ondgjorde sig över att löntagarorganisationerna och studieförbunden nu har fått en mer framskjuten plats vid fördelningen av medlen under rubriken Stöd till enskilda organisationers verksamhet. Han sade ungefär att missionen är äldst och kunnigast på det här området. Jag vill bara hänvisa till att anslagen till missionens organisationer i högsta grad har dominerat, och jag vill nämna några siffror som bör vara av ganska stort intresse.

SIDA:s anslag till enskilda organisationer under perioden 1962/63-1973/74 uppgick sammanlagt till 54,4 milj. kr. Därav anslags till missionsorganisationer 39,5 milj. kr. Det är mot den bakgrunden vi har velat markera att det också kan finnas andra organisationer som i detta förändrade läge kan förväntas visa betydligt aktivare intresse för biståndsfrågorna och som också bör göra det. Missionens organisationer är sannerligen inte missgynnade i den anslagspolitik som bedrivits under den period jag nämnde. Herr Nilsson menar väl inte att vi skall ge missionens organisationer ett slags monopolställning bland enskilda organisationer när det gäller att syssla med u-landsverksamhet, framför allt på upplysningens och opinionsbildningens område?

Herr Turesson från moderaterna sade i sitt anförande att anslagen till enskilda organisationer har ökat sakta men säkert, och han pläderade för moderaternas motion om att anslaget borde höjas till 50 milj. kr.

Jag vill erinra om att anslaget för budgetåret 1965/66 var 2 milj. kr. och att det under nästa budgetår, som vi skall besluta om om några timmar, kommer att öka till 35 milj. kr. Det är alltså en ökning under en tioårsperiod med 33 milj. kr. Det kallar jag inte – som herr Turesson – för sakta men säkert. Det är en ganska expansiv utveckling man kan se tillbaka på i det här sammanhanget. Herr Turesson pläderar för moderaternas motion och säger att missionen skall ha mer pengar än den begär – det framgår av utskottets skrivning att missionen fått de pengar som man gjort framställning om. Trots det skall vi ge missionen mer pengar, säger herr Turesson; SIDA skall ta initiativ och inspirera bl. a. missionens organisationer till att i sin tur ta nya initiativ i den här verksamheten. Är det så herr Turesson menar att levande folkrörelser skall fungera? Vi föreställer oss att initiativet, intentionerna skulle komma från s. k. gräsrotsnivå och att där skulle drivas fram önskemål på statsmakterna. Det kan väl inte vara riktigt att SIDA skall behöva dra i gång de organisationer som enligt herr Turessons mening borde få ännu mer pengar.

Det har gjorts ytterligare ett inlägg som tangerar det avsnitt jag närmast intresserar mig för just nu, nämligen herr Torsten Bengtsons uttalande i förmiddags att det vore värdefullt att få utvärderat hur de kristna samfundet använt sina anslag. Han ger dem erkännande. Det gör vi också. Det är inget tvivel om att de har gjort enormt fina insatser. Jag tycker att herr förste vice talmannens synpunkter är intressanta, och det kanske är angeläget att göra en utvärdering av hur dessa pengar har använts och om de kommit de grupper till del som vi hoppats på. Det kanske var i egenskap av tidigare riksdagsrevisor som herr Torsten Bengtson yttrade sig. Det gör inte frågeställningen mindre intressant.

Herr talman! Jag vill närmast uppehålla mig vid en delfråga i det betänkande som nu behandlas. Det gäller den socialdemokratiska reservationen under punkten 10, som just behandlar stödet till enskilda organisationers verksamhet.

I borgerliga motioner har begärts att missionens organisationer i ökad grad skall få möjlighet att kanalisera katastrofhjälp till olika länder. Det är sannolikt motionsyrkanden av detta slag som är upphovet till utskottsmajoritetens skrivning, som går ut på att, utöver Röda korset och andra på katastrofinsatser inriktade organisationer, även missionsorganisationerna kopplas in i denna verksamhet. Majoriteten använder uttrycket att man finner det "naturligt" att så sker. För att inte utskottets skrivning skall leda till en oklarhet på detta område har vår reservation avlämnats.

Från olika håll har många gånger uttalats uppskattning av de enskilda organisationernas insatser vid skilda katastroftillfällen. Det kan också avläsas i de kraftiga anslagsökningar som beviljats under senare år och som jag alldeles nyss har hänvisat till. Den frågan borde därför inte vara alltför kontroversiell. Däremot kan den tekniska och organisatoriska frågan om hur biståndsmedlen skall föras ut till olika katastrofområden föranleda delade meningar. Här handlar det oftast om mycket stora or-

Onsdagen den
23 april 1975

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete*

ganisatoriska och administrativa frågor, som gör den socialdemokratiska reservationen så angelägen.

I reservationen heter det: "Utskottet finner det naturligt att det särskilt är Svenska röda korset och andra på katastrofinsatser inriktade organisationer som i första hand kommer i fråga för bidrag. För detta talar dessa organisationers långa erfarenhet och resurser för en sådan verksamhet." Vi säger vidare: "Missionsorganisationerna torde kunna påräkna bidrag i den mån det befinner sig lämpligt och man har kapacitet för ändamålet."

Utskottsmajoritetens skrivning kan ytligt sett förefalla ligga ganska nära vad som sägs i reservationen. Vi reserverar oss emellertid för att det är mycket angeläget att någon oklarhet inte uppstår om var ansvaret i handhavandet av dessa uppgifter ligger.

Sedan en tid tillbaka verkar en särskild arbetsgrupp med speciellt katastrofinsatser. Den består av representanter för utrikesdepartementet, SIDA och Svenska röda korset. Denna koncentration i ansvarstagandet har fungerat bra, och missionens organisationer kan adjungeras vid de tillfällen då en vidgad samverkan är nödvändig.

Av stort intresse i detta sammanhang är den utredning som gjordes av en arbetsgrupp inom SIDA. Utredningen, som offentliggjordes i fjol sommar, behandlar katastrofbiståndet ur såväl internationella som svenska synpunkter. Här får man klart för sig att dessa frågor är av organisatorisk och teknisk natur, och jag vill ur denna SIDA-utredning, som tangerar frågor i anslutning till den socialdemokratiska reservationen, citera följande: "De enskilda organisationerna har ofta visat sig arbeta snabbt och fördomsfritt jämfört med statliga och mellanstatliga biståndsorgan som har att iaktta vissa formella procedurer. Men avvisigt av de enskilda organisationernas informella och ambitiösa sätt att bedriva hjälparbetet har i många sammanhang visat sig vara en ogynnsam tendens att konkurrera med varandra i stället för att samarbeta, en tendens som är mer framträdande på fältet än hemma."

Jag tillåter mig göra den reflexionen att om själva missionerandet – som ju måste vara en av missionsorganisationernas väsentligaste uppgifter – får ett alltför stort utrymme, kan ju detta få irrationella effekter för ett effektivt hjälparbete.

Utan att på något sätt underskatta missionens insatser – jag tänker bl. a. på de hjälpsatser som skedde med Lutherhjälps medverkan, riktade till de människor som drabbats av den fruktansvärda militärkuppen i Chile – har vi i reservationen understrukit att i de fall enskilda organisationer skall medverka gäller det i första hand Röda korset, som står speciellt rustat för många typer av de katastrofer som skall bemästras.

Röda korset har genom sin neutrala roll fått en helt oomstridd ställning. Detta framgår bl. a. av att organisationen kunnat arbeta fritt exempelvis på båda sidor i det pågående kriget i Indokina.

Under 1970 gjorde Svenska röda korset insatser i 41 länder till ett samlat värde av 64,5 milj. kr. År 1971 mottog 33 länder Rödakorshjälp

för 50 miljoner. För 1972 var motsvarande siffror 37 länder och 39 milj. kr., för 1973 36 länder och 27,3 miljoner samt för 1974 40 länder och 26,1 milj. kr.

Herr talman! Den organisationsform som f. n. praktiseras på detta område finns det all anledning att slå vakt om. Katastrofgruppen arbetar snabbt och effektivt. Det som anförs i reservationen utgör ett understrykande av att vi inte bör medverka till en oklarare befälsföring i biståndsarbetet på katastrofområdet – ett arbete som av allt att döma kommer att ta allt större resurser i anspråk under de kommande åren. Detta visar bl. a. analysen i den utredning som jag i kortaste möjliga ordalag har omnämnt.

Med denna motivering yrkar jag bifall till reservationen 27 vid punkten 10 i utrikesutskottets betänkande nr 4.

Herr NILSSON i Agnäs (m) kort genmäle:

Herr talman! Jag blev litet förvånad över hettan hos herr Palm när han talade om att jag hade ondgjort mig över att löntagarorganisationer och studieförbund satts först. Jag talade ju inte om anslagen och framhöll att missionerna skulle vara missgynnade utan jag yttrade mig med anledning av utskottets uttalande på s. 97, där det står: "— organisationer i Sverige som sedan länge har erfarenhet av och etablerade distributionsvägar för informationsverksamheten. Till dem hör studieförbunden och löntagarorganisationerna."

Vad jag pekade på var att det finns verksamheter som påbörjats långt innan det fanns några studieförbund. Jag har själv arbetat inom ett par studieförbund och uppskattar både deras och löntagarorganisationers arbete. Jag har inte heller något emot deras information. Men om det gäller organisationer som har erfarenhet sedan länge, är det bara missionerna som kan komma i fråga. Vissa av dem har ju en förkrossande överlägsenhet när det gäller erfarenhet och perspektiv.

När det sedan gäller anslagen är jag tacksam för de positiva uttalandena från annat håll om missionen och dess verksamhet och om att medel skall anslås till denna. Men när herr Palm säger att det skulle vara irrationellt och störande på något sätt om missionerna ägnar sig åt "själva missionerandet" – vad han nu menar med det – ställer jag mig frågande. För vad är det som egentligen står bakom hela vår materiella välfärd i västerlandet, om inte just själva missionerandet? Var har det gjorts tekniska framsteg, var har det genomförts social välfärd, om inte där kristendomen har kommit tidigt och dominerat?

Jag tror inte att det är någonting riskabelt om missionerna lägger en stark betoning just på missionerandet. I detta har ju alltid inlätats läkarverksamhet, skolverksamhet och allt annat som flera talare redan har nämnt och t. o. m. herr Palm har antytt. Därför tycker jag att det var onödigt med den där passusen.

Herr TURESSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Det var herr Palm som uppförde mig att begära ordet. Den ökning av anslaget till enskilda organisationer som har skett under tioårsperioden rör sig naturligtvis om många miljoner, men den står nog i ganska hygglig relation till själva ökningen av biståndsanslaget totalt. Det hela är alltså inte så märkvärdigt.

Sedan sade herr Palm att det var en liten sak han skulle tala om; den var tydligen så liten att han måste höja rösten rätt ordentligt för att vi skulle märka den. Jag måste hålla med herr Palm för det är verkligen en luppmentalitet när man skiljer på formuleringarna på det sättet att utskottsmajoriteten säger att man *särskilt* skall anlita Röda korset för sådan här verksamhet medan reservanterna säger att man *i första hand* skall anlita Röda korset.

Vi har inte talat om enbart missionen, vilket herr Palm liksom ville antyda. Vi har talat om Röda korset, och jag har i mitt tidigare anförande kraftigt understrukit att det också finns andra organisationer, t. ex. Luthershjälpen och Rädda barnen, som gör goda insatser.

Jag kan inte anse att den verksamhet som de här organisationerna – de må vara religiösa eller rent humanitära – bedriver skall betraktas som ett utslag av någon sorts gräsrotsnivåaktivitet. Det är inte från den synpunkten som det är värdefullt att vi använder organisationerna i biståndsarbetet, utan vi skall utnyttja dem för deras erfarenhet och kunskande. Om SIDA får mera pengar till förfogande för det här ändamålet, kan SIDA liksom lägga ut uppdrag på organisationerna, och det tycker jag vore en väldigt bra lösning. I vilken utsträckning det kan ske kan inte bedömas nu, men förutsättningen för att SIDA på det sättet skall kunna lägga ut uppdrag och utnyttja den kapacitet och erfarenhet som finns är naturligtvis att SIDA har mera pengar på anslagsposten än vad som går åt för de projekt som organisationerna själva begär anslag till.

Herr PALM (s) kort genmäle:

Herr talman! Först till herr Turesson: Missionens organisationer har inte avvisats någon gång när de har begärt pengar. Det framgår ju av utskottets betänkande att de får de pengar som de har begärt, när deras framställningar har godkänts av SIDA.

Sedan säger herr Turesson att om man ger dessa organisationer mer pengar än vad som kan väntas gå åt, kan SIDA lägga ut uppdrag på dem. Det är ett alldeles nytt sätt att arbeta. Skall ett organ av SIDA:s typ börja lägga ut uppdrag på Evangeliska fosterlandsstiftelsen, Missionsförbundet, Baptistsamfundet och Filadelfia? Och varför skall man sätta stopp där? Skall man inte lägga ut uppdrag på LO, TCO, Arbetsgivareföreningen, ABF, TBV och andra organisationer?

Jag har svårt att följa med i det här resonemanget. Här anslår man belopp som dessa organisationer kan få ta i anspråk efter framställningar, som bedöms av vederbörande styrelse. Det är på det sättet vi brukar arbeta i de här sammanhangen. Det som står i den moderata motionen

är ganska obegripligt, men så står också moderaterna ensamma för reservationen.

Herr Nilsson i Agnäs verkar inte vara särskilt tillfredsställd över att studieförbunden och löntagarorganisationerna har fått en så framskjuten placering i skrivningen. Jag gissar att det inte är någon avgrund som skiljer oss när det gäller att försöka intressera alla goda krafter i upplysningsverksamheten för biståndsarbetet. Men vad som sker nu – och som är nödvändigt – är att nya organisationer, utöver missionens organisationer, börjar rikta människornas uppmärksamhet på dessa problem.

Jag har sagt upprepade gånger att vi ger missionen stort erkännande för att på ett tidigt stadium ha varit aktiv på detta område och gjort enorma insatser. Men gäller det ökade statsanslag och mera skatter, och skall vi så småningom nå upp till målsättningen 2 %, som en del talar om, då måste man få förståelse bland löntagarna ute på arbetsplatserna. Dit når inte företrädarna för missionen. De går inte ut på verkstadsgolvet och träffar inte folk i allmänhet; de håller ju vanligtvis till i sina speciella lokaler.

Vi vill vidga kretsen av människor som kan tala om vad det är för problematik som vi alla kommer att få möta i ökad utsträckning. Därför borde vi egentligen vara överens om att alla bör hjälpa till i denna verksamhet. Löntagarorganisationerna och bildningsorganisationerna är i hög grad missgynnade ekonomiskt sett i jämförelse med missionen.

Herr TURESSON (m) kort genmäle:

Herr talman! Herr Palm frågade var man skall dra gränsen. Han började räkna upp ett antal organisationer och ifrågasatte att de skulle anmodas att utföra sådant här arbete – LO, TCO osv. Mig veterligt har de organisationerna aldrig sysslat med den här verksamheten. Vad jag talade om var organisationer som har erfarenhet och kunnande på området.

Sedan ville herr Palm liksom göra gällande att man skulle döma ut det förfarande, som jag ifrågasatte, därför att det var någonting nytt. Nej, herr Palm, jag är inte så konservativ att jag underkänner en metod bara för att den är ny. Tvärtom tycker jag att det är mycket intressant att pröva nya metoder.

Herr NILSSON i Agnäs (m) kort genmäle:

Herr talman! Det är roligt att vi är så eniga då det gäller att uppskatta missionen. Jag tror att herr Palm menar vad han säger.

Men jag tycker ändå att han talar vid sidan om mig. Jag var alltså inte ledsen över att studieförbunden och löntagarorganisationerna får vara med om att ge information. Men här gäller det ett sammanhang där det talas om vilka som sedan länge har erfarenhet. Vi har i motionen försökt peka på möjligheterna att få material, att få perspektiv, att få reda på historien, att få veta varför det var sådan entusiasm en gång för u-landsarbete. Vem har reda på det? Jo, det är de gamla sällskapen,

Onsdagen den
23 april 1975

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete*

som har arbetat 100–150 år.

Det är glädjande om de här nya organisationerna vill gå ut på verkstadsgolvet och på andra håll och jobba för saken – det har jag ingenting emot. Men vi har i motionen velat säga: Var finns materialet, var finns arkiven, var finns bilderna, breven, böckerna? Var finns hemligheten med entusiasm och hänförelse, med missionsarbete? Jo, hos dessa sällskap. Jag har som sagt ingenting emot de organisationer som här råkat nämnas först. Vad jag sade var att det bara nämns studieförbund och löntagarorganisationer. Jag tycker att just på den här punkten finns det någon annan organisation som också borde ha varit med.

När det gäller det andra, som jag kanske inte skulle blanda mig i – att lägga ut uppdrag – så är det i utskottsbetänkandet fullt klart att SIDA lägger ut uppdrag i fråga om information. Det står uttryckligen att SIDA uppdrar åt den och den organisationen att ge information. Då skulle man kunna ge sådan information på andra områden också, tycker jag.

Herr PALM (s) kort genmäle:

Herr talman! Det vore väl tragiskt om det blev ett konkurrensförhållande i vår behandling av dessa väsentliga frågor när vi nu snart har närmare 3 miljarder kronor att sända ut i form av u-hjälp. Vi har velat markera att det är angeläget att kretsen av människor som känner sig engagerade på detta område vidgas, och det är avsikten med den här skrivningen. Det hoppas jag verkligen att vi kan vara överens om.

Herr TAKMAN (vpk):

Herr talman! Jag skall börja med att yrka bifall till motionerna 250, 733, 1167 och 2042.

Utvecklingen i Indokina de senaste veckorna har öppnat nya möjligheter till bistånd, och jag registrerar med tillfredsställelse den positiva hållning som regeringen intar och som också uttrycks i utrikesutskottets betänkande nr 5. Samtidigt vet vi att hjälpbehoven är oerhörda. De kan inte vara annat efter ett krig som i stort sett varat i 30 år och som varit mer förhärjande än något tidigare krig i historien. Cambodja har helt befriats, och i Sydvietnam återstår praktiskt taget endast Saigon och delar av Mekongdeltat under marionettregimens kontroll. Om USA:s regering kan hållas i skinnet borde freden nu vara inom nära räckhåll för alla folken i Indokina.

I vänsterpartiet kommunisterna är vi väl medvetna om den betydelse som det svenska biståndet till Demokratiska republiken Vietnam och PRR-området i Sydvietnam har haft. Vi vet också att den biståndsinsats som inletts i Laos är högt uppskattad. Vi förutsätter att allt nu också görs för att bistå folket i Cambodja. Vi hade givetvis gärna sett att de belopp vi begärt på tilläggsstat – ytterligare 100 milj. kr. för PRR och 50 milj. kr. för GRUNK i Cambodja – hade anvisats. Det bistånd som kommer snabbt kan i den aktuella situationen betyda räddningen för

många tusentals personer. Det blir också ett bistånd som möjliggör för administrationen i de just befriade områdena att utan onödigt dröjsmål upprätta sjukhus, skolor, kommunikationer osv.

Enbart i Sydvietnam beräknas USA ha gjort av med över 150 miljarder dollar under ett dussintal år för att förstöra landet och utrota befolkningen med praktiskt taget alla medel. Det krävs nu enorma insatser för att röja bort miljoner minor och blindgångare, återställa jorden, ärrad av miljoner bombkratrar, återuppbygga de utplånade byarna och städerna, ge vård åt hundratusentals invalider och sörja för det stora antal barn som mist sina föräldrar. Mycket av det som förstörts och skadats kommer man aldrig att kunna återställa, vad som än görs.

Det är självklart att formerna för biståndet – liksom biståndets omfattning – kan diskuteras. Det är också självklart att avvägningsfrågan ibland är svår. Skall man ge mera bistånd för att avhjälpa akuta nödsituationer blir det kanske mindre för de långsiktiga utvecklingsprojekten.

I en TV-intervju i går kväll uttrycktes detta med indignation av centerns talesman herr Korpås, som sade ungefär följande: Människor driver omkring i hela Indokina i behov av hjälp, men vi ger pengarna till *ett* projekt. Han syftade på det stora skogsindustriprojektet i Bai Bang i Nordvietnam, som upptagit en väldig stor plats i den dokumentariska polemiken före den här debatten och även nu under själva debatten. Det är en minst sagt besynnerlig inställning som centern har till den tekniska och industriella utvecklingen över huvud taget och till utvecklingen i DRV i synnerhet. I centerns partimotion 729 talar man om "de uppenbart negativa konsekvenser som denna stora industrisatsning i DRV kommer att medföra". Man säger att den får "ekologiska, regionalpolitiska och sociala konsekvenser", som "uppenbarligen blir sådana att de måste sägas stå i strid med de riktlinjer för utformningen av det svenska bilaterala biståndssamarbete" som centern förordar.

I motionen har – om jag inte minns fel – liksom här i debatten svedjeb bruket nämnts som något man vill slå vakt om. Jag känner inte till hur det är med just den här detaljen f. n. i det vietnamesiska bergslandet. Vad jag vet är att befrielseörelserna i Vietnam och Laos har haft mönstergilla relationer till de många etniska minoriteterna. Det rör sig om inte mindre än ett 60-tal. Man har sannolikt också farit varsamt fram med svedjeb bruket, så länge denna ålderdomliga brukningsmetod använts av någon etnisk minoritet. Jag skulle vara tillfredsställd om man i Sverige hyste samma respekt för och omtanke om de etniska minoriteter som vi har här, speciellt samerna.

När det gäller papperskombinatet i Bai Bang har DRV givit mycket hög prioritet åt denna industri. Tillsammans med barnsjukhuset i Hanoi var det en sak som jag tror var högst prioriterad. Och det är väl ändå inte i det svenska centerpartiets högkvarter utan i Hanoi som det skall avgöras vad som är bäst för folket i Nordvietnam! De som har rest i DRV känner till hur plågsam bristen på papper där har varit, inte minst för de etniska minoriteterna, som i vissa områden har utvecklats från

Onsdagen den
23 april 1975

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete*

stenåldersstadiet till moderna kulturkonsumenter och kulturproducenter inom loppet av tre decennier.

På s. 22–23 i utskottets betänkande nr 4 redovisas Bai Bang-projektet och vissa av de effekter som det kan få. Fru statsrådet Sigurdson har tidigare berört den saken. Men jag tror inte att det i debatten har nämnts att pappersindustri inte är något nytt för detta område, som ligger 80 å 100 kilometer norr om Hanoi. I Viet Tri bara 20 kilometer från Bai Bang byggdes en pappersfabrik 1958–1959. Samtidigt byggdes ett kvarter med bostadshus för de anställda. Jag besökte Viet Tri under de häftiga bombningarna våren 1967, närmare bestämt den 15 mars, och jag har just gått igenom de anteckningar jag gjorde vid det tillfället. Tre dagar tidigare, den 12 mars, hade pappersfabriken och bostadsområdet bombats för femte gången. Vår engelsktalande guide berättade att han hade besökt fabriken den 28 februari, alltså två veckor före vårt besök. Jag har gjort en anteckning om hans reaktion. "Förstörelsen sedan dess är så stor att han säger att det är svårt att se att det är samma fabrik." När vi var där fanns bara en väldig bråte av betong, förvridna järnbalkar och söndertrasade maskindelar på den plats där pappersfabriken hade stått.

Också bostadshusen, som var av betong eller reveterat tegel i tre våningar – om jag inte minns fel – var illa åtgångna. Där hade sju personer dödats vid det senaste bombanfallet.

Enligt mina anteckningar hade den förstörda pappersfabriken haft nära 2 000 anställda. Den svenskbyggda fabriken i Bai Bang beräknas behöva omkring 1 000 anställda under driftsskedet, vilket väl skulle tyda på att den är betydligt mer automatiserad än den tidigare, som – om jag minns rätt – hade halva den kapacitet som den nya får när den blir fullt utbyggd.

Det är intressant att läsa följande i redogörelsen i utskottets betänkande: "DRV har motvilligt gått med på att inte använda sig av de senaste landvinningarna inom tekniken för datastyrning av maskiner." Man får alltså en pappersfabrik som motsvarar det tidiga 1960-talets standard.

Den grundläggande industrialisering som vi i Sverige och i de flesta länder i Västeuropa hade ett sekel eller mer på oss att genomföra måste nu göras på kort tid i hela Indokina. Vad betyder det? Ja, det betyder inte att man satsar enbart på småföretag, som spelat en stor roll och naturligtvis kommer att spela roll också i fortsättningen. Industrialiseringen och den samtidiga utvecklingen av ett modernt jordbruk betyder en omflyttning av folk från landsbygden till städerna. Det är samma process där som överallt i världen under övergången från agrart näringsliv till industrialisering. I en bok om tekniska problem inom jordbruket, som 1971 utkom i Hanoi på engelska i serien Vietnamese Studies, berättas det att nästan alla industriarbetare i DRV f. n. har kommit från bondefamiljer. "Mellan 1955 och 1964", heter det i boken, "kom en väldig armé av unga bönder, omkring 650 000, från olika risodlingsområden för att fylla ut arbetarleden i fabriker och på byggarbetsplatser. Alltefter-som industrialiseringstakten ökar kommer denna rurala arbetskraft att ytterligare överge landsbygden i stora antal därför att jordbruket är den

huvudsakliga och viktigaste arbetskraftsreserven för industrin. För att gå i land med denna utvandring måste arbetets produktivitet i jordbruket ökas, och följaktligen måste industrin förse jordbruket med de nödvändiga medlen härtilf.”

I DRV satsar man på storproduktion både i industrin och i jordbruket. Jag är övertygad om att utvecklingen kommer att gå oerhört snabbt, om man nu äntligen får leva i fred. Men det är definitivt fel att påstå, som herr Korpås gjorde för ett par timmar sedan i debatten, att ett favoriserande av DRV, eller hur han uttryckte det, skulle innebära att Sydvietnam och Cambodja får sitta emellan. Jag hoppas att herr Korpås någon gång får tillfälle att på ort och ställe uppleva vilken stark solidaritet man utvecklar i Nordvietnam med landsmännen i söder och med grannfolken i Laos och Cambodja. Ju snabbare utvecklingen går i DRV, desto snabbare kommer den att gå i hela Indokina. På tusen sätt har DRV trots begränsade resurser och trots att man själv får hjälp från andra håll bistått de övriga delarna av Indokina under kriget, och det kommer man utan tvivel att fortsätta med när det nu gäller den fredliga återuppbyggnaden.

Till sist några ord om motionen 1167, som gäller upprättande av en forskningsfond. Utskottet påpekar att ”en dylik insats inte ingår bland de projekt som tagits upp från Demokratiska republiken Vietnams sida vid förhandlingarna med de svenska myndigheterna”. Det är en korrekt uppgift. När inte biståndet är obegränsat måste DRV givetvis prioritera vissa projekt före andra. Det betyder inte att man inte tillmäter forskarsamarbetet ett stort värde.

Två gånger tidigare har vi motionerat om en forskningsfond för Vietnam och fått samma svar som nu. Men nu tänkte vi att vi skulle kringgå det problemet, och framför allt räknade vi med att fonden skulle kunna få en mycket stor betydelse för många länder. Därför har vi inte knutit den här fonden enbart till DRV. Det är alltså inte helt korrekt vad som sägs i utskottsbetänkandet att det är i sak samma motion som tidigare. Vi menar att den verksamhet som organisationen Forskning för Vietnam i Lund och ytterligare några svenska forskargrupper bedriver skulle kunna bli en mycket viktig form av samarbete mellan Sverige och u-länder över huvud taget, särskilt DRV och de övriga områdena i Indokina men också exempelvis Guinea-Bissau, Moçambique och åtskilliga befrielse-rörelser, som ännu inte vunnit den slutgiltiga segern.

Vi har i motionen refererat med gillande vissa synpunkter på u-landsforskning i årets budgetproposition. Vi har sagt att det i vissa fall är önskvärt eller nödvändigt att samordna forskningen internationellt. I andra fall har det visat sig vara ytterst opraktiskt och ineffektivt. Erfarenheterna från Demokratiska republiken Vietnam och PRR-området i Syd-vietnam visar att det ofta är en stor fördel om den internationella samordningen äger rum i mottagarlandet, där avstånden är kortare och där det också finns andra positiva element. Ibland är det t. o. m. en utomordentlig fördel att forskningssamarbetet inte går via något samarbets-

organ alls utan är bilateralt mellan en institution i det ena landet och en institution i det andra eller mellan enskilda forskare.

Arbetsgruppen Forskning för Vietnam i Lund, som bildades hösten 1972, har på detta sätt genom personliga förbindelser, framför allt med den världsbekante kirurgiprofessorn Ton That Tung vid Viet Duc-sjukhuset i Hanoi, gett ett fortlöpande värdefullt stöd till den vetenskapliga forskningen och återuppbyggnaden i DRV. Praktiska och vetenskapliga medicinska problem i Hanoi har lösts genom kontakter med forskare som sysslat med likartade problem i Lund eller någon annanstans i Sverige.

Andra svenska forskargrupper har ett liknande bilateralt samarbete med institutioner och forskare i DRV. Trots mycket begränsade resurser har dessa grupper kunnat ge ett bistånd som haft mycket stor betydelse.

Utän tvivel skulle denna form av samarbete kunna utvecklas med andra underutvecklade länder som befriat sig från yttre och inre förtryck och håller på att bygga upp ett eget hälso- och sjukvårdssystem, egna skolor och egna forskningsorganisationer.

Under nuvarande förhållanden har forskarna i Vietnam i regel det största utbytet av dessa bilaterala förbindelser. Men att det inte alltid är ett utbyte bara i ena riktningen demonstrerades i november 1974, då professor Ton That Tung besökte Sverige på inbjudan av SIDA och kirurgiska föreningen för att föreläsa vid läkarnas riksstämma om sin teknik för "reglerad leverresektion med hjälp av transparenkymal kärlligering", en operation för att bl. a. avlägsna levertumörer. Det är inte så konstigt som det låter; man går helt enkelt in med peangen genom levervävnaden och går snabbt och direkt på de stora kärlen och stänger av dem, och sedan kan man utföra denna annars mycket slaskiga operation relativt blodfritt. Man tog tid på operationen, som han utförde i Lund, och det visade sig att han gjorde den på 4 och en halv minuter – en operation som med konventionell teknik tar 3–4 timmar. På många områden finns det i Vietnam pionjärer vilkas originella insatser inom medicinen och på andra fält utan tvivel skulle vara av intresse för experterna i högt utvecklade länder.

En utomordentlig betydelse anser vi att det skulle ha om de vietnamesiska erfarenheterna på den förebyggande hälsovårdens område kunde förmedlas till sådana u-länder där snart sagt alla biståndsåtgärder blir av mycket begränsat värde därför att det saknas en effektiv organisation för att komma till rätta med de hygieniska missförhållandena och alla socialt betingade sjukdomar. Sverige skulle kunna förmedla dessa erfarenheter från DRV till många u-länder genom att stödja sådana internationella symposier som anordnades här, efter ungefär samma mönster som de symposier som förekommit i Stiftelsen svensk näringsforskning regi. Den stiftelsen är mera känd utomlands än vad den är i Sverige, just genom dessa symposier. De har resulterat i en serie monografier på engelska av mycket högt värde, om bl. a. undernäring och hur hotande hungerkatastrofer har förebyggts – man har redogjort för den tekniska

organisationen när man i några fall har förebyggt hungerkatastrofer.

Säkerligen skulle Stockholmskonferensen om Vietnam och Svenska kommittén för Vietnam, Laos och Cambodja i samarbete med SIDA vara de lämpligaste organisationerna att anordna denna typ av symposier, där forskare och praktiker från DRV och PRR-området skulle kunna dela med sig av sina rika och fruktbärande erfarenheter till inbjudna från länder som nu borde bygga upp ett motsvarande förebyggande hälsovårdssystem och som *måste* göra det, om de skall ha framgång i kampen mot folksjukdomarna och för en människovärdig hygienisk och materiell standard.

Herr talman! Genom tillskapandet av en särskild forskningsfond skulle sådan verksamhet liksom den verksamhet som bedrivs av Forskning för Vietnam, Farmaceuter för Indokina, Meteorologi och hydrologi för Indokina och liknande frivilliga organisationer främjas och kunna få en stor internationell betydelse.

Vi är övertygade om att de 5 milj. kr. vi begärt till en sådan forskningsfond skulle kunna få en större betydelse än kanske någon annan investering av motsvarande storlek i fråga om u-hjälp.

Herr ENLUND (fp):

Herr talman! Skall man tillfredsställande kunna lösa livsmedelsförsörjningen i världen på längre sikt, måste u-ländernas egen livsmedelsproduktion öka i en snabbare takt än f. n. Därom tycks inga delade meningar råda inom utrikesutskottet.

F. n. ökar u-ländernas livsmedelsproduktion med ca 2,6 % per år. Men eftersom befolkningen i dessa länder svälter och eftersom befolkningsökningen är nästan lika stor – nära 2,5 % – stiger efterfrågan på livsmedel mycket snabbare än produktionen. Enligt världslivsmedelskonferensens beräkningar skulle u-länder med marknadsekonomier år 1985 ha ett årligt importbehov på 80–90 miljoner ton spannmål. I 1973/74 års priser skulle den importen kosta mellan 16 och 19 miljarder dollar. Ett daligt skördeår skulle importbehovet stiga till 130–140 miljoner ton och kostnaden ligga mellan 25 och 30 miljarder dollar.

Eftersom en sådan ekonomisk börda omöjlig kan bäras av u-länderna måste denna utveckling brytas. U-länderna måste få hjälp att bättre än nu utnyttja sina egna produktionsresurser, som t. ex. i Afrika utgörs av stora arealer outnyttjad mark och stora skaror av människor utan eller med mycket låg sysselsättning. Men skall en sådan utveckling komma i gång måste väldiga resurser tillföras u-ländernas jordbrukssektor. Det behövs undervisning och utbildning i produktionsmetoder som passar för u-länderna. Vi talar i folkpartimotionen om "lagomteknik". Herr Ångström har tidigare i debatten berört vad det begreppet innebär för industrisidan. Vad det innebär för jordbrukets del har jag sett exempel på vid ett jordbruksprojekt utanför Ndola i Zambia. Där arbetade sommaren 1973 ett par unga volontärer – en svensk och en finländare – med att lära de svarta familjerna att odla trädgårdsprodukter, att sköta mo-

Onsdagen den
23 april 1975

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete*

dersuggor och köra in oxar. Svingården hade de byggt så enkelt att vilken bondfamilj som helst skulle kunna åstadkomma något liknande. Några träpålar nedslagna i marken bar upp plåttaket, och boxarna var byggda av avfallsvirke från ett sågverk.

Oket för oxarna var hemgjort, och "maskinparken" bestod av en plog, en harv och en enradig kombinationssåmaskin med en behållare för majsutsädet och en för gödselmedel. Den här tekniken lärde de unga volontärerna ut till ett stort antal familjer som tilldelats sju åtta hektar jord genom myndigheternas försorg.

Ett annat exempel: På en missionsstation i Kigoma i Tanzania hade den svenska pingströrelsens missionär skaffat en gammal dieselmotor och installerat en hammarkvarn som besparade traktens kvinnor en oändlig massa arbetstimmar.

På samma plats byggdes för svenska biståndspengar vattenledningar som så småningom skulle bespara kvinnorna mödan att på sina huvuden bära vatten den 2 kilometer långa vägen från floden upp till byn.

Det jag nu har nämnt är exempel på mycket enkla åtgärder, som inte kostar särskilt mycket pengar men som skulle befria många av Afrikas kvinnor från omänskligt hårt och ineffektivt arbete som de tvingats till i århundraden och som de säkerligen löper risken att få fortsätta med, om inte kraftigare åtgärder sätts in för att ändra deras sätt att arbeta. Men framför allt skulle det betyda en kraftig ökning av livsmedelsproduktionen om de här metoderna kunde spridas till allt större områden och läras av allt fler människor.

Menar vi allvar med vårt tal om att u-ländernas egen produktionsökning är det enda sättet att på lång sikt komma till rätta med fattig världens livsmedelsproblem, då måste vi också som en av världens rikaste nationer ta på oss vår del av ansvaret för att en produktionsökning kommer till stånd.

Den rika, mätta och välutbildade delen av mänskligheten får inte sitta på parkett och vänta att dessa gigantiska uppgifter skall lösas av fattiga och svältande analfabeter utan hjälp utifrån.

I reservationen nr 31 av fru tredje vice talmannen Nettelbrandt och herr Ångström yrkas att biståndspolitiska utredningen skall få i uppdrag att pröva på vilka vägar s. k. lagomteknik skall kunna utvecklas i u-länderna. Jag yrkar bifall till den reservationen med den motivering som jag här har anfört beträffande jordbruksutvecklingen. Men jag är väl medveten om att reservationen även åsyftar utvecklingsarbete inom andra näringsgrenar.

När det gäller livsmedelsbistånd och katastrofbistånd (punkterna 15 och 16 i betänkandet) hänvisar utskotsmajoriteten till de utfästelser som Sverige gjorde vid världslivsmedelskonferensen i Rom i höstas. Ett av u-ländernas viktigaste önskemål vid konferensen gällde fleråriga utfästelser i fasta kvantiteter. Sverige lovade, som vi känner till, 75 000 ton vete per år under den närmaste treårsperioden, varav 40 000 ton i ett internationellt katastroflager.

I folkpartireservationen yrkas att treårsåtagandet skall ökas till 100 000 ton, varav hälften som katastrofbistånd. Jag hade, herr talman, nog väntat mig att detta folkpartiyrkande skulle stödas av centerpartiet, vars representant vid konferensen i Rom ansåg att Sveriges flerårsåtagande borde ha varit större. Ännu märkligare är det att centerpartiet i sin partimotion funnit det, som det heter, mindre välbetänkt att binda utfästelser om livsmedelsbistånd till bestämda kvantiteter. Det innebär ju att man inte tillmötesgår ett av u-ländernas viktigaste önskemål vid Romkonferensen. Kanske finns det anledning att fråga sig om centern vill dra tillbaka något av de treårslöften om fasta kvantiteter som Sverige gjorde i Rom. Alltsedan skördeåret 1968/69 har Sverige aldrig haft ett lägre årligt brödsädesöverskott än 154 000 ton. Så nog borde vi kunna ta risken att lova 100 000 ton per år.

Från folkpartiets sida hävdar vi att livsmedelssituationen i världen måste tas med i bedömningen av Sveriges framtida jordbrukspolitik. Den hållningen innebär bl. a. att vi skall hålla vår produktion på en sådan nivå att vi inte av hänsyn till vår egen försörjning och beredskap skall tvingas avstå från hjälpinsatser bland människor som hotas av svältdöden. Med hänsyn till de siffror jag nyss nämnt angående den svenska brödsädesproduktionen tycker jag inte att det finns några bärande skäl att avstå från den höjning av vårt bidrag till internationella livsmedelsprogrammet och till direkta katastrofinsatser som förordas i reservationerna 34 och 37.

Herr talman! Med vad jag nu har sagt vill jag yrka bifall till reservationerna nr 31, 34 och 37 i utrikesutskottets betänkande nr 4.

Herr GÖRANSSON (s):

Herr talman! Herr Hernelius verkade i ett tidigare anförande i dag irriterad över att jag i en intervju i går hade sagt att de borgerliga partiernas agerande håller på att leda till att vår u-landspolitik blir destruktiv. Jag är kanske mest förvånad över att det var herr Hernelius som nappade på mitt påstående. Jag trodde nämligen att i första hand folkpartiet borde ha märkt att de var lockade in i en utskottsmajoritet som jag menar verkligen är destruktiv då man inte skulle få lov att ha någon långtidsplanering, vilket begärts från deras håll.

Men, herr talman, jag skall övergå till att kommentera en del av de punkter som ingår i utrikesutskottets betänkanden.

Frågan om det svenska industribiståndet har under många år varit föremål för behandling i riksdagen, och även industribiståndsutredningen har avgivit ett utlåtande. Sveriges hållning har av tradition varit ganska återhållsam när det gäller frågor som investeringsgarantisystem, utvecklingsbolag och förinvesteringsundersökningar i u-länder. Denna inställning grundar sig i princip på Förenta nationernas allmänna uttalanden om att mottagarlandet i första hand självt skall planera sin egen utveckling. I en partimotion har moderaterna begärt att det nuvarande investeringsgarantisystemet skall byggas ut och omfatta samtliga u-län-

der. F. n. är det på det viset att dessa garantier endast kan utgå till de u-länder som Sverige är engagerat i via vår biståndspolitik.

Den biståndspolitiska utredningen som f. n. arbetar har även dessa frågor under behandling, och där kommer inte minst industribiståndsutredningens förslag ytterligare att penetreras. Det är av den anledningen vi i utskottsmajoriteten anser att det är fel att nu utvidga investeringsgarantisystemet. Vi får vänta med att ta ställning till denna fråga tills utredningen är klar.

I ett par andra motioner har moderater och folkpartister föreslagit att man skall inrätta ett utvecklingsbolag med ett hälftenägande mellan staten och näringslivet. Utskottsmajoriteten anser i det här avseendet att ett svenskt utvecklingsbolag för u-länderna inte är lämpligaste formen för att kunna placera riskvilligt kapital i u-länderna. Vi anser att – om detta kapital står till förfogande – det är bättre att ägarna placerar det direkt i de utvecklingsbolag som finns i u-länderna, eller varför inte i deras banker. Vi menar att vi inte från samhällets sida skall delta i startandet av ett sådant utvecklingsbolag.

När det däremot gäller förinvesteringsundersökningar i u-länderna har moderater och folkpartister yrkat att sådana skall kunna genomföras. Låt mig bara nämna att det f. n. går till på det viset att om ett mottagarland vill ha förinvesteringsundersökningar gjorda om en bransch, en industri eller vad det vara månne i sitt hemland så får de använda biståndsmedel som Sverige gett dem till detta ändamål. Jag tror att denna förm är den som bäst motsvarar mottagarlandets önskemål och bör därför också vara den princip som vi arbetar för framöver.

Som sammanfattning när det gäller det svenska industribiståndet vill jag säga att samtliga dessa frågor, som motionärerna tar upp, kommer att diskuteras i den sittande biståndspolitiska utredningen. Denna utredning har, som jag tidigare sade, också att ta ställning till de förslag som industribiståndspolitiska utredningen lade fram. Jag vill därför yrka bifall till utskottets hemställan under punkten 13 och avslag på reservationerna 31 och 32.

Under punkten 14 behandlas handelsutbytet med u-länderna och deras exportinkomster. Det är en centerpartimotion och en folkpartimotion som kräver att Sverige i internationella organisationer skall arbeta för att dels underlätta handelsutbytet u-länderna–Sverige, dels påverka andra länder att följa vårt exempel.

Jag tror att dessa motioner slår in öppna dörrar, därför att Sverige genom sina insatser på detta område har verkat som föregångare för många andra länder. Helt naturligt skall vi även framöver aktivt delta i detta arbete i olika internationella sammanhang.

Låt mig bara som ytterligare bevis för att Sverige är positivt inställt och verkar i dessa frågor tala om att Sverige är den största bidragsgivaren till UNCTAD/GATT:s internationella handelscentrum (ITC). Vi svarar ensamma för 30 % av ITC:s resurser. I fjol beslöt vi i denna kammare att inrätta ett importråd för u-landsprodukter, och det är meningen att

Onsdagen den
23 april 1975

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete*

detta råd skall börja sin verksamhet i år. Förarbetet är redan färdigt.

När det gäller möjligheterna att vidga tullfriheten i Sverige vill utskottsmajoriteten bara hänvisa till det interpellationssvar som handelsminister Feldt avgav i fjol där han klargjorde regeringens inställning i frågan. Vi vill ytterligare betona och slå fast detta men tillägga att vi i vissa lägen aldrig kommer ifrån att begränsningar kan komma till stånd om beredskapspolitiska eller sysselsättningspolitiska åtgärder så kräver. Jag yrkar därmed bifall till utskottets förslag under punkten 14 och avslag på reservationen 36.

I punkten 15 behandlas livsmedelsbiståndet. Här föreligger en rad motioner från de borgerliga partierna, och herr Enlund har redogjort för några. Moderaterna begär i sin partimotion att vi skall inköpa 100 000 ton vete och ställa det till världslivsmedelsprogrammets förfogande årligen under en treårsperiod. Folkpartiet föreslår också inköp av 100 000 ton vete årligen men vill att hälften skall gå till det internationella katastroflageret och hälften till världslivsmedelsprogrammet. Centerpartiet förordar inte något speciellt antal ton men vill i alla fall att vi fastställer vissa minimikvantiteter som ställs till u-ländernas förfogande.

Ja, vi kan konstatera att världens livsmedelssituation är kritisk. Produktionen av livsmedel har under senare år inte kunnat hålla jämna steg med efterfrågeökningen. Den totala volymen av internationell livsmedelshjälp har också sjunkit på senare år. Vid Världslivsmedelskonferensen i Rom slogs fast att en tillfredsställande livsmedelsförsörjning på längre sikt endast kan uppnås genom en ökning av u-ländernas egen livsmedelsproduktion. Men i ett kortsiktigt perspektiv måste länder med överskott på livsmedel kunna hjälpa till.

Sverige var ett av de två i-länder som under denna konferens tillmötesgick u-ländernas krav. Tyvärr ville inte fler länder följa det exemplet. De löften som gavs vid denna konferens är naturligtvis inte tomma ord för oss utan skall omsättas i handling. Därför är det på sin plats att redovisa hur utskottsmajoriteten och regeringen har tänkt sig att dessa utfästelser skall kunna uppfyllas.

Till det internationella livsmedelsprogrammet, WFP, bidrar Sverige i enlighet med riksdagens beslut med 43 milj. kr. årligen under en treårsperiod. Bidraget utgår till två tredjedelar i form av svenska livsmedelsprodukter. Därutöver föreslås att för nästa budgetår 5 milj. kr. anslås för fortsatt proteinberikning av svenska vetemjölslleveranser inom den ram som 1971 års konvention om livsmedelshjälp drog upp. Även detta kanaliseras inom WFP. För inrättande av ett katastroflager av livsmedel i Sverige i enlighet med de svenska utfästelserna vid Världslivsmedelskonferensen föreslås nu att 40 000 ton svenskt vete årligen under en treårsperiod ställs undan för katastrofändamål. Detta lager kommer att förutom vete kunna inbegripa vissa andra sorters livsmedel, bl. a. sådana som nämns i enstaka motioner. Det sammanlagda värdet av det svenska livsmedelsbiståndet är 115 milj. kr. under nuvarande budgetår och kommer att öka till över 245 milj. kr. under det budgetår som vi nu behandlar.

Därmed tror jag att Sveriges insatser på detta område har följt de rekommendationer som u-länder och FN-organ har gett, och de motsvarar också vad vi kan lova utan att därmed ge löften som vi inte kan överföra i handling. Därmed yrkar jag bifall till utskottets hemställan vid punkten 15 och avslag på folkpartireservationen 34 och moderatreservationen 35.

Under punkten 16 behandlas katastrofbiståndet. De senaste årens katastrofer i u-länderna har klart visat ett ökande behov av att medel finns disponibla för omedelbara insatser. Vietnam är ett av de senaste exemplen. Därför är det nödvändigt att medel för detta ändamål regelbundet och i ökande omfattning anslås för både bilaterala och multilaterala insatser. Av propositionen framgår att de medel som under nästa budgetår finns tillgängliga för katastrofinsatser blir 50 resp. 169 milj. kr. Vi inom utskottsmajoriteten menar att det redan nu i anslagsberäkningen finns ett betydande mått av flexibilitet med tanke på eventuella katastrofsituationer under kommande budgetår. Vi menar vidare att katastrofreserven skall kunna utnyttjas för extrabistånd till de länder med vilka Sverige har ett utvecklingssamarbete när dessa länders försörjning och utveckling hotas av oförutsedda händelser.

Utskottet finner att motionärernas förslag står i överensstämmelse med Sveriges strävanden att öka FN-organens katastrofberedskap. Det finns alltså inga åsiktsskillnader här. Sverige har sålunda under de senaste åren aktivt kunnat verka för att stärka samordningen av detta bistånd, bl. a. genom stöd till FN:s katastrofhjälpskontor, UNDRO. När det därför gäller principerna om katastrofhjälp finns det, som jag sade, ingen åsiktsskillnad mellan utskottsmajoriteten och reservanterna. Däremot finns det skillnader i beloppens storlek, och detta märks speciellt i moderaternas reservation. Den oinvidde läsaren skulle kunna tro att moderaterna är beredda att ge mer i u-hjälp än något annat parti. Så är ingalunda fallet, utan de har genom sina prutningar på länderprogrammen, bl. a. för Cuba, fått en summa pengar över, och denna skjuter de till katastroffonden. Jag vill med anledning av det sagda yrka bifall till utskottsmajoritetens hemställan vid punkten 16 och avslag på reservationerna 46 och 47.

Punkten 17 om varubiståndet kan jag ganska snabbt gå förbi. Även om det finns olika motioner, både partimotioner och enskilda, som kräver andra prioriteringar och målsättningar, har tydligen motionärernas partivänner i utskottet inte funnit att skillnaderna är så stora att några reservationer anmälts. Utskottet är här faktiskt enigt, och jag vill därför yrka bifall till utskottets hemställan vid punkten 17.

Herr talman! Låt mig till sist säga några ord om informationen i Sverige kring u-landsproblemen. Vi socialdemokrater har avgivit ett särskilt yttrande om detta. Det gäller bidragen till studieförbunden och löntagargenerationerna. Bidragen är generella och skall användas enligt organisationernas egna beslut. De fördelningsprinciper som f. n. ligger till grund för bidragen har utarbetats i nära samråd med organisationerna själva. Varje år omprövar de bidragsformerna och fördelningsprinciperna med utgångspunkt i en redovisad verksamhet och insamlade erfarenheter.

I informationsberedningen, som är SIDA:s rådgivande organ, ingår representanter för de stora folkrörelserna i vårt land. Bidragen till studieförbunden fördelas i enlighet med de principer som studieförbunden själva kommit överens om i Folkbildningsförbundet. De nuvarande kriterierna för bidrag tar bl. a. hänsyn till antalet studietimmar och omfattningen av den internationella aktiviteten inom studieförbunden. En omprövning av dessa kriterier har aktualiserats i Folkbildningsförbundets styrelse, och det är närmast på den punkten vi socialdemokrater vill stryka under förbundets önskemål om att man i framtiden, när man bestämmer kriterier för anslag, tar med i beräkningen hur många organisationer och hur många medlemmar resp. studieförbund har. Vi tror att man inte enbart skall se till hur många studietimmar och annat ett förbund kan redovisa, utan det behövs också information av mer förebyggande art för att få med medlemmarna i en aktiv internationell verksamhet. Vi vill därför understryka de krav som har ställts i beredningen om att man i framtiden skall ta hänsyn även till organisationernas antal och till antalet medlemmar i resp. studieförbund.

Med det anförda ber jag, herr talman, att än en gång få yrka bifall till vad vi hemställt under punkterna 13, 14, 15, 16, 17 och 24.

Fru tredje vice talmannen NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Jag beklagar uppriktigt att jag inte hade tillfälle att höra herr Göransson i TV, men jag är alldeles övertygad om att jag, om jag hade gjort det, hade reagerat på exakt samma sätt som herr Hernelius på denna punkt.

Jag vill inte gärna, herr talman, tugga om det som redan har behandlats här på förmiddagen, men låt mig be herr Göransson att sluta vara förvånad över att de borgerliga har enats och i stället acceptera att texten som vi står för i betänkandet gäller. Ingen är lurad till den och ingen har ångrat det som skrivits. Vi vill inte omintetgöra en av länderprogrammeringens viktigaste fördelar, nämligen att planera samarbetet för flera år framåt – så står det i texten och det står vi för. Men sedan måste jag be herr Göransson att ytterligare acceptera att vi

för det första vill leva upp till innehållet i den nya grundlagen,

för det andra tycker att det är rimligt att riksdagen får ha ett ord med i laget när det gäller användningen av mångmiljardbelopp,

för det tredje inte kan anse det tillfyllest att en enkel mycket förtrolig papperslapp med summariska sifferuppgifter i realiteten binder det framtida handlandet och

för det fjärde hävdar vissa principer även om regeringen känner sig besvärad av det.

Alla dessa principer ligger väl i linje med den progressiva u-landspolitik som vi från folkpartiets sida ämnar fortsätta att driva, även om socialdemokraterna är emot oss på många punkter också där – framför allt när det gäller att hålla löften. Att svika löften, det är däremot, herr talman, destruktiv u-landspolitik.

Herr GÖRANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Fru tredje vice talmannen sade att jag inte skulle förvåna mig över att de borgerliga partierna kunde bli eniga. Tittar man på antalet reservationer finner man att det inte är särskilt vanligt nu för tiden att de tre borgerliga partierna kan enas i en reservation – utan oftast är det både två och tre.

Jag tycker nog att fru Nettelbrandt vill förringa uttalandet från den borgerliga sidan i dessa sammanhang. Jag menar att det dock är fråga om kontakter med andra länder, som vi vill ha ett gott förhållande till och vars utveckling vi vill främja. En progressiv regerings önskemål är naturligtvis att kunna planera för framtiden, inte bara för stunden, och för att kunna planera för en längre tid krävs det fleråriga avtal. Ni påstår att detta önskemål går utanför grundlagsbestämmelserna. För min del ser jag nog, utan att vara så väldigt kunnig i dessa frågor, litet annorlunda på detta.

Vad är det som händer? Jo, man skriver avtal men riksdagen behandlar sedan varje år utfallet av dessa. Vi kan alltså i riksdagen varje år bestämma om det belopp som ligger i regeringens avtal med ett annat land är riktigt eller felaktigt. Därmed menar jag att riksdagen har tillräcklig insyn i dessa frågor och att man inte skall vara så misstänksam och tro, att regeringen utnyttjar detta för några andra syften än de verkliga, nämligen att hjälpa biståndsländerna.

Det vore mera att säga om detta. Men låt mig till slut bara konstatera att när vi gör upp långsiktiga planeringsprogram för vårt försvar och även för andra samhällsaktiviteter är det inte så många som opponerar sig mot att så sker. Jag kan inte förstå varför vi inte skall kunna göra utfästelser för flera år när riksdagen har möjlighet att ompröva dem från år till år.

Fru tredje vice talmannen NETTELBRANDT (fp) kort genmäle:

Herr talman! Nej, jag vill ingalunda förringa skillnaden mellan de olika skrivningarna. En sådan måste väl också finnas, eftersom man på socialdemokratiskt håll har tagit så illa vid sig utav den.

Men jag vill säga till herr Göransson, att det inte är fråga om någon misstänksamhet om att regeringen skulle vilja använda de medel det gäller på något annat sätt än för att hjälpa biståndsländerna. Att riksdagen vill ha ett ord med i laget och konkret vill kunna påverka behandlingen är en självklarhet. Den filosofi som herr Göransson gav uttryck för skulle närmast innebära att riksdagen kunde kopplas bort i alla sammanhang. Anledningen till att riksdagen har vissa uppgifter är inte en misstänksamhet mot regeringen.

Jag upprepar att vi inom utskottsmajoriteten hyser samma önskan om en planering för framtiden. Jag har för min del ett stort förtroende för att riksdagens ledamöter är angelägna om att det önskemålet skall respekteras. Jag förutsätter också att regeringen när den lägger fram förslag för riksdagen om fullmaktsskrivning skall göra det på ett sätt som tillgodoser dessa krav.

Herr GÖRANSSON (s) kort genmäle:

Herr talman! Jag måste tydligen fråga fru Nettelbrandt om det vid dagens riksdagsbehandling finns något land vars anslag riksdagen inte har möjlighet att ta ställning till. Det måste alltså vara något fel f. n. eftersom ni inte accepterar den fullmakt som regeringen arbetar efter. Kan fru Nettelbrandt ge mig ett exempel på något belopp i detta sammanhang som inte redovisas i budgetpropositionen och i utskottets betänkande? Det är ju det vi talar om.

Ge mig ett exempel på att man här handlar på ett sätt som inte står i överensstämmelse med riksdagens önskemål! Vi skall snart fatta beslut i denna fråga, och därför måste det vara mycket väsentligt för kammarens ledamöter att få reda på om regeringen förtäckt har utlovat några medel som inte är nämnda i utrikesutskottets betänkande.

Herr andre vice talmannen anmälde att fru tredje vice talmannen Nettelbrandt anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare replik.

Herr ANDERSSON i Nybro (c):

Herr talman! Det är bra att Sverige stöder utvecklingsländernas krav i FN på en ny ekonomisk världsordning. Det vore ännu bättre om vi i praktisk politik kunde leva upp till dessa löften. Är vi beredda att erkänna att tredje världens länder måste få samma tillgång till världsresurserna som de rika länderna?

Om vi inte erkänner att en ny ekonomisk världsordning förutsätter långt gående förändringar av konsumtionsmönstret i vårt land och i andra rika länder, blir inte svensk biståndspolitik trovärdig som en del i en internationell solidaritetspolitik.

Det ligger i dag en uppenbar risk i att de rika ländernas biståndspolitik blir ett medel för att döva ett dåligt samvete gentemot de fattiga människorna ute i världen. Lika litet som gammal fattighjälp till de sämst ställda minskade klyftorna och orättvisorna, lika litet kommer biståndspolitiken att betyda om den förblir en fattighjälp. Det krävdes genomgripande reformer i det gamla bondesamhället i vårt land för att alla människor skulle få en rimlig trygghet. Lika radikala, lika genomgripande förändringar måste till i den internationella politiken för att alla människor på vårt klot skall få sin rättmätiga del av kakan.

Allt bistånd kommer att bli meningslöst, om de rika länderna fortsätter att förbruka världens naturresurser. Så länge u-länderna befinner sig i ett totalt beroende av i-ländernas handelspolitik kommer skillnaderna mellan rika och fattiga bara att växa. I varje fall gäller detta så länge de rika industriländerna ser till, att u-länderna blir beroende av produktionen i i-länderna. Så länge de rika länderna låter återklängen av priserna i industrivärlden träffa u-länderna i form av inflation och valutakaos och väljer att lösa sina avsättningsproblem i u-länderna, så länge förblir biståndspolitiken endast fattighjälp. De rika länderna tar flerdub-

belt igen vad de satsar i bistånd genom investeringsvinster i u-länderna, genom en hårdhänt handelspolitik, genom förbrukning av u-ländernas naturresurser osv.

Först när biståndspolitiken kan sättas in som del av en internationell jämlikhetspolitik kan den bli riktigt meningsfull. Först när de rika länderna lär sig inse att internationell politik inte kan dikteras på de rikas villkor, först då kan man hoppas att mänskligheten valt rätt väg för framtiden. För att denna omvändelse skall bli verklighet krävs ett politiskt nytänkande som världen inte tidigare sett exempel på. Kommer vi att lyckas med detta? Att besvara den frågan är inte möjligt på några få minuter.

Jag har med detta inledande resonemang endast velat få perspektiv på biståndets roll i en internationell jämlikhetspolitik. I fortsättningen skall jag koncentrera mig på att söka ange några riktlinjer för den framtida svenska biståndspolitiken. Främst vill jag peka på biståndsinsatser som kan hjälpa de fattigaste och göra u-länderna mindre beroende av de rika ländernas teknologi.

Det finns en stor risk för att vi i vårt biståndsarbete medvetet eller omedvetet försöker flytta över vårt kunnande och vår teknik till u-länderna. I så fall blir det inte insatser som hjälper de många fattiga länderna i u-världen. Det blir snarast insatser för redan privilegierade grupper som storbönder och i områden där insatserna inte är särskilt angelägna. Vi medverkar då till att göra de fattiga ännu fattigare. Redan har vi alltför många exempel på att moderna maskiner har tagit ifrån fattiga människor deras sysselsättning och enda chans till försörjning. I viss utsträckning tycks, att döma av tillgängliga rapporter från det kända Cadu-projektet i Etiopien, inte hjälpen ha nått fram till de människor som har det allra sämst.

Det är ganska lätt att förstå vad som händer om u-landsbönder med biståndsmedel luras att köpa västerländska maskiner. Det leder självfallet till färre arbetstillfällen på landsbygden. Det blir heller inga nya jobb i samhällena eller i städerna för tillverkning av jordbruksmaskiner. Tekniken, kunnandet och produktionen finns redan i de rika länderna.

Det öde som möter överblivna och utfrustna småbönder är närmast ett liv i ännu större nöd och fattigdom i någon av de större städernas slumområden. I u-länder som saknar social trygghet är arbete den enda garantin för brödfödan. Därför är biståndspolitik som uppträder i form av västerländska traktorer och andra moderna maskiner ett hot mot de arbetstillfällen som upprätthåller livet på många människor.

Om de multinationella industriernas och i-ländernas egoistiska intressen av att exportera sin teknik via biståndet till u-länderna får fortsätta, leder utvecklingen mot en katastrof för u-länderna. De fattiga ländernas mål måste inom överskådlig framtid i stället inriktas på enkla konsumtionsvanor. En produktion av cyklar som kan användas av folkets flertal är långt riktigare än en bilproduktion som skulle kunna bli ett privilegium endast för ett fåtal under lång tid.

Det finns en risk för att u-landspolitikerna kommer att bländas av i-ländernas tillväxtfilosofi. De starka ekonomiska och politiska krafter som alltjämt dominerar utvecklingen i världen har genom sin överlägsna opinionsbildande kraft lyckats få en alltför stor del av politikerna att tro att tillväxt i traditionell mening leder till välfärd för alla. Alltför länge har man lyckats undanhålla det faktum att tillväxten har stora minusposter. Vad kostar miljöförstörelsen? Vart leder misshushållningen med naturresurser? De här frågorna vill inte kärnkraftsanhängare, multinationella företag och konservativa politiker höra talas om. De stör bara deras ritningar för framtiden.

Om biståndspolitikerna får inriktas och styras av dessa intressen, kan i bästa fall människorna i små, begränsade områden få det bättre på bekostnad av att andra blir arbetslösa. Då förblir biståndsinsatserna meningslösa. Låt i stället biståndspolitikerna få en bred och folkligt förankrad utvecklingstakt så att alla kan få arbete! Först då kan man uppnå en rättvis fördelning av resurserna.

Den svenska biståndspolitikerna borde därför i långt större utsträckning än vad som skett inriktas på att bygga upp en kooperativ och facklig folkrörelse för de fattiga arbetarna och bönderna. Med de stora erfarenheter som finns i vårt land från uppbyggnaden av såväl producent- som konsumentkooperationen borde vi ha goda förutsättningar i det arbetet. För min del är det litet överraskande att utrikesutskottet tycks känna sig tillfreds med att 30 å 40 milj. kr. satsas på kooperativ verksamhet. Det är inte mycket mer än ett par procent av våra biståndsinsatser.

Ett kraftigt ekonomiskt biståndsstöd till en nystartad kooperativ rörelse skulle ge de fattigaste bönderna den hjälp som de behöver för t. ex. köp av utsäde och för förädlingen och försäljning av sina produkter. En ekonomiskt stark kooperation skulle samtidigt kunna utvecklas till en stark politisk folkrörelse. Erfarenheterna från olika befrielseströrelsers arbete visar hur starka lokala folkrörelser kan vinna framgångar mot konservativa regeringar och korruperade tjänstemän i demokratin. Till skillnad från expertstyrda och punktvisa insatser kan bistånd som kanaliseras via kooperativa folkrörelser nå ut till de sämst ställda.

Med tillgång till ekonomiska resurser borde det även vara möjligt för den fattiga landsbygdsbefolkningen att i samverkan bygga upp småindustri och hantverk. I en kooperativ samverkan kunde produktionen ges en inriktning som överensstämmer med den lokala befolkningens behov. En lokalt uppbyggd småindustri som bärs upp av ett lokalt kunnande och som baseras på och kompletterar den produktion som redan finns i området vore en stark drivkraft i rätt riktning. Till skillnad från stora och i västerländsk mening moderna industrier kan denna produktionsform bli oberoende av multinationella jättar som i dag ekonomiskt och tekniskt styr en stor del av produktionen i tredje världen.

Mina slutsatser är att svensk biståndspolitik måste riktas till de u-länder där vi får förutsättningar att sprida resurserna till de fattigaste männi-

skorna. Först när biståndet väcker och ger de breda folklagren möjligheter till engagemang och inflytande blir biståndet meningsfullt. Olika progressiva befrielseörelser i Afrika och på andra håll har visat hur man kunnat ge folk utbildning och hälsovård, hur man utvecklat bättre produktionsmetoder osv. med mycket små ekonomiska resurser tack vare den starka folkliga förankringen.

Svensk biståndspolitik bör ta lärdom av det mycket framgångsrika utvecklingsarbete som ett flertal befrielseörelser bedriver. Vi bör därför inrikta vår biståndspolitik på att skapa liv i nya folkörelser i biståndsländerna. Låt sedan dessa folkörelser självständigt avgöra hur de bäst vill använda resurserna! Låt oss ge dem de ekonomiska förutsättningarna att utveckla sin egen teknologi utan styrning från etablerade kommuniststater eller från västvärlden och dess multinationella storföretag!

En biståndspolitik som når ut till de fattigaste människorna och ger dessa möjligheter att resa sig ur sitt förtryckta elände är den bästa garantin för en snabb social och ekonomisk jämlikhetsutveckling. Det är den snabbaste vägen mot politisk makt för de fattiga bönderna och arbetarfamiljerna. Det är den snabbaste vägen till demokrati. Det är den snabbaste vägen till en jämlikare, tryggare och fredligare värld.

Herr ERICSON i Örebro (s):

Herr talman! Om jag inte missförstod vad herr Andersson i Nybro sade under sina 12 minuter här i talarstolen så var det en ganska skarp kritik mot vissa centrala inslag i centerns nya biståndspolitiska linje. Det tycker jag hedrar herr Andersson, och jag önskar honom lycka till i de interna nappatagen med herr förste vice talmannen Bengtson.

Däremot tror jag inte att man kan exportera centerns havererade lokalsamhälle till u-länderna. På den punkten tänker herr Andersson i Nybro fel.

På den gamle centerledarens tid fanns det inga väsentliga skillnader mellan socialdemokraternas utrikespolitik och den utrikespolitiska linje centerpartiet följde. Man fick faktiskt ibland intrycket att herr Hedlunds enda utrikespolitiska princip var att i vått och torrt sluta upp bakom regeringen.

Utvecklingsbiståndet har blivit en allt viktigare del av vårt lands utrikespolitik, och när centern nu hårt driver en egen linje i biståndsfrågorna innebär det ett markerat avsteg från den tidigare centerlinjen. Centern har särpräglade åsikter då det gäller att bjuda över regeringen – naturligtvis utan att redovisa hur överbuden skall finansieras. Centern har dessutom i år också tydligt markerat att man vill ge det svenska biståndet en ny och annan inriktning.

Detta illustreras bl. a. av att förste vice talmannen Bengtson i utskottet och här i debatten i centrala frågor har slagit följe med moderaterna herr Hernelius och herr Turesson. Anförda av förste vice talmannen har centern tagit några rejäla kliv åt höger i u-hjälpsdebatten under den senaste tiden.

Nu vet jag att det finns centerpartister – också här i riksdagen – som beklagar detta och privat säger att skillnaderna inte är så stora mellan oss och dem. Men när man granskar centerns agerande måste man rimligen hålla sig till partimotioner undertecknade av herr Fällidin och till partiets reservationer i utskottet. Det är ju inte de grönröda s. k. Åsarnissemarxisterna som bestämmer centerns linje.

Nyorienteringen markeras tydligt i motionen 729 med herr Fällidin som första namn. Det är tyvärr ingen tillfällighet att centern vill spara sammanlagt 65 miljoner på anslagen till Cuba, Nordvietnam och Tanzania. De tre länderna råkar händelsevis ha regeringar som bedriver en konsekvent fördelningspolitik som står i samklang med våra egna målsättningar om ekonomisk och social utjämning i u-länderna.

Läser man herr Fällidins motion 729, så får man sig faktiskt till livs ett försök att utveckla en speciell centerideologi för det svenska biståndet. Det är en förvirrad ideologi, fylld av motsägelser och inkonsekvenser. Sedan man läst de första 15 sidorna i centermotionen förstår man varför partiet har hamnat där det har hamnat i de konkreta fallen. Man kommer osökt att tänka på Peer Gynts replik om "der utgangspunktet är galest blir resultatet orginalest".

Den bärande principen för svenskt utvecklingsbistånd skall enligt centern vara att förverkliga "ett decentraliserat världssamhälle". Om detta bara var retorik skulle man kunna strunta i det, men det största borgerliga partiet försöker faktiskt anpassa det svenska biståndet så att det decentraliserar världssamhället.

Man läser vidare i motionen: "Med hänsyn till utgångsläget måste ett reformprogram med global jämlikhet som mål med nödvändighet utformas och genomföras i etapper.

Under den första och för den fortsatta utvecklingen avgörande etappen skall målsättningen vara: mat åt alla, arbete åt alla, kläder åt alla, bostäder åt alla. Dessa fundamentala behov är för miljoner människor i dag inte tillfredsställda. Det kan också konstateras att för den, som inte kunnat tillfredsställa dessa mänskliga behov, ter sig varje annan åtgärd eller insats meningslös. I den andra etappen ingår garanterad utbildning, sjuk- och hälsovård för alla som de viktigaste elementen. Ytterligare åtgärder för att lösa urbaniserings- och miljöproblem är de avgörande inslagen i den tredje etappen."

Längre fram i texten talas också om en fjärde etapp, utan att man redovisar vad den konkret skall innehålla. Dessa etapper är tänkta som ramar för den tidsmässiga planeringen av biståndet. Man anger att det gäller en planering över årtionden. Först skall man i etapper alltså ordna mat, arbete, kläder och bostäder åt alla. Sedan, i etapp två något eller några decennier senare, skall man satsa på utbildning och sjukvård osv. När man läser detta blir man faktiskt mycket grubblande. Den som tänkt och skrivit detta måste vara fångad av en ytterligt primitiv modell av hur ett fattigt land utvecklas. Och hur kan centergruppens hela styrelse skriva under på att miljöfrågorna skall få vänta i flera årtionden, till

den tredje etappen?

Vi vet ju alla att samhällsutvecklingen inte kan indelas i sektorer över tiden på det här sättet. Genom att bygga upp hela sitt resonemang kring denna etappvisa utvecklingsmodell hamnar centern alldeles fel i de konkreta fallen. Etapptänkandet tar helt överhanden när centern kommer in på resonemang om länderval och länderramar. Jag citerar ur centermotionen: "Vi har i det föregående föreslagit att de svenska satsningarna i första hand bör inriktas på projekt som ligger inom ramen för de angivna etapperna ett och två. Där inom de två första etapperna behoven är störst och chanserna till framgång rimliga bör Sverige söka sina samarbetspartners i framtiden alldeles oavsett om där rådande styrelseskick kan betecknas som progressivt eller ej. De svenskfinansierade insatserna bör i stället efter överenskommelse med samarbetslandet vara så utformade att de oavsett rådande inrikespolitiska situation i samarbetslandet har en fördelningspolitisk och därför jämlikhetsskapande effekt."

Centern överger alltså principen att Sverige skall prioritera samarbetspartner som själva eftersträvar social och ekonomisk utjämning. I stället skall man enligt centern försöka få till stånd verksamhet som i sig – oavsett regimen i landet – har en jämlikhetsskapande effekt. Den logiken håller inte vare sig i teorin eller i praktiken. För det svenska biståndet gäller att det genomförs i intimt samarbete med mottagarlandets regering. De svenska insatserna görs så att de ingår i mottagarlandets egen utvecklingsplan och följer de prioriteringar som mottagarlandets regering gör. En regim som inte är särskilt intresserad av inkomstomfördelning och jämlikhet – och sådana finns det gott om i de fattiga världsdelarna – prioriterar inte projekt som centern tydligen har i tankarna. Och svenska insatser som inte står i samklang med mottagarlandets politik i övrigt skulle naturligtvis vara ganska meningslösa.

Det är det etappvisa sektortänkandet som lett centern fel. Centern har alldeles galna utgångspunkter och kommer därför till högst originella slutsatser.

Hela det långa resonemanget om etappvis utveckling mot ett decentraliserat samhälle leder fram till att centern vill satsa 65 miljoner mindre än regeringen på Cuba, Nordvietnam och Tanzania.

Cuba bör enligt centern inte få något industribistånd. Motiveringen är bl. a. att landet har ett utmärkt klimat som lämpar sig väl för jordbruk. – På nytt detta primitiva tänkande i schabloner.

Demokratiska republiken Vietnam bör enligt centern få mindre till det s. k. papperskombinatet – på 50 000 årston – som enligt centern egentligen är helt misslyckat. Vi borde naturligtvis i stället ha övertalat nordvietnameserna att satsa på "småindustri i decentraliserade former".

Tanzania slutligen bör enligt centern få 40 miljoner mindre, eftersom landets livsmedelsläge troligen kommer att förbättras i framtiden. När man tar del av centerns utvecklingsfilosofi märker man ganska snart avsikten och blir bedrövad. Man kan bara hoppas att yngre centerpartister som herr Andersson i Nybro lyckas i sina ansträngningar att slita loss

herr förste vice talmannen och andra i partitoppen från moderaternas passionerade biståndspolitiska omfamning.

Nr 63

Onsdagen den
23 april 1975

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete*

Herr förste vice talmannen BENGTSO (c) kort genmäle:

Herr talman! Vi får väl vara glada för att herr Ericson i Örebro ägnat 11 minuter åt att klanka på centerns motion i ett anförande som har rätt litet med verkligheten att göra. Jag skall så långt jag kan bemöta vad han har sagt.

Beträffande det första som herr Ericson sade om centerns utrikespolitiska linje, att vi släpar med socialdemokraterna, vill jag påpeka att centern har haft sin självständiga utrikespolitik. Att den har sammanfallit med socialdemokraternas är ju inte så underligt, eftersom Sverige har varit neutralt och alliansfritt.

Herr Erikssons kritik gick ut på centerns ställningstagande i fråga om Cuba, Tanzania och andra av dessa länder. Då vill jag svara herr Ericson, att allt det klander han här har riktat mot centern bör i så fall också falla på SIDA. Vi har visserligen föreslagit mindre anslag till Tanzania och Nordvietnam, men vi har föreslagit samma belopp som SIDA, så herr Ericson kunde ju också ha sagt att han starkt klandrar SIDA för dess orealistiska inställning. Jag har emellertid inte samma uppfattning, herr Ericson, utan jag tror att SIDA har väl reda på sig i dessa saker; kanske betydligt bättre än vad den socialdemokratiska regeringen har. – Det var alltså skälet till vår inställning.

I vad gäller Cuba säger herr Ericson helt lättvindigt att det är bra jordbruksförutsättningar där, så centern tycker att Cuba inte skall ha de 10 miljonerna till industriprojektet. En rätt konstig kullerbytta! Men motiveringen är ju att Cuba i denna ländergrupp är det land av huvudmot- tagarländerna som har den högsta inkomsten per capita, nämligen 450 dollar per invånare. Det är skälet till att man kan börja överväga att Cuba kanske inte bör få samma bistånd som tidigare, och då vill vi inte att regeringen skall påbörja nya industriprojekt. Detta är den enkla anledningen, herr Ericson, till att vi har gjort dessa justeringar. Svara nu i nästa anförande på frågan: Är SIDA odugligt när det gäller att göra värderingar? SIDA och centern står på samma linje i det här fallet.

Om det program som herr Ericson klandrar så mycket vill jag säga att där står att det skall finnas mat åt alla. Det tjänar ju inte mycket till att göra upp något annat program, om det inte finns någonting att äta, utan matförsörjningen blir oundvikligen den första punkt som måste sättas upp i ett program. Hur mycket utopier som herr Ericson än sysslar med måste människorna i alla fall ha någonting att äta.

Herr Ericson säger också att vi inte har satt miljöproblemen så högt upp på listan, men det beror delvis på att eftersom man ännu inte nått fram till en industrialisering i dessa länder är miljöproblemen inte så stora, utan då blir det program som centern har uppsatt en lämplig riktlinje för det arbete som skall utföras i u-hjälp.

Jag kan sammanfatta, att hela herr Ericsons kritik är högst uppkon-

Onsdagen den
23 april 1975

*Internationellt
utvecklingssamar-
bete*

struerad och verklighetsfrämmande, medan centerns program är realistiskt. Vi har ett mål – det som misshagar herr Ericson mest är väl att socialdemokratin inte har det, utan bara sysslar med punktinsatser.

Herr ERICSON i Örebro (s) kort genmäle:

Herr talman! Herr Torsten Bengtson anklagar mig för uppkonstruerade och oralistiska resonemang, men de resonemang jag förde här består ju till mycket stor del av citat ur den motion som centerns partigrupp har lämnat in. Jag förmodar att det är de resonemangen som herr Bengtson refererar till.

Sedan noterar jag att herr Bengtson försvarar resonemanget om etappvis utveckling och ett utvecklingsbistånd som siktar in sig på sektorer under en planeringsperiod som sträcker sig över flera årtionden. Jag fick ingen klarhet i hur det hela är tänkt – det framgår varken av motionen eller av herr Bengtsons inlägg – varför det vore bra om han kunde återkomma till det.

I vad gäller argumentet att centern bara anslutit sig till SIDA:s siffror vill jag tala om att regeringens förslag baserar sig på en politisk bedömning. Den bedömningen görs senare i tiden än den bedömning som SIDA gör när den organisationen tar fram sina siffror. Regeringen har då tillgång till nya fakta och kan även göra en bedömning av vad som har hänt sedan SIDA skrev sitt yrkande. Att regeringen utnyttjar nya informationer tycker herr Bengtson är felaktigt.

Men jag återvänder till att det bakom besparingen på anslagen till Cuba, Nordvietnam och Tanzania naturligtvis ligger politiska värderingar hos centerpartiet. Det är väl inte bara en händelse att de besparingarna råkar drabba s. k. progressiva regimer.

Herr förste vice talmannen BENGTON (c) kort genmäle:

Herr talman! Om det är så, att det var nya värderingar som låg till grund för de förhöjda beloppen som regeringen föreslog skulle man ha kunnat redovisa dem här i dag, men det har bistandsministern inte gjort. Det förefaller därför som om den socialdemokratiska regeringen helt enkelt har "tyckt till" och tyckt att man skulle ta 40 milj. kr. mera till Tanzania än vad SIDA hade beräknat, och så har man "tyckt till" i de andra fallen också och höftat till dessa belopp. När vi vill spara dessa pengar är det för att satsa dem i områden som jag hoppas att herr Ericson inte kan bestrida är i största behov av att få ökade bidrag. Jag tror inte man skall förbise att behoven är större i Indien, Bangladesh och Pakistan, som vi har velat ge mera, än i de länder som herr Ericson i Örebro pläderar så varmt för.

Vi har i vårt program skisserat vad vi tycker bör komma i första hand. Socialdemokraterna har tydligen inget program utan man gör punktvisa insatser. Det är då litet förargligt för herr Ericson att centern har en bestämd målsättning. Jag skulle vilja fråga herr Ericson: Går det att genomföra andra programpunkter om en människa inte har något att

äta? Herr Ericson får väl erkänna att punkten I i vårt program är omöjlig: att komma förbi. Man måste först ge människor mat. Sedan skall man ta itu med utbildning och miljöproblem.

När vi talar så mycket om nödvändigheten att ge svältande människor mat kanske vi skall erinra om 1967 års jordbruksbeslut. Både socialdemokraterna och tyvärr också folkpartister ansåg då att det svenska jordbruket inte skulle producera mer än 80 % av vad vi behövde, och resten skulle vi importera. Ja, mina damer och herrar, vi hade inte haft något vete att ge de svältande länderna om det programmet hade genomförts. Nu blev det inte så. Glädjande nog blev utvecklingen en annan, och därmed kan Sverige i dag ha överskott på livsmedel som vi kan sända till nödlidande länder.

Herr ERICSON i Örebro (s) kort genmäle:

Herr talman! Nu flyr herr Bengtson in i en debatt om jordbruksavtalet.

Konsekvensen av vad herr Bengtson säger är att så länge det finns en enda svältande människa på det här klotet skall inte Sverige ägna sig åt något annat än livsmedelsbistånd. När det är avklarat skall man gå vidare till nästa etapp. Det är faktiskt så primitivt som centern argumenterar i motionen.

Vad gäller att "höfla till" och att "tycka till" anser jag att detta är ordval som inte riktigt hör hemma i en sådan här debatt. Det ligger en politisk värdering bakom de förslag som regeringen har lagt fram. Det ligger en annan politisk värdering bakom centerns förslag. Den råkar sammanfalla med moderaternas. Centern har aldrig tidigare varit så inne på moderaternas linje som just i år, och det är naturligtvis av väsentlig betydelse för vår biståndsdebatt. Det kommer kanske att innebära att vi får det besvärligare när det gäller att argumentera för ökade svenska insatser. Centern har i sin motion tagit avstånd från bärande principer i den svenska biståndspolitik.

Herr andre vice talmannen anmälde att herr förste vice talmannen Bengtson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

På förslag av herr andre vice talmannen beslöt kammaren att uppskjuta den fortsatta överläggningen om dessa betänkanden samt behandlingen av på föredragningslistan återstående ärenden till kl. 19.30.

§ 10 Anmälde och bordlades

Propositioner

Nr 101 om nytt valsysteem vid landstingsval, m. m.

Nr 105 om godkännande av avtal om verksamheten vid Hermods stiftelse.

Nr 63

Onsdagen den
23 april 1975

*Anmälan av
interpellationer*

§ 11 Anmäldes och bordlades

Socialutskottets betänkande

Nr 6 med anledning av motioner om akupunktur, hälsohem, vissa kiropraktorer och naturläkemedel, m. m.

Kulturutskottets betänkande

Nr 9 med anledning av propositionen 1975:14 om statligt stöd till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet, m. m. jämte motioner såvitt propositionen och motionerna hänvisats till kulturutskottet.

Utbildningsutskottets betänkande

Nr 12 med anledning av propositionen 1975:14 om statligt stöd till ungdomsorganisationernas centrala verksamhet m. m. såvitt gäller fritidsledarutbildning vid folkhögskolor jämte motioner.

§ 12 Anmäldes och bordlades

Motion

Nr 2131 av herr *Andersson* i Storfors

med anledning av propositionen 1975:99 med förslag till lag om upphävande av lagen (1972:123) om förbud mot spridning av bekämpningsmedel från luften.

§ 13 Anmälan av interpellationer

Anmäldes och bordlades följande interpellationer som ingivits till kammarkansliet

den 22 april

Nr 58 av fru *Ström* (s) till herr socialministern om ökad preventivmedelsrådgivning:

Abort enligt den lag som trädde i kraft den 1 januari 1975 är med vissa inskränkningar fri. Enligt uppgift från socialstyrelsen utförs nu abortoperationerna praktiskt taget utan väntetid.

Det beslut som riksdagen antog om abortlag innebar också att alternativet preventiv födelsekontroll skulle vara lika lättillgängligt som en abortoperation. Först då har kvinnan full frihet att själv välja om och när hon vill föda.

Bestutet innebar inte någon konkret målsättning för rådgivningsverksamhetens utbyggnad. Den väg man valde var att med statliga bidrag för varje individuell rådgivning stimulera till en utbyggnad.

På många håll i landet är en utbyggnad av preventivmedelsrådgivningen i gång. Men väntetiderna för rådgivning, som redan tidigare var otillfredsställande långa, har på en del orter ökat. Detta är inte över-

raskande med tanke på att informationen kring möjligheterna att få gratis rådgivning har förbättrats. Uppgifter har dock framkommit som pekar på att vissa landsting satsat hela sin information på möjligheterna att få abort och, åtminstone t.v. har man underlåtit att peka på den kostnadsfria preventivmedelsrådgivningen. Detta beror troligen på att man ännu inte anser sig ha tillräckliga resurser för att ta hand om alla som efterfrågar preventivmedelsrådgivning.

Olika beräkningar har gjorts för att uppskatta behovet av preventivmedelsrådgivning. Utgångspunkten kan inte vara efterfrågan för dagen. Om väntetiden är lång bryr sig många inte ens om att ställa sig i kö. Målsättningen bör vara att också få kontakt med dem som av oföretagsamhet eller av andra skäl aldrig tar initiativ till att besöka en mottagning. En uppsökande verksamhet, med information och motiverande upplysning till grupper som inte själva kommer sig för att söka, är angelägen.

Inom socialstyrelsen har gjorts beräkningar som visar att en heltäckande rådgivning för ett landstingsområde per år kan uppskattas till hälften så många besök som antalet fertila kvinnor inom området. Inom de flesta landstingsområden är man långt ifrån detta mål.

Hur skall preventivmedelsrådgivningen byggas ut? I stort sett är det tänkt att det skall ske inom mödrahälsovårdens organisatoriska ram, och man bör i allt större utsträckning använda sig av de barnmorskor som utbildas i antikonception. Men för att nå ungdomarna är det helt nödvändigt att inrätta särskilda ungdomsmottagningar. År 1973 avslutades 42 % av alla tonårsgraviditeter med legal abort, vilket ju visar att det var fråga om oönskade graviditeter. Det torde förhålla sig så att just ungdomarna utnyttjar rådgivningsmöjligheterna minst.

För att nå invandrargrupperna måste också särskilda åtgärder vidtas. Abortfrekvensen är hög av naturliga skäl. Ofta har man i hemlandet endast haft tillgång till abort. För att bryta detta mönster måste man anpassa rådgivningens uppläggning till de speciella krav som invandrargrupperna ger uttryck för.

Med hänvisning till det anförda anhåller jag om kammarens tillstånd att till statsrådet Aspling få ställa följande frågor:

1. Är statsrådet beredd att ge riksdagen en redogörelse för hur långt utbyggnaden av preventivmedelsrådgivningen har nått?
2. Anser statsrådet att landstingens information om möjligheten att få preventivmedelsrådgivning är tillfredsställande?
3. Anser statsrådet att anvisningar eller råd behöver utformas för rådgivning riktad till speciella grupper, t. ex. invandrare och ungdomar?

den 23 april

Nr 59 av herr *Johansson* i Holmgården (c) till herr statsrådet *Lidbom* om information och förhandlingar vid expropriation av mark:

*Meddelande om
frågor*

Med stöd av gällande expropriationslag bereds kommunerna möjlighet att utan alltför stora tidsförluster erhålla dispositionsrätt till den mark som behövs för bostadsbebyggelse. Avsikten med lagen har bl. a. varit att markägare icke skall kunna förhindra och fördröja en riktig bebyggelseplanering, ävenså undanröja en osund markspekulation.

Ett användande av expropriationslagen bör dock alltid föregås av information och underhandlingar med berörda markägare. Genom ett sådant förfarande kan i de flesta fall ernås den förståelse för aktuell planering som oftast borde leda till helt frivilliga uppgörelser, varför expropriationsprocesser undviks.

Tyvärr har det dock i en hel del fall förekommit att kommuner beslutat om tvångsinlösen av mark, trots att fastighetsägarna ej varit informerade och förhandlingen följaktligen ej påbörjats.

Ett sådant förfarande kan icke leda till den förhandlingsvilja som borde eftersträvas, utan tvärtom uppstår oftast en långtgående ovilja till förhandlingar och missnöje över den gällande lagstiftningen, som ger möjlighet till sådana övergrepp.

När den nu gällande expropriationslagen fick sin nuvarande utformning kan det icke ha varit meningen att lagen skulle användas på det sätt som här angivits.

Med stöd av vad jag här anfört ber jag om kammarens tillstånd att till herr statsrådet Lidbom ställa följande frågor:

1. Anser statsrådet att expropriation av mark utan föregående av information och förhandlingar är förenliga med expropriationslagstiftningens syfte?
2. Vilka åtgärder är statsrådet beredd att vidtaga för att lagstiftningens mening fullföljes?

§ 14 Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 23 april

Nr 176 av herr *Nyquist* (fp) till herr justitieministern om arkivering av räkenskapsmaterial:

Det av justitiedepartementet remitterade förslaget till ny bokföringslag innefattar även förslag till i vilken form verifikationer och annat räkenskapsmaterial kan få arkiveras. Det framgår av 10 §, punkt 2, samt av 22 § att verifikat kan få utgöras av film efter särskilt tillstånd av länsstyrelsen. Enligt uppgift skulle sådant tillstånd få lämnas för tid efter den 1 juli 1976. Vissa tecken tyder emellertid på att ikraftträdandet kan försenas ytterligare ett år, dvs. till den 1 juli 1977.

För företag med verifikationsarkiv är det av utomordentligt stor vikt

att den föreslagna möjligheten till filmarkivat kommer till stånd så fort som möjligt. Den starka inströmningen av material ställer stora krav på nya eller utvidgade lokaler. Många arkiv av traditionell typ måste bemannas, och verifikatens karaktär ställer stora krav på arkivets utformning. Allt detta kostar givetvis betydande belopp. Situationen skulle bli avsevärt bättre och befintliga arkivutrymmen skulle i större utsträckning kunna behållas därest filmning fick göras, med därefter följande makulering av grundverifikaten.

Med hänvisning till det anförda vill jag fråga om statsrådet är beredd att medverka till att frågan om arkiveringsform bryts ut ur förslaget till ny bokföringslag och görs till föremål för en snabbare beslutsgång?

Nr 177 av herr *Sellgren* (fp) till herr socialministern om regler för underrättelse till anhöriga om intagning av patienter på sjukhus i vissa fall:

Vid olyckshändelser eller hastigt inträffade sjukdomsfall dröjer det ibland avsevärd tid innan anhöriga meddelas om intagning på sjukhus. Enligt sjukvårdskungörelsen åligger det överläkare att meddela anhöriga om patientens tillstånd allvarligt försämras. Vem som har ansvaret för att anhöriga meddelas om intagningen förefaller mera oklart.

Är statsrådet beredd ta initiativ till att sådana regler utfärdas att anhöriga till nyintagna patienter rutinmässigt underrättas om att intagning ägt rum?

Nr 178 av fru *Marklund* (vpk) till herr arbetsmarknadsministern om villkor rörande arbetsmiljö m. m. vid beviljande av lokaliseringstöd och lokaliseringlån:

Först städerskekonflikterna och sedan Brasonsömmerskornas strejk i Malmberget har på sistone riktat uppmärksamheten på de miserabla löne- och arbetsvillkor som i hög grad kännetecknar kvinnornas situation på arbetsmarknaden. När det gäller Brasonföretaget har den omständigheten observerats, att detta företag åtnjuter ett betydande ekonomiskt stöd från staten. Frågan har därmed aktualiserats om inte beviljandet av sådant stöd borde vara förknippat med vissa minimivillkor på standarden i fråga om löne- och arbetsvillkor för de anställda.

Med stöd av det anförda får jag fråga herr arbetsmarknadsministern:

Hur ser statsrådet på frågan om att förbinda beviljandet av lokaliseringstöd resp. lån med vissa minimikrav avseende arbetsmiljö och arbetsvillkor för de anställda?

Nr 63

§ 15 Kammaren åtskildes kl. 17.59.

Önsdagen den
23 april 1975

In fidem
SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert